

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Grobje 3, 1230 Domžale

PETER PAVEL GLAVAR
1768 - 1844

Poučevanje čebelarstva na Kranjskem

Odi Petra Pavla Glavarja (1768) in Antona Janše
(1770) do Emila Rothschütza (1874)

Peter Pavel Glavar

Anton Janša

Emil Rothschütz

Andrej Šalehar

Rodica, Novo mesto, 2014

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Grobje 3, 1230 Domžale

POUČEVANJE ČEBELARSTVA NA KRANJSKEM OD PETRA PAVLA GLAVARJA (1768) IN ANTONA JANŠE (1770) DO EMILA ROTHSCHÜTZA (1874)

Andrej Šalehar

Peter Pavel Glavar

Anton Janša

Emil Rothschild

Rodica, Novo mesto, 2014

POUČEVANJE ČEBELARSTVA NA KRANJSKEM

**OD PETRA PAVLA GLAVARJA (1768) IN ANTONA JANŠE (1770) DO EMILA
ROTHSCHÜTZA (1874)**

BIENZUCHTUNTERRICHT IN KRAIN

**VON PETER PAVEL GLAVAR (1768) UND ANTON JANŠA (1770) BIS EMIL
ROTHSCHÜTZ (1874)**

TEACHING OF BEEKEEPING IN CARNIOLA

**FROM PETER PAVEL GLAVAR (1768) AND ANTON JANŠA (1770) TO EMIL
ROTHSCHÜTZ (1874)**

zaslužni prof. dr. Andrej Šalehar

Rodica, Novo mesto, 2014

Poučevanje čebelarstva na Kranjskem

Od Petra Pavla Glavarja (1768) in Antona Janše (1770) do Emila Rothschütza (1874)

Bienenzuchtunterricht in Krain

Von Peter Pavel Glavar (1768) und Anton Janša (1770) bis Emil Rothschütz (1874)

Teaching of beekeeping in Carniola

From Peter Pavel Glavar (1768) and Anton Janša (1770) to Emil Rothschütz (1874)

Avtor in urednik: Prof. dr. Andrej Šalehar

Predgovor: Janez Gregori, prof. biol.

Lektoriranje: Mojca Savski

Prevodi: Mojca Savski, Krištof Savski

Fotografije: Janez Gregori, Andrej Šalehar, fototeka Anton Koželj

Slike na naslovni strani:

Portreti: Peter Pavel Glavar (foto Andrej Šalehar, kapela v Lanšprežu), Anton Janša (naslovnica na ovitku prve številke revije Vrtec, 1934, vir 11), Emil Rothschütz (iz knjige: Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je Kranjska, 2011, str. 77, vir 200)

Financiranje raziskave: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko; Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, Novo mesto; Občine Mirna, Ivančna Gorica, Trebnje

Založnik: Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, Novo mesto

Tisk in oblikovanje: Partner graf d.o.o.

Naklada: 1000 izvodov

Leto izdaje: 2014

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37:638.1(497.4)(091)

ŠALEHAR, Andrej

Poučevanje čebelarstva na Kranjskem : od Petra Pavla Glavarja (1768) in Antona Janše (1770) do Emila Rothschütza (1874) = Bienenzuchtunterricht in Krain : von Peter Pavel Glavar (1768) und Anton Janša (1770) bis Emil Rothschütz (1874) = Teaching of beekeeping in Carniola : from Peter Pavel Glavar (1768) and Anton Janša (1770) to Emil Rothschütz (1874) / Andrej Šalehar ; [predgovor Janez Gregori ; prevodi Mojca Savski, Krištof Savski ; fotografije Janez Gregori, Andrej Šalehar, fototeka Anton Koželj]. - Novo mesto : Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, 2014

ISBN 978-961-281-365-9

273068288

To delo je posvečeno moji družini:
ženi Pavli,
sinu Alešu,
hčeri Andreji z Mihom
in
vnukinjama Lizi in Špeli

KAZALO

Izveček - Abstrakt - Abstract	9
Izveček	9
Abstrakt	10
Abstract	11
Predgovor	13
Uvod	15
O prispevku Slovencev k začetkom poučevanja čebelarstva	17
Peter Pavel Glavar in Glavarjeva čebelarska šola na Lanšprežu	17
»Odgovor« na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah (1768)	18
Pogovor o čebelnih rojih (1776)	25
Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem in pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu (1781)	31
Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu (1781)	33
A. Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva	33
B. Osnutek za vajence	37
C. Načrt za splošnokoristno čebelarsko vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež	39
D. Pouk za skrbnika	42
Nekaj poudarkov in pojasnil h Glavarjevim pravilom za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu	48
Anton Janša in Dunajska čebelarska šola	51
Anton Janša, dvorni čebelarski mojster (Hofimkermeister) in prvi c. k. učitelj za čebelarstvo (1770)	53
Theresianische Imkerschule - Dunajska čebelarska šola (1770–1781)	55
O čebelarstvu na Kranjskem, čebelarski šoli v Augartnu in Janši – Realzeitung, 4. marec 1771	57
Janšev načrt in predlog za čebelarsko družbo (1773)	58
Janševi knjigi - učbenika (1771, 1775)	59
Knjiga Bienenschule (Čebelarska šola) - avtor Martin Klimma (1790)	65
Martin Kuralt in čebelarska šola v Lvovu	66
Čebelarska šola v Lvovu (1806)	66
Postave (zakoni) in odredbe (odloki, dekreti) o čebelarstvu – poučevanje	67
Učitelji na ljudskih šolah in poučevanje čebelarstva	71
Odredba ministrstva za uk in bogočastje – Dunaj (1854)	71
Kranjska kmetijska družba in instrukcija za poučevanje čebelarstva na ljudskih šolah – Jurij Jonke (1857)	72
Dokumenti in objave	72
Odredba štev. 11144 kranjske deželne vlade z dne 13. 9. 1857.	74
Kratko o poučevanju čebelarstva po letu 1857 do leta 1874	76
Zbor čebelarjev v Salzburgu (1872)	79

Rotschützove pobude na zboru čebelarjev v Salzburgu	79
Peticija zbora čebelarjev v Salzburgu	79
Podpore Kranjske kmetijske družbe na področju čebelarstva za učitelje ljudskih šol (1870–1881) . 81	
Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873).	85
Predlog za čebelarško šolo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1873–1874).	86
Predlog barona Emila Rothschütza (1873).	86
Program za čebelarško šolo (Bienenzuchtschule) – (priloga 5)	87
Predračun stroškov	89
Tloris učilnice (priloga 6)	89
Razporeditev obstoječih Dzierzonovih čebelnjakov (priloga 7).	89
V času reševanja predloga	89
Usoda predloga za čebelarško šolo	90
Dodatek: Nekaj zanimivosti o poučevanju čebelarstva na Kranjskem po letu 1874 do prve svetovne vojne	91
Učitelji ljudskih šol - čebelarji.	91
Dunajska čebelarška šola (1900)	93
Slovenski učitelji čebelarstva - absolventi Dunajske čebelarške šole	100
Čebelarški shodi in tečajji (1902–1914).	100
Sedmi mednarodni kmetijski kongres (1907) in resolucija o čebelarških šolah	105
Zaključne misli.	107
Povzetek - Zusammenfassung - Summary	111
Povzetek	111
Zusammenfassung.	114
Summary	117
Viri.	121
Priloge	135
Priloga 1 - Razpis brezplačnega pouka o čebelarjenju v letu 1864.	135
Priloga 2 - Primeri prošenj – učitelji (1872–1878)	136
Priloga 3 - Kranjsko čebelarško društvo (1873)	142
Priloga 4 - Dopis predsednika barona Rothschütza	144
Priloga 5 - Čebelarška šola na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1874)	145
Priloga 6 - Tloris učilnice.	147
Priloga 7 - Načrt razporeditve čebelnjakov in učilnice	148
Priloga 8 - Poročilo o čebelarških učnih tečajjih na čebelarški šoli na Dunaju v letu 1903	149
Priloga 9 - Program čebelarških učnih tečajjev na čebelarški šoli na Dunaju v letu 1904.	150

Izveček - Abstrakt - Abstract

Izveček

Poučevanje čebelarstva na Kranjskem

Od Petra Pavla Glavarja (1768) in Antona Janše (1770) do Emila Rothschütza (1874)

Slovenci smo imeli pri začetkih poučevanja čebelarstva izredno pomembno vlogo. Peter Pavel Glavar je v »Odgovoru« že leta 1768 predlagal čebelarske šole, čebelarsko zakonodajo in slovensko čebelarsko literaturo. Leta 1776 je napisal prvo čebelarsko knjigo v slovenskem jeziku - *Pogovor o čebelnih rojih*, ki je znatno dopolnjen prevod prve Janševe knjige (*Razprava o rojenju čebel*). Leta 1781 je k Poročilu kmetijski družbi o ukrepih za dvig čebelarstva dodal še pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu (*Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva, osnutek za vajence, načrt za splošnokoristno čebelarsko vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež in pouk za skrbnika*). Pravil za čebelarsko šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, po dosedaj znanih podatkih nismo zasledili. V pravilih je bilo tudi določeno, da bo pouk v deželanskem (slovenskem) jeziku. Istega leta je čebelarsko šolo na Lanšprežu tudi odprl. Anton Janša je leta 1770 postal prvi c. kr. učitelj čebelarstva na Dunajski čebelarski šoli. Njegov čebelarski nauk je temeljil na znanju in izkušnjah gorenjskih čebelarjev. Napisal je dva učbenika: *Razprava o rojenju čebel* (Janša, 1771) in *Popolni nauk o čebelarstvu* (Janša, 1775). V Lvovu je leta 1806 ustanovil čebelarsko šolo Martin Kuralt, doma iz Žabnice. Marija Terezija je leta 1775 izdala čebelarski patent, ki so mu dodane inštrukcije za čebelarske mojstre in določa, da se uči po Janševem čebelarskem nauku. Leta 1854 je bil izdan dunajski odlok o pouku čebelarstva na ljudskih šolah na podeželju. Jurij Jonke je leta 1857 na prošnjo Kranjske kmetijske družbe napisal inštrukcije za poučevanje čebelarstva na ljudskih šolah in kot učbenik za čebelarstvo določil svojo knjigo *Krajnski zhbelaarzhik* (Jonke, 1844). Kranjska deželna vlada je v ta namen izdala posebno odredbo števil. 11144 z dne 13. 9. 1857. Učitelji so imeli prednost pri državnih podporah za čebelarstvo. Baron Emil Rothschütz je spodbujal poučevanje čebelarstva. Leta 1873 je predlagal ustanovitev čebelarske šole na gradu Podsmreka pri Višnji Gori in na začetku leta 1874 napisal program in načrt za čebelarsko šolo. Predlog ni bil sprejet. V dodatku je predstavljena tudi čebelarska šola na Dunaju, ki so jo ustanovili leta 1900, in njen vpliv na čebelarstvo v Sloveniji.

Ključne besede: Kranjska, poučevanje čebelarstva, Peter Pavel Glavar, Anton Janša, Martin Kuralt, zakoni, Jurij Jonke, učitelji, ljudske šole, Emil Rothschütz, čebelarske šole

Abstrakt

Bienenzuchtunterricht in Krain

Von Peter Pavel Glavar (1768) und Anton Janša (1770) bis Emil Rothschütz (1874)

Wir Slowenen hatten bei den Anfängen des Bienenzuchtunterrichts eine sehr wichtige Rolle. Peter Pavel Glavar hat in seiner »Antwort« schon im Jahre 1768 Bienenzuchtschulen, Bienenzuchtgesetze und slowenische Bienenzuchtliteratur vorgeschlagen. 1776 schrieb er das erste Bienenzuchtbuch auf Slowenisch – *Gespräch über Bienenschwärme (Pogovor o čebelnih rojih)*, das eine beträchtlich ergänzte Übersetzung von Janšas Buch *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* ist. 1781 ergänzte er den Bericht an die Landwirtschafts-Gesellschaft über die Maßnahmen zur Erbauung der Bienenzucht mit Regeln für die Bienenzucht-Gärtnerschule auf Landspreis (*Entwurf der Regelung für staatliche Bienenzuchtlehrer, Entwurf für Lehrlinge, Plan für eine gemeinnützige Bienenzucht-Gärtnerschule unter dem Gut Landspreis und Unterricht für den Besorger*). Dem Inhalt und der Form nach ähnliche Regeln für eine Bienenzuchtschule, wie Glavar sie entworfen hat, haben wir nach den bisher bekannten Daten nicht entdeckt. Glavar hat unter anderem auch vorgeschrieben, dass der Unterricht in der Landessprache (Slowenisch) gehalten werden soll. Die Schule wurde im selben Jahr auf Landspreis eröffnet. Anton Janša wurde 1770 der erste K. u. K. Bienenzuchtlehrer auf der Theresianischen Imkerschule in Wien. Seine Bienenzuchtlehre gründete sich auf dem Wissen und Erfahrungen der Imker aus Oberkrain. Er schrieb zwei Lehrbücher: *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* (Janša, 1771) und *Vollständige Lehre von der Bienenzucht* (Janša, 1775). In Lemberg gründete 1806 Martin Kuralt aus Žabnica eine Imkerschule. Maria Theresia gab im Jahre 1775 das Bienenzuchtpatent heraus, das mit Instruktionen für Imkermeister ergänzt ist und bestimmt, dass man bei dem Unterricht Janšas Bienenzuchtlehre befolgen soll. Im Jahre 1854 wurde die Verordnung über den Bienenzuchtunterricht in Volksschulen auf dem Land herausgegeben. Georg Jonke hat 1857 auf das Ersuchen der Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain Instruktionen zum Bienenzuchtunterricht in Volksschulen verfasst und sein Buch *Krajnski zhbelaarzhik* (Theoretische und practische Anleitung zur Behandlung und Pflege der Bienen, Jonke, 1844) als Lehrbuch vorgeschrieben. Die Krainer Landesregierung gab darüber eine Sonderverordnung Nr. 11144 vom 13. 9. 1857 heraus. Die Lehrer hatten Vorrang bei Staatsunterstützungen für die Bienenzucht. Baron Emil Rothschütz hat den Bienenzuchtunterricht ermuntert. Im Jahre 1873 schlug er die Errichtung einer Bienenzuchtschule auf dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora vor, und am Anfang des Jahres 1874 schrieb er das Programm und den Plan für diese Bienenzuchtschule. Sein Vorschlag wurde nicht akzeptiert. Im Anhang ist auch die 1900 gegründete Imkerschule in Wien und ihr Einfluss auf die slowenische Bienenzucht vorgestellt.

Schlüsselwörter: Krain, Bienenzuchtunterricht, Peter Pavel Glavar, Anton Janša, Martin Kuralt, Gesetze, Georg Jonke, Lehrer, Volksschulen, Emil Rothschütz, Imkerschulen

Abstract

Teaching of beekeeping in Carniola

From Peter Pavel Glavar (1768) and Anton Janša (1770) to Emil Rothschild (1874)

Slovenes had an extremely important role in the early phases of the teaching of beekeeping. In his »Response«, as early as 1768, Peter Pavel Glavar proposed organising beekeeping schools, drafting legislation on beekeeping, and compiling literature in Slovene. In 1776, he wrote the Slovene first book on beekeeping, *Pogovor o čebelnih rojih* (Discussion About Bee Swarms), which is a heavily supplemented translation of Anton Janša's first book *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* (Discussion of the swarming of the bees). In 1781, he supplemented the Report to the Carniolan Agricultural Society on Measures to Develop Apiculture with guidelines for a school of beekeeping and horticulture at Lanšprež (Draft Guidelines for a State teacher of beekeeping, a Draft for Students, a Plan for a Common Purpose School of beekeeping and horticulture at Lanšprež, and Instructions for the Caretaker). Existing evidence suggests that no guidelines similar to his in form or contents have been found. The guidelines also stated that the regional language (Slovene) would be the language of teaching. Glavar opened his school later that same year. In 1770, Anton Janša became the first teacher in the Vienna beekeeping school. His method of beekeeping was based on the knowledge and experience of beekeepers from the Gorenjska region. He wrote two textbooks: *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* (Discussion of the swarming of the bees) - (Janša, 1771) and *Vollständige Lehre von der Bienenzucht* (The Complete Guide to Beekeeping) - (Janša, 1775). In Lvov in 1806, Martin Kuralt, of Žabnica, opened his beekeeping school. In 1775, Maria Theresa issued the Apiculture Patent, with an appendix containing a guide for teachers of beekeeping, and a clear statement that Janša's guidelines are to be used. In 1854, a decree was issued in Vienna regulating teaching of beekeeping at countryside public schools. In 1857, Jurij Jonke wrote a guide for the teaching of beekeeping on request from the Carniolan Agricultural Society, and set his own book (Jonke, 1844) as the textbook. To this end, the Carniola regional government made a special decree (No. 11144, 13 September 1857). Teachers were granted priority when applying for state grants. Baron Emil Rothschild supported the teaching of beekeeping. In 1873, he proposed that a beekeeping school be opened at the Podsmreka Castle, near Višnja Gora, and compiled a course programme and plan for the school in early 1874. His proposal was not accepted. In the appendix, the Vienna beekeeping school, established in 1990 and its influence on beekeeping in Slovenia are presented.

Keywords: Carniola, teaching of beekeeping, Peter Pavel Glavar, Anton Janša, Martin Kuralt, legislation, Jurij Jonke, teachers, public schools, Emil Rothschild, beekeeping schools

Janez Gregori

Predgovor

Za uspešno opravljanje neke dejavnosti je potrebno znanje, do katerega pridemo z učenjem. Bolj je dejavnost zahtevna, več znanja je potrebnega, s tem, ko ga kopičimo, pa posredno izkazujemo do nje svoje spoštovanje, svoj odnos. Tako je tudi v čebelarstvu: njegova rentabilnost v veliki meri zavisi od čebelarjevega znanja, ki ga pridobiva v ustreznih šolah, pri tem pa je zlasti pomembna kakovost poučevanja.

Čebelarstvo je bilo pri nas že od nekdaj cenjeno kot pomembna gospodarska dejavnost, saj je bil do uveljavitve sladkorja med glavno sladilo, in temu primerna je bila njegova cena. O čebelarjenju pri nas poroča že Valvasor (1689), še več pozornosti pa mu je bilo posvečano v času razsvetljenstva, zlasti v času Marije Terezije. Takrat (1771) je bila zapisana javna ocena, da je Vojvodina Kranjska že nekaj let v čebelarstvu pred drugimi c. kr. dednimi deželami. Merilo je bila seveda količina pridelanega medu in voska. V tistem času nobena druga dežela ni imela tako izdelanega načina čebelarjenja, kot je bilo pri nas, Slovenci smo bili v čebelarstvu učitelji drugim narodom.

Osrednja osebnost evropskega čebelarstva je bil tedaj Anton Janša, učitelj čebelarstva na Dunajski čebelarški šoli, s svojima knjigama, ki sta postali temeljna učbenika umnega čebelarjenja. Da bi dosegli enotnost poučevanja v čebelarstvu, je Marija Terezija s čebelarskim patentom (1775) zaukazala vsem državnim čebelarskim učiteljem, da morajo upoštevati preizkušena načela prvega dunajskega čebelarskega učitelja Janše. Peta točka patenta določa, da ne more biti v deželah nihče sprejet za javnega učitelja čebelarstva, kdor se ni učil v glavni čebelarški šoli na Dunaju, kdor ni bil izprašan od tamkajšnjega prvega učitelja in kdor ne prinese s seboj spričevala, da ni samo usposobljen, da sam vodi čebelarstvo, ampak da ima tudi sposobnosti, da o tem poučuje tudi druge.

V drugi polovici 18. stoletja je bil na Kranjskem na čebelarskem področju vodilni nedvomno Peter Pavel Glavar, mecen, pisec in organizator, z dolgoletnimi praktičnimi čebelarskimi izkušnjami in bogatim teoretičnim znanjem. Poudarjal je pomen poučevanja in usposabljanja za čebelarstvo v čebelarskih šolah in pravno ureditev čebelarskih vprašanj. Njegov osnutek pravil za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu je izdelan do največjih podrobnosti, tako pravil za državnega učitelja čebelarstva, kot tudi pravil za vajece in skrbnika. Svoje zamisli je tudi udejanjil in odprl prvo čebelarsko šolo pri nas (1781). Glavar je v svojih zapisih izpostavljal zlasti izobraževanje čebelarjev, čebelarsko šolo in zakonodajo ter vprašanje slovenske čebelarske literature.

Pomemben odlok je bil izdan v letu 1854, ko so bili v poučevanje čebelarstva vključeni učitelji na ljudskih šolah na podeželju. Ta odlok je bil z odredbo Kranjske deželne vlade vpeljan tudi na Kranjskem. Takrat je Jurij Jonke na prošnjo Kranjske kmetijske družbe napisal smernice za poučevanje čebelarstva na ljudskih šolah in kot učbenik za čebelarstvo določil knjigo *Kranjski zhbelaarzhik* (1844). Po letu 1857 so spodbujanja in podpore razvoju čebelarstva na Kranjskem potekala prek ljudskih šol in učiteljev. Kranjska kmetijska družba je v sedemdesetih letih 19. stoletja s sredstvi iz državne subvencije pospeševala čebelarstvo s premijami in brezplačno delitvijo panjev, pri katerih so imeli prednost učitelji čebelarstva na ljudskih šolah.

Omeniti velja še zbor čebelarjev v Salzburgu (1872), kjer je pomembno vlogo odigral Emil Rothschild. Sprejeli so številne sklepe, med drugim, da se ustanovi deželna čebelarška šola, *»kjer naj bi se vsi učitelji podučevali, in kjer naj bi res strokovnjaki učili in razjasnivali še toliko temnih reči v čebelarstvu ...«* Baron Emil Rothschild je leta 1873 predlagal Kranjski kmetijski družbi ustanovitev čebelarške šole na gradu Podsmreka pri Višnji Gori in zanjo napisal podroben predlog.

Ko je bila ustanovljena Dunajska čebelarška šola (1900), katere glavni namen je bil izpopolniti in usposobiti čebelarje, ki že čebelarijo, za učitelje čebelarstva, so se na njej izšolali številni naši čebelarji, kot so Frančišek Rojina, Tomo Kurbus, Frančišek Kašca, Ivan Jurančič, Julij Slapšak, Domicijan Serajnik, Josip Verbič in Franc Vidmar. Absolventi šole so postali učitelji čebelarstva, večina med njimi je postala steber čebelarške stroke pri nas, kar potrjujejo tudi njihovi številni strokovni spisi v čebelarški periodiki in knjige.

Ko pogledamo v našo čebelarško preteklost, vidimo, da je bilo veliko poudarka na izobraževanju v obliki različnih šol in tečajev. Poseben poudarek je bil na izbiri učiteljev, ki so morali opraviti potrebna usposabljanja po enotnem programu, tako da je bilo učenje v vsej deželi poenoteno.

Pred nami je knjiga, ki dokumentirano obravnava čebelarško šolanje na Kranjskem v določenem obdobju. Temeljnost in poglobljenost, s kakršnima so se tega lotevali, nas lahko samo osupne. In navda s ponosom na naše čebelarške prednike, ki so v določeni meri krojili tudi svetovno čebelarško zgodovino.

Janez Gregori, prof. biol.

»Poduk je prvi pogoj vsakoršnega napredka« Slovenska čebela, 1(1873)1

Zapišimo uvodoma, da brez poglobljenega teoretičnega in praktičnega znanja ni umnega čebelarjenja. Skok (1998) meni, da so vse čebelarске organizacije nastale prav zaradi širjenja znanja o »umnem čebelarjenju«. To so izvajali s pisano besedo prek knjig in čebelarških glasil ter z neposrednim izobraževanjem o čebelarjenju v šolah, na predavanjih, posvetovanjih, tečajih in podobnem.

Za razumevanje razprave »*Poučevanje čebelarstva na Kranjskem, od Petra Pavla Glavarja (1768) in Antona Janše (1770) do Emila Rothschütza (1874)*« je pomemben odgovor na vprašanje: Ali smo bili na Kranjskem v 18. stoletju po čebelarškem znanju pred drugimi narodi? Že Valvasor (1689) obširno piše o čebelarjenju na Kranjskem in poudarja, da je zelo razširjeno in priljubljeno. V besedilu so opisana tudi nekatera dogajanja, povezana s čebelami – recimo rojenje. Riem (1776), Wytopil (1900) in Mihelič (1934) navajajo objavo v Wiener Realzeitung (4. marec 1771), kjer je zapisano: »Vojvodina Kranjska je že nekaj let v čebelarstvu pred drugimi c. kr. dednimi deželami«. Tudi Hermann (1782) poudarja, da je na Kranjskem, posebej pa na Gorenjskem, že zelo razširjeno čebelarstvo, kar je treba pripisati sejanju ajde. Becker (1789 - prevod Pohlin) je v knjigi »*Kmetam sa potrebo inu pomozh*«, napisal: »Čebele znajo Kranjci tako dobro »glajštati«, da druge o tem uče«. To je verjetno tudi prvo tiskano slovensko poročilo o čebelarstvu na Kranjskem. Kongschegg (1840) poroča, da so Kranjci med vsemi avstrijskimi podložniki najracionalneje čebelarili in je Kranjska pridelala sorazmerno največ medu. Žnideršič (1900) piše, da smo bili Slovenci nekdam v čebelarstvu učitelji drugim narodom. Stabej (1955) poroča, da je »... čebelarstvo pospeševal zlasti Janez Nepomuk pl. Edling (1751-1793), ki je dal razdeliti med ljudi najboljše napisane knjige o čebelarstvu, dal napraviti poseben čebelnjak, kjer so se šolali čebelarji... Kako je bilo z Edlingovim čebelnjakom za čebelarško šolo, še nisem mogel ugotoviti, mislim pa, da je mogla biti taka šola v Škofji Loki na kakem posestvu pod Edlingovo upravo.« K odgovoru na zastavljeno vprašanje veliko prispeva Riharjev zapis (1998): »Med bivanjem na poskusni čebelarški postaji Montfavet pri Avignonu sem v bogati knjižnici ob študiju strokovnih piscev iz 16., 17. in 18. stoletja spoznal, da v 18. stoletju nobena Evropejcem znana dežela sveta ni imela tako izdelanega načina čebelarjenja, kot je bilo čebelarstvo na Gorenjskem, in prav tega je Janša še izpopolnil. Torej je bil ta način čebelarjenja pristno slovenski.«

Rihar (1998) v gornjem zapisu poudarja napredno čebelarstvo na Gorenjskem. Naj tu na kratko dodamo, da je bilo čebelarstvo razvito tudi na Štajerskem, o čemer pa je v slovenskem čebelarškem slovstvu manj zapisanega. Kindermann (1798) in Sartori (1806) opisujeta čebelarstvo na Štajerskem. Dobro je bilo razvito v južnih delih graškega okraja, še bolj pa v Mariborskem in Celjskem okraju. Tu so pridelali veliko medu in voska ter viške prodajali v druge avstrijske dežele. Čebele so prevažali na paše, spomladi na reso in jeseni

na ajdo. V Gradcu je bila tudi čebelarska šola. O štajerskem čebelarstvu piše tudi Hlubek (Bienenzucht, Seidenzucht ..., 1846).

Dodajmo še zapis, ki ga je objavil Gregori (2004): »Pri nas se je čebelarstvo živahno razvijalo v drugi polovici 18. stoletja, ko sta delovala Anton Janša in Peter Pavel Glavar. O njunem čebelarskem snovanju, tako doma kot v tujini, *je že veliko napisanega, zato tega tu ne bomo ponavljali. Povzamemo lahko, da sta nam zapustila dragocena pričevanja o poznavanju čebel in tedanjih načinih čebelarjenja pri nas, zato ni težko sklepati, da so ta na nekaterih področjih prekašala poznavanje v drugih delih Evrope.*«

Pomen znanja, teoretičnega in praktičnega, za umno čebelarstvo so spoznali že pred nekaj stoletji. Ko so iskali pota za izboljšanja čebelarstva, so skoraj dosledno opozarjali na neuke čebelarje. Erker (1914ab) je ob petdesetletnici smrti Georga/Jurija Jonkeja napisal njegovo biografijo in jo naslovil »Georg Jonke als Priester, Bienenzüchter und Patriot (prevod: Jurij Jonke kot duhovnik, čebelar in patriot).« Tam je zapisal, da je Jonke pogosto rekel: **Nicht jeder, der für den Pflug taugt, ist tauglich für die Bienenzucht** (Prosti prevod: **Za čebelarstvo ni vsaki, kateri je za matiko**). S tem je želel poudariti, da je pri racionalnem čebelarstvu združeno določeno šolanje in usposabljanje, povezano z naravnim darom opazovanja. Georg Jonke (1777–1864) je čebelaril v prvih šestdesetih letih 19. stoletja.

Namen tega dela je predstavitev poučevanja čebelarstva na Kranjskem od leta 1768, ko je to v Odgovoru predlagal Peter Pavel Glavar, in tudi od leta 1770, ko je bil Anton Janša na Dunaju imenovan za prvega c. kr. učitelja za čebelarstvo na Dunaju, do leta 1874, ko je Emil Rothschild naredil program in načrt za čebelarsko šolo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. V dodatku so zapisane zanimivosti, ki smo jih našli glede poučevanja čebelarstva na Kranjskem v času po letu 1874 do prve svetovne vojne. Predstavljena je tudi čebelarska šola na Dunaju, ki so jo ponovno ustanovili leta 1900, in njen vpliv na čebelarstvo na Kranjskem.

O prispevku Slovencev k začetkom poučevanja čebelarstva

V slovenskem čebelarstvu in drugem slovstvu so o tem številne objave in razprave ter številni dokumenti, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije. Pomembnejši viri so: Glavar (1768, 1776, 1781), Janša (1771, 1775), Illyrisches Blatt (Aufschrift ..., 1819), Kongschegg (1840), Rechfeld (1848), Dimitz (1883), Navratil (1883, 1884), R. (1884), Vrhovec (1885), Remeš (1912), Perc (1925a), Mihelič (1934, 1955, 1970, 1976, 1989), Raič (1934), Glonar (1938), Loški razgledi (Napis na ..., 1962), Debevec (1967), Mencej in sod. (1976), Demšar (1976), Dolenc (1983/1987), Štefan Rozka (1990), Rihar (1998), Zaletel (1998), Oražem (1999), Gregori (2004, 2010, 2011), Umek (2006), Borko, ur. (2009), Koželj (2009), Pirjevec (2009ab) in drugi. Vire smo skupaj z dokumenti, ki so bili najdeni v Arhivu Republike Slovenije, povzeli v zapisu o prispevku Slovencev k začetkom poučevanja čebelarstva.

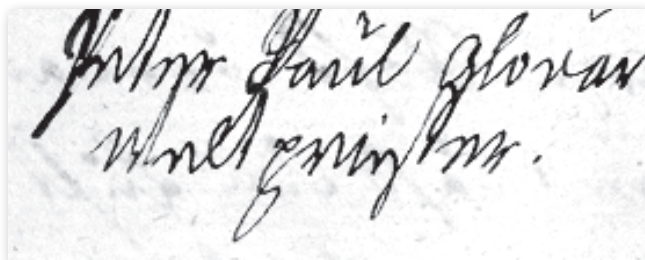
Peter Pavel Glavar in Glavarjeva čebelarska šola na Lanšprežu

Demšar (1976) je v biografiji o Petru Pavlu Glavarju zapisal: »P. P. Glavar sodi v prvo slovensko prerodno generacijo, ki se je zavzemala za uveljavljanje slovenskega jezika in slovenskega slovstva. V letih 1776–1778 je prevedel in dopolnil Janševo razpravo o čebelnih rojih in je tako prvi Slovenec, ki je s slovensko pisano besedo širil gospodarski pouk. Kot prvi je čutil potrebo, da bi kranjska kmetijska družba izdajala slovenske spise, ki naj bi prišli v roke kmetov in jim pomagali do boljše strokovne izobrazbe in gospodarskega napredka«.

Andrej Šalehar

Slika Petra Pavla Glavarja v kapeli na Lanšprežu

Podpis Petra Pavla Glavarja
Zbirka rokopisov – SI AS 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941, vir 221

»Odgovor« na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah (1768)

Leta 1768 je poslala dunajska dvorna pisarna tudi na Kranjsko predlog za izboljšanje čebelarstva, ki naj bi ga proučilo deželno glavarstvo skupaj s kmetijsko družbo in s komerčnim konsensom. Predlog je pripravila Spodnjeavstrijska ekonomska družba in ga posredovala cesarici Mariji Tereziji. Kakor poroča Dolenc (1983/1987), je naslov dokumenta: *Vorschläge zur Verbesserung der Bienenzucht in den Kaysl. Königl. Erbländern* (Prevod: Predlogi za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah) iz leta 1768 in obsega 10 listov velikosti 35,5 x 23,7 cm, napisan pa je na belo rumenkastem papirju v gotici. Vsebino dokumenta je predstavil Mihelič (1934), njegov kratek povzetek pa je: Čebelarstvo je pomembna kmetijska panoga in škoda je, da je v dednih deželah popolnoma zanemarjeno. V nadaljevanju je svetovano, da so za čebelarjenje primerni praktično vsi kraji, da panji ne smejo biti obrnjeni proti poldnevu in da morajo biti izdelani iz smolnatega lesa, da naj se izpodrezuje v mesecu marcu ter da so sovražniki čebel lastovice, zelena žolna in zlasti sršeni in drugo. Na koncu dodaja:

4. Po teh opazkah k načinu čebelarjenja svetuje predlagatelj sledeče: Vse, kar je doslej povedano o izboljšanju čebelarstva, pa bo prineslo uspeh le, če bo deželna gosposka s kaznimi in nagradami zlomila kmetijsko trdovratnost, ki povzroča, da ni mogoče spraviti kmeta na nova pota, četudi bi to v prvi vrsti koristilo njemu samemu.

Mihelič, 1934, str. 10, vir 118

Umekova (2006) piše, da je Kranjska kmetijska družba na svoji seji 28. marca 1768 iz vsakega okrožja izvolila po 5 članov, ki naj bi dali svoje mnenje glede predloga o izboljšanju čebelarstva. Prejela je sedem odgovorov. Zaprošila je tudi svojega ustanovnega člana duhovnika in lanšpreškega graščaka Petra Pavla Glavarja, da ga presodi in o tem napiše mnenje. Tako je še isto leto (7. 7. 1768) nastal njegov znameniti »Odgovor« (Glavar, 1768; prevod Mihelič, 1934), ki je prvi strokovni opis čebelarjenja na Kranjskem. Dolenc (1983/1987) poroča, da je naslov dokumenta: *Vorschlag Beantwortung zur Verbesserung*

der Bienenzucht in den Kaysl. Königl. Erbländern (Prevod: Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah) iz leta 1768, obsega 26 strani velikosti 32,7 x 21 cm in je na orumenelih listih, preprosto sešitih, napisan v gotici. Celotni Odgovor je prevedel in objavil Mihelič (1934). V Odgovoru, ki ga je Glavar napisal na osnovi svojih 24 letnih praktičnih izkušenj, je podrobno in strokovno popisano čebelarjenje na Kranjskem. Še posebej so pomembni njegovi izvorni predlogi, kako odpraviti ovire, ki zavirajo razvoj čebelarstva. Pri tem je postavil v ospredje: »... *izobraževanje čebelarjev, čebelarsko šolo in zakonodajo ter vprašanje slovenske čebelarske literature.*« - Mihelič (1976). Glavar že v Odgovoru obljublja, da bo kmetom ob nedeljah in praznikih ob prostih urah ustno razlagal čebelarski nauk. Hkrati se je ponudil, da bi čebelarsko znanje zapisal v domačem jeziku. Pred predstavitvijo vsebine Glavarjevega Odgovora še podatek, da je v Glavarjevi knjižnici v Komendi knjiga »Entwurff der vollkommensten Bienenpflege für alle Landes-Gegenden (prevod: Zasnova najpopolnejšega gojenja čebel za vse deželne okoliše), ki jo je leta 1766 izdal Johann Leonhard Eyrich. V prvem poglavju je opisal sedem ovir v čebelarstvu in sicer: morjenje čebel je prva in glavna ovira za povečevanje čebelarstva, neprimerno vsajanje rojev, premajhni panji, postavitve čebelnjaka, pomanjkanje veččin (usposobljenosti), slabo ogrebanje rojev in zunanji ter notranji sovražniki. Glavar je bil s temi Eyrichovimi zapisi o ovirah v čebelarstvu morda tudi seznanjen preden je pisal svoj Odgovor (1768).

Zanimivejši poudarki iz Glavarjevega Odgovora (1768 cit. Mihelič 1934):

- »Zato mi pač ne bo vzeti za zlo, če se pomudim pri uvodoma v predlogu izraženem mnenju, da čebeloreja zahteva zelo malo truda in ne utruje kmetu časa pri njegovih poslih. Prvega in drugega pa je treba za dobro urejeno čebelarstvo.
- *Graščaki in posestniki naj v čebelarjenju dajejo podložnikom primeren zgled in naj imajo pri hiši, na vrtu ali v cvetličnjaku po 50 in tudi do 100 panjev, posebno tisti, ki imajo vrtnarje ... Zato je smatrati za potrebno, da najvišja oblast določi, da v bodoče ne bo potrdila niti vzela v službo nobenega vrtnarskega učenca, ki se po prestani skušnji pri Kmetijski družbi ne bo izkazal s potrdilom, da je v čebelarskem znanju zadostno poučen.*
- *... splošna praksa Gorenjcev, ki jim je to znanje menda že od rojstva vcepljeno in ki ga je še pospeševala želja po dobičku, katera vzdržuje pri njih nihalo neumorne pridnosti v stalnem zagonu. Gorenjci namreč čebele pri tu in tam skopnelem snegu, ko so se otrebile, nalože na vozove in hite z njimi ne le v notranjost dežele, ampak tudi v koroške hribe ob jezeru (najbrž je tu mišljeno Vrbsko jezero; op. avtorja) in jih puste do sv. Jakoba na paši. Šele potem jih vzamejo domov v cvetočo ajdo...Jaz sem tako delal in skozi dve leti pošiljal svoje čebele k jezeru, ko pa sem jih hotel odpeljati domov, sem videl, da mi je večina panjev odmrla, oni, ki so ostali, pa so imeli zelo malo živali...*
- *Kdor hoče uspešno čebelariti, naj kupi in začne vsaj z 12 panji. Določi naj si tudi število, ki ga hoče doseči in stalno obdržati.*
- *Čebelnjake je najbolje namestiti na sredino med vzhodom in poldnevom. Svetuje panje iz mehkega lesa (najbolje lipov ali vrbov). Najbolj ceni svoje ležeče panje, ki so narejeni iz pol cole* debelih smrekovih desk in so 2½ čevlja** dolgi, 12½ cole široki in 7½ cole visoki. Spredaj imajo vdeleno končnico z dvema ¼ cole visokima in 3 cole širokima žreloma, zadaj pa vratca, da se lahko pogleda v panj. Dno je pritrjeno z železnimi kljukicami. (* cola = 2,54 cm, ** čevelj = 30,48 cm)*
- *Spodrezavanje ni primerno in avtor ga smatra za skrajno škodljivo. Odvzame gornji nastavek, spodnji panj pa v celoti prepusti čebelam čez zimo. Konec septembra stehta svoje panje in zapiše podatke v čebelarski register. Tehtanje panjev opravi tudi spomladi in iz razlike v masah ugotovi, koliko je panj pozimi porabil in kateremu je treba pomagati s krmo.*
- *Podrobno je opisano rojenje čebel. Loči naravne ali prostovoljne in narejene ali prisiljene roje. Pri opisu vključuje svoje praktične izkušnje. Pri narejenih rojih so opisani trije načini in med njimi enega predstavi kot svojega.*
- *Morjenje čebel naj se kot javni blaginji skrajno škodljivo popolnoma opusti, ko imamo sredstva in pota, da lahko slabejše panje združimo in stare s pregonom v nove panje pred ajdovim cvetenjem pomladimo.*
- *Da razširi prekristno čebelarstvo, ki se je posebno po Dolenjskem skoro popolnoma opustilo, kjer le malokateri podložnik čebelari in so prav redki, ki imajo nad dva panja, ne bo oblastveni ukaz deželnega kneza s kaznimi ničesar dosegel. ... Tukajšnji kmet je čisto izmozgan in nima sredstev, da bi si preskrbel dovolj kruha, nikar šele, da bi si nabavil čebele, dasi bi jih rad imel. Deloma pa nima pojma o tem, kako je s temi živalcami ravnati in jih negovati, ampak prepušča vse naravnemu razvoju stvari, radi česar pa je kmalu obnjo. Pač pa bi bilo moje nemerodajno mnenje, da bi*

bilo treba kmetu omogočiti, da se poprime čebelarstva. Treba bi bilo nagraditi tistega, ki bi imel v tej ali oni fari ali graščini največ rojev, in tistega, ki bi pridelal največ medu. Dalje bi bilo za povzdigo čebelarstva potrebno, da bi kak spreten veščak nevednega kmeta poučil o čebeloreji.

- *Da bi se to doseglo, naj bi Najvišji dvor odprl milostne roke in preskrbel – bodisi iz lastne, bodisi komercialne blagajne – vsakemu siromašnemu kmetu vsaj tri panje čebel, in sicer pred ajdovim cvetjem.*
- *Kmetom pa hočem olajšati čebelarjenje s tem, da jim bom ob nedeljah in praznikih v prostih urah ustno tolmačil čebelarški nauk, kateremu si laskam, da sem v deželi najbolj vešč. Pokazal jim bom tudi dejansko pri svojih čebelah vsa letna čebelarska opravila in spretnosti.*
- *Da, če je slavni Kmetijski družbi do tega, se ponujam, da bom vso svojo znanost (ker sem se mogel na tako majhnem prostoru le prav maločesa dotakniti) spravil na papir, da jo potem po cirkularjih ali javnem tisku oznanim deželi.»*

Umekova (2006) je tudi povzela vsebino Glavarjevega Odgovora in piše:

Umekova (2006) v nadaljevanju poroča, da so se na predlog Kmetijske družbe »razdelile nagrade za čebelarstvo, in sicer za Dolenjsko 100 goldinarjev, Notranjsko 60 goldinarjev in za Gorenjsko 30 goldinarjev. Gospodstva pa so preko okrožnih uradov javljala, koliko panjev jim je potrebno. Leta 1769 pa so se nagrade potrdile še za naslednji dve leti. Dne 28. avgusta 1769 so se objavile nagrade za prihodnje leto. Do zadnjega oktobra so morali gosposke ali župniki javiti tiste podložnike, ki so se izkazali. Panji so se razdeljevali tudi v letu 1772 in 1773, ko je kupoval čebele za družbo P. P. Glavar.«

Vrhovec (1885) poroča: »Glede čebelarstva pak je bil Glavar prva avtoriteta na Kranjskem ter sestavljal l. 1768. jako obširne predloge, kako naj bi se zboljšalo čebelarstvo v avstrijskih deželah.« Dunaj je bil s pomočjo Odgovora podrobno seznanjen z naprednim čebelarjenjem na Kranjskem. Gregori (2010) je zapisal: »S svojim odličnim poznavanjem čebel in naprednega čebelarjenja je torej Peter Pavel Glavar Antonu Janši tlakoval uspešno strokovno pot na Dunaju. Njegova zasluga je, da so za prvega učitelja na dunajskem dvoru - in pravzaprav na vsem svetu – izbrali neznanega kranjskega mladeniča. In

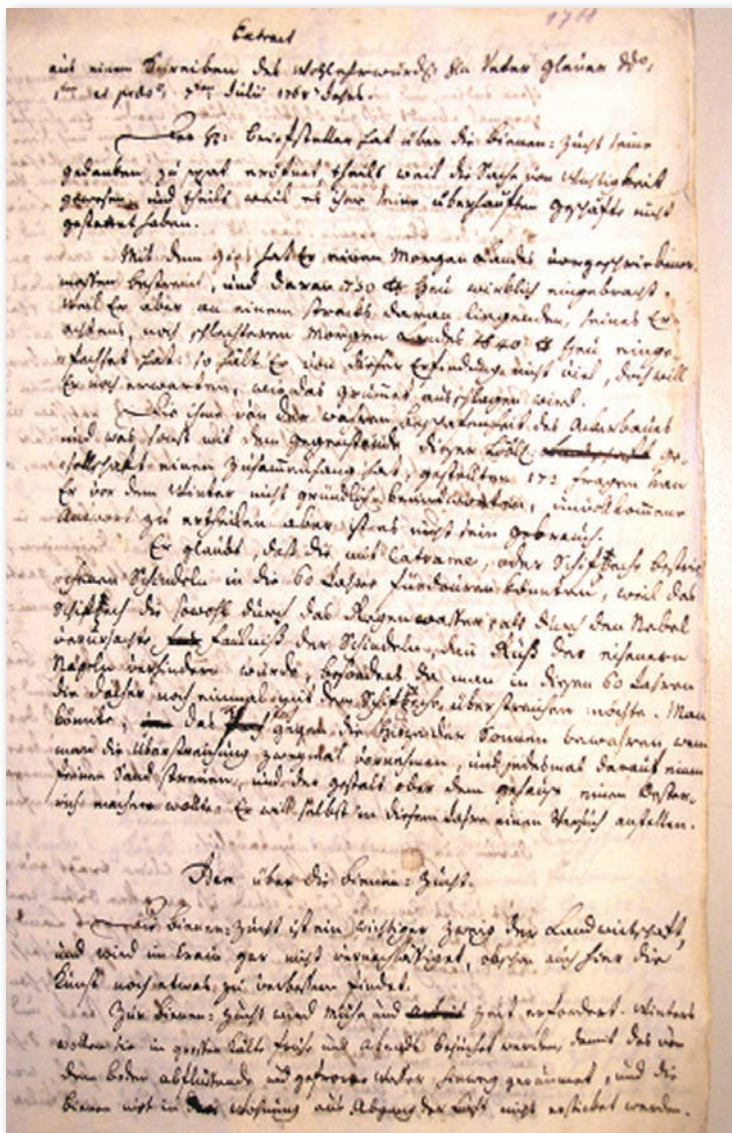
Dne 1. julija 1768 je odgovoril P. P. Glavar glede izboljšanja čebelarstva, da čebelarstvo v deželi ni neznano, a potrebno bi bilo, da bi se podložnike podučilo. Zato je pripravljen, da napiše poduk za podložnike.²²³ P. P. Glavar je v svojem predlogu odklanjal vsako silo in svetoval, da bi se revnim podložnikom razdelili panji brezplačno in da se razpišejo nagrade. Predlagal je, da bi zemljiške gosposke uredile čebelnjake in dajale pouk podložnikom o čebelarstvu. Smatral je, da je Dolenjska mnogo bolj primerna za čebelarstvo kot Gorenjska, ker je bolj ravninska. Ker je tu več paše, naj bi se na Dolenjsko pripelale čebele od drugod na pašo. Panji morajo biti iz lesa, ne pa koši iz slame ali protja, ki jih grizejo miši. Čebelarstvo se ne sme vpeljati pod pritiskom, da mora vsak podložnik vzdrževati določeno število panjev, ker bi to pomenilo uničenje kmeta, ker je ta popolnoma izčrpan in nima sredstev niti za vsakdanji kruh. Kmetu, ki je brez denarja, naj bi se dalo najmanj 3 panje na račun komercialne blagajne in se mu jih prepustilo za 3 leta brez odškodnine, da bodo rojile. S tem bi prišli kmetje do čebel. Če ne bi mogli panjev po 3 letih odkupiti, naj se jih odzame ali pa proda.²²⁴

Na pobudo P. P. Glavarja je zaprosila Kmetijska družba komercialni konses, da bi se ji dalo v prihodnjih 5 letih iz komercialnega fonda vsako leto 200 goldinarjev, da bi nabavila panje in jih razdelila med revne podložnike.²²⁵ Z dvornim dekretom z dne 30. septembra 1768 se je določilo, da dominiji ne smejo odzemanjati podložnikom medu in drugih proizvodov čebelarstva po poljubni ceni in se je določila kazen 50 dukatov za onega, ki bi to kršil.²²⁶

Umek, 2006, str. 20, vir 207

ni jim bilo žal.« S to trditvijo se je mogoče samo strinjati in dodati, da je bil Odgovor vsaj ena od posrednih spodbud za ustanovitev Dunajske čebelarške šole in izdajo čebelarškega patenta Marije Terezije (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775).

V Arhivu Republike Slovenije je še en rokopis, ki ga navaja tudi Dolenc (1983/1987): Der grausame Bienen Mord. Extract aus einem Schreiben des wohllehrwürdig. Herrn Peter Glavar (Prevod: Okruten umor čebel. Izvleček iz pisanja častitljivega gospoda Petra Glavarja), ki je bil napisan leta 1768 v gotici in obsega 4 liste. Glavar v Odgovoru piše tudi o takratni navadi morjenja čebel zaradi odvzemanja medu in voska, kar obsoja, in predlaga, da se popolnoma opusti. Ta rokopis je povzetek iz Odgovora:

Naslovnica: Extract - Vorschlag Beantwortung ... (1768, vir 64)
AS SI 869 Glavar Peter Pavel, 1751–1784

Omenimo še eno zanimivost, ki jo je v povezavi z Odgovorom zapisal Petkovšek (1977): »... podrobnejša primerjava in analiza Scopolijeve Razprave o čebelah z Glavarjevim Odgovorom nam namreč jasno kaže, da je Scopoli razen prvega in tretjega poglavja (opazovanja) in nekaj v drugem in devetem opazovanju vse drugo bolj ali manj spretno prepisal iz Glavarjevega Odgovora, prevedel v latinščino in deloma drugače razporedil«. Mihelič (1989) piše, da sta se Scopoli in Glavar poznala kot člana ljubljanske kmetijske družbe in da se je Scopoli, ki ni bil čebelar, pri pisanju popolnoma naslonil na P. P. Glavarja. Scopoli (1770) je svoje delo Disertatio de Apibus (Razprava o čebelah), kjer podrobno opisuje čebelarstvo na Kranjskem, izdal v Leipzigu, in na Dunaju so bili seznanjeni s kranjsko čebelo in s kranjskim čebelarjenjem tudi prek tega dela. Vir pa je bila tudi že leta 1763 izdana »Etnomologia carniolica« - Scopoli (1763), kjer je pod številko 811 opisana naša čebela (*apis mellifica*). Gornjelužiška čebelarstva družba je Scopolija leta 1767 (Abhandlungen... 1770) in Petra Pavla Glavarja leta 1772 (Gemeinnützigen Arbeiten... 1773) imenovala za častnega člana:

Neue Mitglieder

a) Ehren-Mitglieder

— Herr D. Johann Anton Scopoli, K. K. Bergrath, und der Arzeneykunst und der Chymie Professor zu Schemnitz in Ungarn, 1767.

Abhandlungen und Erfahrungen..., 1770, str. XIII, vir 2

b) Ehren-Mitglieder zur physikalischen Classe.

— Herr Peter Paul Globar, Priester zu Lands Preiß im Herzogthum Krain. 1772.

Gemeinnützige Arbeiten ..., 1773, str. XIV, vir 61

Pogovor o čebelnih rojih (1776)

Glavar (1768) cit. po Miheliču (1934) je na koncu Odgovora zapisal:

Kmetom pa hočem olajšati čebelarjenje s tem, da jim bom ob nedeljah in praznikih v prostih urah ustno tolmačil čebelarski nauk, kateremu si laskam, da sem v deželi najbolj vešč. Pokazal jim bom tudi dejansko pri svojih čebelah vsa letna čebelarska opravila in spretnosti.

Če bo prišlo do tega, da bi se čebelarstvo tu povsod vpeljalo in bi se moji podložniki o tem poučili, se bo čebelarstvo polagoma razširilo po vsem okrožju, po vsej deželi, kar bo tudi Visokemu erarju v korist. Tega se lotevam iz ljubezni do podložnikov kakor tudi do te nedolžne živalce, ki mi je edina zabava. Da, če je slavni Kmetijski družbi do tega, se ponujam, da bom vso svojo znanost (ker sem se mogel na tako majhnem prostoru le prav maločesa doteknuti) spravil na papir, da jo potem po cirkularjih ali javnem tisku oznanim deželi. Zato pa prosim potrpljenja, ker mi razen pozimi zaradi mnogih drugih opravkov in lastnega poljedelstva ne preostaja časa. S tem se slavni družbi najpokorneje priporočam. P. P. Glavar.

Mihelič, 1934, str. 38, vir 118

Ali je Kranjska kmetijska družba kaj odgovorila na Glavarjevo ponudbo, ni znano. Mihelič (1976) je zapisal, da ga »... na misel, da bi napisal knjigo »o praktičnem splošnem čebelarstvu«, ni pripeljala Janševa leta 1771 izdana nemško pisana *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen*, kakor bi človek sodil po naslovu Glavarjevega Pogovora, pač pa ga je verjetno spodbudila, da se je dela lotil z večjo vnemo ... Glavarjev rokopis Pogovora šteje skupaj 691 oštevilčenih odstavkov in od tega je 233 originalnih Janševih, 162 Janševih odstavkov je Glavar dopolnil, 296 odstavkov pa je originalnih od Glavarja«. Stabej (1976) je poudaril: »Primerjava Glavarjevega rokopa s A. Janševo *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* pokaže takoj, da Glavarjev Pogovor od Zhebelnih Rojou zdaleč ni kak slovenski prevod Janševe *Abhandlung*, ampak da je precej samosvoje Glavarjevo delo, ki pa se opira na Janševo«.

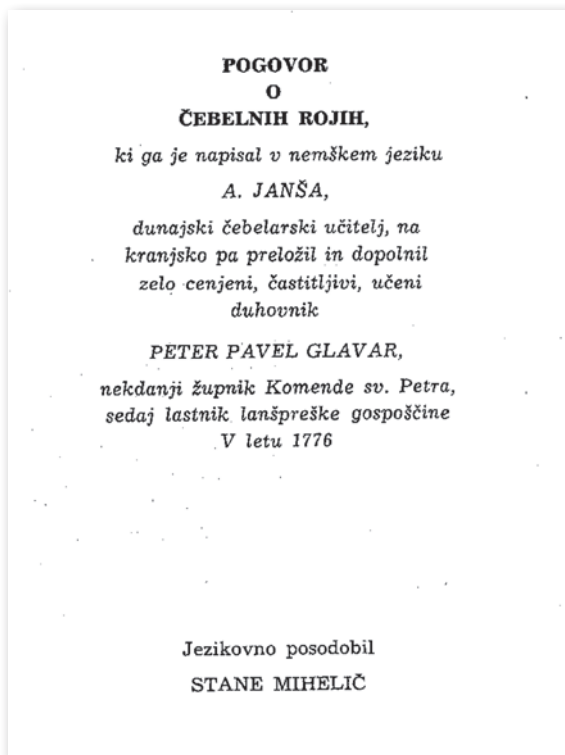
Umekova (2006) poroča, da je Glavar poslal svoj v slovenskem jeziku napisani dopolnjeni prevod Janševe knjige o čebelnih rojih na Kranjsko kmetijsko družbo dne 26. julija 1779, vendar takrat ni izšel, ker naj bi se »izgubil«. Rokopis je bil k sreči najden leta 1951 in potem jezikovno posodobljen izdan v knjigi *Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu* šele leta 1976. Dolenc (1983/1987) opisuje rokopis: Glavar P. Peter, Pogovor

od Zbebelnih Rojou. Iz leta 1776, 148 listov, 33,0 x 20,0 cm; papir, trde platnice, slovenščina, bohoričica. Stabej (1976) poroča, da originalni Glavarjev rokopis (izvirnik) obsega 54 listov, dodani rokopis Pogovora pa 94 listov.

Rechfeld (1848) piše, da je imel v rokah dobro ohranjen manuskript, za katerega Mihelič (1970) sodi, da je bil prepis, ki je bil naslovljen:

Rechfeld P. J., objava »Peter Glavar
Mittheilungen des historischen Vereins ...«, 1848, str. 41, vir 171

Naslovnica Glavarjeve knjige.
Vir: Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem
čebelarstvu, 1976, str. 79, vir 117

V 36. in 37. pogovoru Glavar razpravlja o zadržkih v čebelarstvu. Posebej poudarja pomanjkanje znanja o čebelarjenju in potrebo po poučevanju (šoli), kot na primer v odstavkih:

577. *Nevednost preprostega ljudstva v čebelarstvu*

Nevednost kmeta, posebno v Dolenji Kranjski deželi, je tako velika, da je ni moč popisati, saj ne zna tudi v najmanjših rečeh ravnati s čebelami. Čebele prepušča same sebi, niso mu mar, še enkrat k njim ne pogleda, vso skrb, ki jo ima, je, da roj, če po sreči naleti nanj, z žlico ogrebe, in s tem, če roj količkaj slabo sedi, zamudi dva dni.

580. *Zadržek v čebelarstvu je ubožnost podložnih*

Še večji zadržek je v nepremožnosti podložnih, posebno na Dolenjskem, da bi začeli čebelariti; nekaj ubožnost, nekaj pomanjkanje čebel. Ubožnost podložnih na Dolenjskem je tako velika, da so redki kmetje, ki pridelajo dovolj žita za domačo hrano in potrebo, zato morajo, da si ga preskrbe, za oblačila in davke oddati vse vino; torej jim iz lastne moči ni mogoče priti do čebel.

XXXXVII. *pogovor*

KAKO SPRAVITI S POTA ZADRŽKE V ČEBELARSTVU
IN JIH ODPRAVITI

584. *Neumnost ali nevednost naj bi odpravil pričujoči pouk*

Da bi odpravil nevednost čebelarjev in jih poučil o potrebnih opravilih, ker eni ali drugi moji deželniaki znajo kranjsko brati, sem iz ljubezni do njih napisal te bukve v materinem jeziku, da se bodo mogli v njih ne le kakor v ogle dalu razgledati, ampak tudi druge svoje sosede podučiti in jim jih brati.

585. *Svet gosposki in duhovščini*

Ker pa zna malo Kranjcev brati, želim, da bi služabniki gosposke in duhovščine podložnim ob praznikih in nedeljah kakor tudi ob delavnikih, zlasti pozimi, enkrat eden, drugič drugi prebrali nauk iz bukvic, en odstavek za drugim na kratko razložili in jih iz tega, da bi boljše dojeli, spraševali. Ljubezen do bližnjega je tako bogu kakor ljudem posebno všečno dobro delo.

586. *Po farah so potrebne javne čebelarske šole*

Toda ni mi neznan, da so tako gosposke kakor duhovščina preobložene z opravili, da jim, čeprav bi bili voljni skazati podložnim ljubezen, lastna opravila tega ne puste. Zatorej se mi zdi še celo potrebno nastaviti po večjih farah javne čebelarske učitelje, h katerih nauku bi mogli hoditi ob praznikih in nedeljah pametnejši fantje, iz vsake vasi po eden ali dva.

589. *Ponujam se za brezplačno poučevanje*

Vsem nauka željnim, kateri se hočejo učiti, bližnjim in daljnim, se zastonj ponujam za učitelja. Če jih več pride, ljubše mi bo, da se le preje pri meni oglasijo, da bi jih začel skupaj poučevati. Tiste, ki bodo ostali tukaj, dokler se uče, bom podučeval sleherni dan eno uro, druge pa le ob praznikih in nedeljah, samo da se oskrbe s hrano.

**Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu,
1976, str. 227–230, vir 117**

Mihelič (1976) je predstavil Glavarja in njegovo knjigo takole: »Glavar je pisal za preprostega, kakor pravi sam, za neukega slovenskega čebelarja, deloma obremenjenega z zao stalostjo in polnega vraževerja. Zato je menil, da ni dovolj v praktični čebelarski knjigi le nakazovati potrebna opravila in svoje izkušnje, ampak jih tudi utemeljevati in dokazovati, zakaj so potrebne in zakaj prav take. Posledica tega je, da se ponekod le preveč ponavlja in da tudi zahaja v res nepotrebne nadrobnosti.

Po drugi strani pa je treba poudariti, da Glavarjev Pogovor o čebelnih rojih ni le prvi slovenski poljubno strokovni tekst in čebelarski učbenik, ki po svoji izčrpnosti, samostojnosti in pristnem slovenskem izrazju prekaša domala vse v 18. stoletju izšle slovenske poljudno strokovne tekste, ampak veliko več. V njem je namreč podana tudi realna podoba tedanjega čebelarstva na Kranjskem, njegove odlike in ovire, ki mu stoje nasproti, predlogi za izboljšanje, skratka, tudi vse tisto, kar je nakazal že leta 1768 v Odgovoru in kar je še nadrobneje osvetlil v svojem poročilu kmetijski družbi ljubljanski.«

Na spletu so dostopni rokopis, tiskana verzija in originalni tekst skupaj z rokopisom:

Virtualni vpogled v Glavarjev rokopis Pogovor od Zhebelnih rojou je na spletnem naslovu: <http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/28822>

Virtualni vpogled v tiskano izdajo knjige: Pogovor o čebelnih rojih (iz knjige: Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976) je na spletnem naslovu: <http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/28706>

Virutalni vpogled v Glavarjev originalni tekst skupaj z rokopisom: Pogovor od Zhebelnih rojou je na spletnem naslovu:

<http://nl.ijs.si/imp/wikivir/dl/WIKI00527-1776.html>

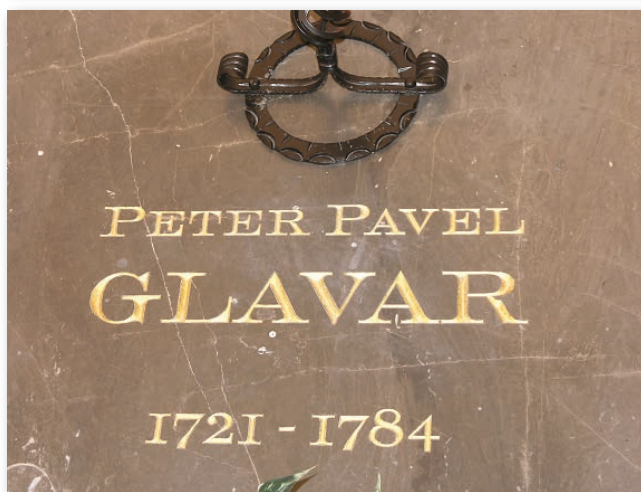

Landspreis (Lanšprež), slika 124

Valvasor, Janez Vajkard. *Topographia Ducatus Carnioliae modernae*.
Ljubljana 1995, 316 str.

foto: Anton Koželj

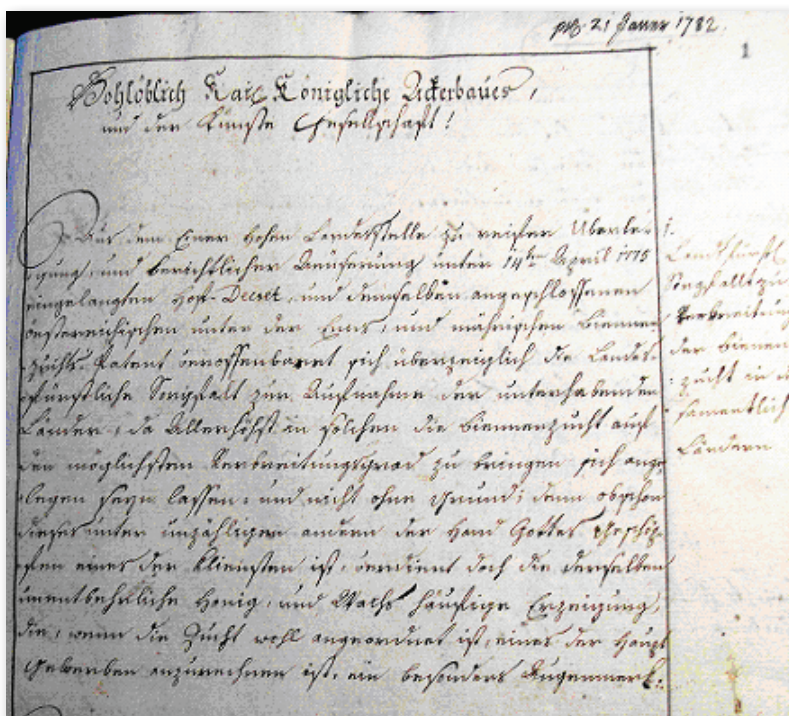

Andrej Šalehar

**Kapela na Lanšprežu in nagrobna plošča:
Peter Pavel Glavar**

Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem in pravila za čebelarško vrtnarsko šolo na Lanšprežu (1781)

Pomembno je tudi Glavarjevo »Poročilo kmetijski družbi v Ljubljani z dne 17. decembra 1781 o potrebnih ukrepih za povzdigo čebelarstva na Kranjskem, o ustanovitvi čebelarške šole in organizaciji vaških čebelarskih zadrug.« Mihelič (1976) sporoča, da je bil leta 1775 čebelarski patent z instrukcijo in šestimi izvodi Janševega Popolnega nauka o čebelarstvu poslan tudi na Kranjsko. Tako ga je prejela tudi Kranjska kmetijska družba. Zaprošila je nekatere člane, med njimi tudi Glavarja, da napišejo mnenje, ali bi bilo koristno uveljaviti čebelarski patent tudi na Kranjskem. Glavar je zaradi bolezni in drugih zadržkov obsežno odgovoril šele 17. 12. 1781. Dolenc (1983/1987) rokopis predstavlja: »Glavar, Peter Pavel: (Predlog za dvig čebelarstva) Iz leta 1782, 55 listov, 35,0 x 23,0 cm; papir, debele sive platnice iz lepenke, nemščina, gotica, kurziva, lepa izpisana pisava. To je predlog P. P. Glavarja na Hochlöbliche Kais. Königliche Ackerbaues und Künste Gesellschaft za dvig čebelarstva«.

Naslovnica: Predlog za dvig čebelarstva – Glavar 1781
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941, vir 221

Mihelič (1976) piše: »Poročilo, Glavarjev doslej znani zadnji čebelarski spis, obsega 43 listov, istega formata kot ga ima Pogovor. Poročilu so dodana pravila za čebelarško vrtnarsko šolo na Lanšprežu.« Mihelič (1989) pa sporoča: »Vnovič je leta 1781 poslal Kmetijski družbi v Ljubljani obširen dopis, v katerem se zavzema za ustanovitev čebelarške šole na Lanšprežu, za ustanavljanje vaških čebelarskih združenj, navaja program pouka na čebelarski šoli idr. Za učitelja se ponuja Glavar sam. Poučeval bi brezplačno, zaslužek, ki bi

ga prejemal, pa bi porabil za nakup čebel za podložnike. Ker na vse to ni dobil od oblasti nobenega odgovora, je sam organiziral čebelarski pouk za podložnike in prvo čebelarsko zadrugo.»

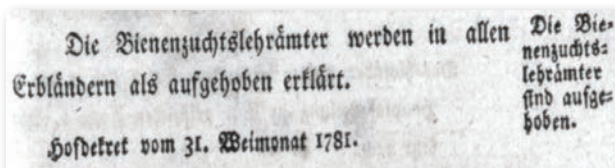
O Glavarjevih pravilih piše tudi Oražem (1999), ki poroča o v rokopisu predlagani čebelarski šoli, da naj bi bila »na Lanšprežu, ker je tam za praktičen pouk že na voljo 130 panjev. Glavar bi bil učitelj, ki pa bi poučeval brezplačno in bi denar za plačilo, ki bi ga prejemal, uporabil za nakup panjev za podložnike. Glavar še predlaga, *kakšen naj bi bil predmetnik čebelarsko-vrtnarske šole, ki naj bi dopolnilno poučevala učence tudi branja in pisanja. Pouk bi bil za učence brezplačen ... za vrtnarje bi sprejemali v službo le tiste, ki so vešči tudi čebelarstva. Šola bi se vsako leto začela v začetku marca in bi trajala do konca oktobra. Ob koncu dvoletnega šolanja naj bi vsak učenec dobil na stroške stanovske blagajne po en panj čebel za začetek čebelarjenja«.*

Mihelič (1976) poroča: »Kakor vse kaže, pa Glavar ni čakal na »odločbo,« s katero naj bi bila ustanovljena na Lanšprežu čebelarska šola in on imenovan za učitelja, in tudi ne na dovoljenje za ustanavljanje vaških čebelarskih zadrug, kajti v pismu Tomlju z dne 28. novembra 1781 (*povzeto Glonar (1938) beremo:*

Moji dečki imajo pri čebelarjenju več sreče. Glavnica 600 goldinarjev je letos vrgla 6 fl 45 kr obresti. Sedaj imam vsak večer z njimi nauk, ki ga zvesto poslušajo. Ko sem namreč videl napredek, sem obljudil onim, ki bi se najboljše učili, nove čebele, ki bi bile njihova skupna last, na ta način, da bi mi glavnico, ki sem jo dal na razpolago, počasi vračali s strdjo. Deloma pa so iz dobička letošnjega leta delež kakih 15 goldinarjev pustili v blagajni, da se lahko kupijo nove čebele, ki jih mislim naložiti na voz. Ti lahko med tem kam do marca mirno za ta znesek nakupiš panjev (ampak ne okuženih!) recimo pri onem Rožmanu v Lahovičah, ali na kakem drugem kraju v stran od Komende, kjer se je vgnezdila kuga.“

Glonar, Slovenski čebelar, 41(1938)7, str. 170-171, vir 72

Glavar ni dobil uradnega dovoljenja za ustanovitev čebelarske šole – Mihelič (1970). To je bilo pričakovano, ker je bil dne 31. oktobra 1781 izdan dvorni dekret (Hofdekret ..., 1781) o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva v vseh dednih deželah:

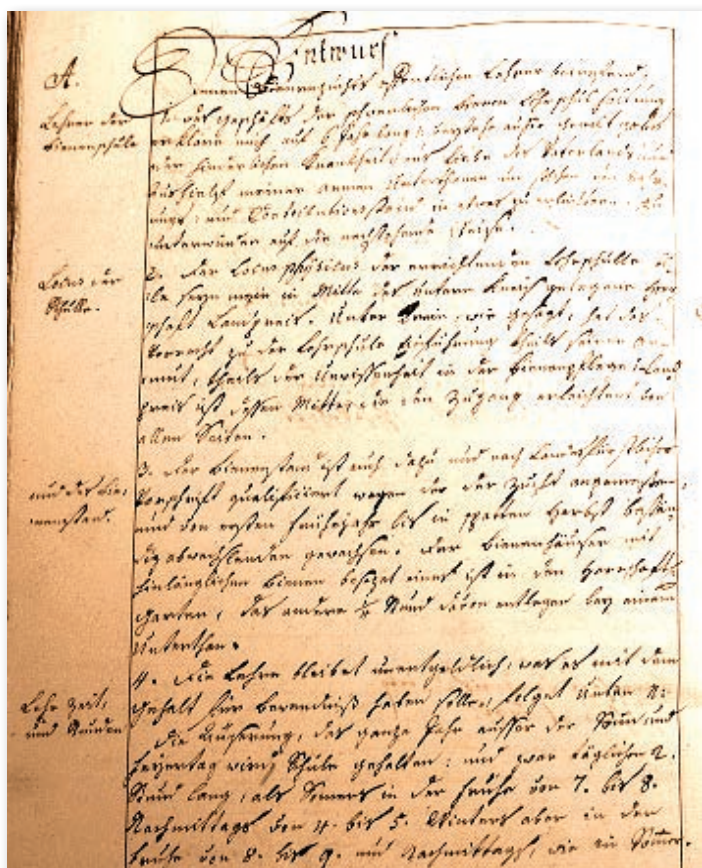

Ukinitev učiteljev čebelarstva
 Hofdekret vom 31. Weinmonat 1781.
 Handbuch aller ... Verordnungen und Gesetze.
 Erster Band. Wien 1785, str. 505, vir 82

Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu (1781)

Rokopise je prebral in prevedel gospod France Baraga, strokovno redakcijo besedila sta opravila Janez Gregori, prof. biol., in avtor knjige.

A. Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva

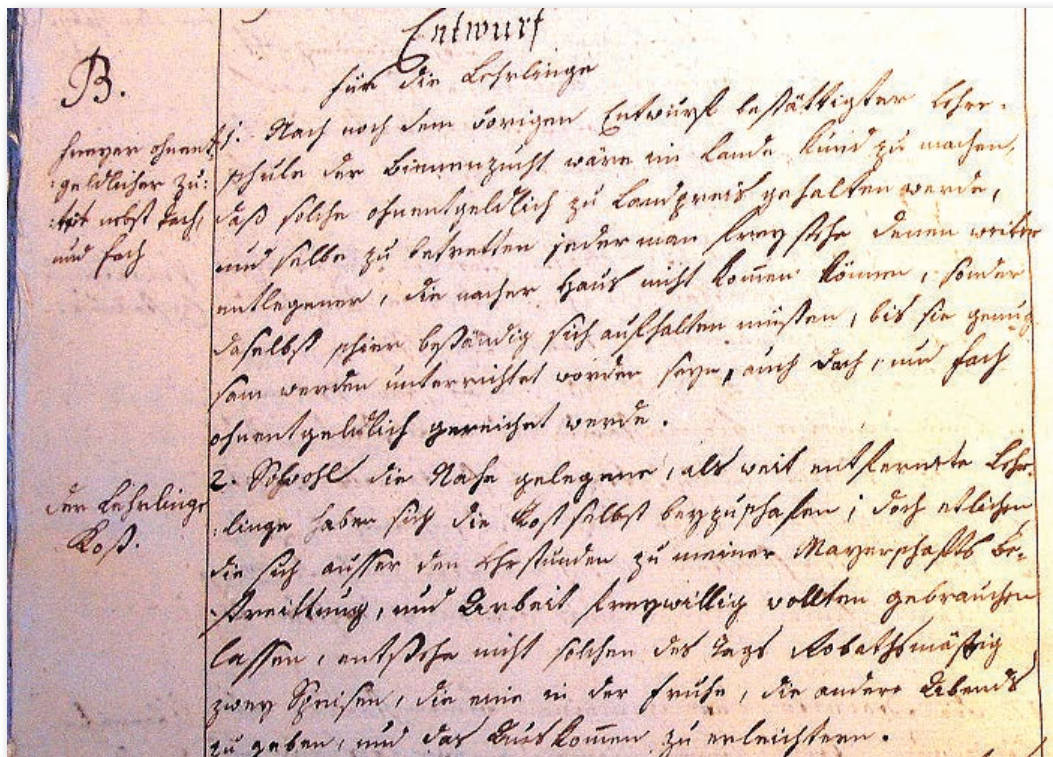
Pravilo: Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva – uvodna stran – Glavar 1781, vir 221
 Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941

A.	Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva
Učitelj čebelarške šole.	1. Izjavljam, da sem iz ljubezni do domovine in v pomoč mojim revnim podložnikom, ki bi jim želel nekoliko olajšati oskrbljenost s hrano in davčni položaj, za šest let pripravljen prevzeti posel težavnega poučevanja čebelarstva (seveda, če tega ne prepreči kaka bolezen, kar je v božji domeni), in to na sledeči način.
Kraj šole	2. Kraj, kjer naj bi se ustanovila šola, bodi moje gospostvo Lanšprež, ki se nahaja sredi Dolenjske. Kakor rečeno, ima prednostno pravico do uvedbe šole, deloma zaradi svojega uboštva, deloma zaradi neznanja o gojenju čebel. Lanšprež je njegovo središče in omogoča lahek dostop z vseh strani.
in čebelnjaka.	3. Tu sta tudi dva čebelnjaka za šolanje, po deželnoknežjem predpisu primerna zaradi trajno menjajočega se cvetočega rastlinja, kar ustreza gojenju čebel od zgodnje pomladi do pozne jeseni, tako da sta vedno dovolj zasedena s čebelami. Eden od njiju je na vrtu gospostva, drugi četrto ure od tod pri nekem podložniku.
Pouk, učni čas in ure pouka.	4. Pouk je brezplačen. Kar naj bi zadevalo plačo, sledi pod št. 13. Šola je vse leto, razen ob nedeljah in praznikih, in sicer vsak dan po dve uri, poleti zjutraj od sedmih do osmih, popoldan od štirih do petih, pozimi zjutraj od osmih do devetih, popoldan pa kakor poleti.
V čem obstaja pouk.	5. Po predpisih naj bi se v deželnem jeziku prav nazorno poučevala Janševa načela, uvod v čebelarjenje. Brez zadržka naj bi bile posebej razložene stvari in postopki, ki se jih on ne dotika. In pojasnjena naj bi bila vsa vprašanja, ki bi se pojavila. Z eno besedo, zvesto naj bi se poučevalo vse, kar je potrebno za poznavanje čebel, njihovega prehranjevanja, opravevanja in gojenja.
Pouk zahteva natis učbenika v deželnem jeziku.	6. Ker se zdi za osvežitev spomina vajencev in tudi za uporabo skrbnikov neobhodno potreben v deželnem jeziku napisan učbenik čebelarstva, bo treba, če se ne najde tisti, ki sem ga sestavil jaz in ga poslal gospodu tajniku Kmetijske družbe, napisati novega, da bo z natisom v splošno korist, to pa zahteva trud in čas.
Raziskava deželnih čebelnjakov, koliko naj se razširijo.	7. Potrebno bi bilo tudi prehoditi deželo, da se razišče in pospeši čebelarstvo, kar zadeva skupno čebelarjenje (pod št. 16). Na to sem vedno pripravljen, in sicer zastonj. Kar pa zadeva druge, zasebne čebelnjake, sem na to pripravljen le toliko, kolikor bi se lahko tja pripeljal in bi to ne bilo v škodo pouku. Pripravljeni bi morali biti, da pridejo pome z vozilom, poskrbijo za prehrano in prevzamejo druge stroške, da bi se komu ne zahotelo in bi me nadlegoval iz čiste zlobe.

Preverjanje z Dunaja ni potrebno.	8. Nobenih pomislekov ne bi imel podvreči se preverjanju z Dunaja, ko ne bi bilo visokih potnih stroškov in bi mi to dovoljevala starost. Vendar pa se mi zdi odveč. Ko bi tudi moja sposobnost ne bila znana širom dežele, sta pričujoči spis in Pouk čebelarstva izpod mojega peresa dovolj za odločitev glede mojega znanja in sposobnosti za javno poučevanje.
Letni izkaz vladi o stanju čebelarstva.	9. O čebelnjakih, izročenih mojemu nadzoru, o njihovem negovanju, hranjenju in njihovi čisti koristi sem pripravljen vedno podati vladi letni izkaz skupaj s poročilom o njihovem napredovanju ali nazadovanju v deželi, in ne potrebujem za to niti nasveta niti komisarjev, da bi me nadzirali in še manj usmerjali. Saj delajo tisti, ki se na stvar ne razumejo, le zmedo in lahko le zasolijo juho. Zraven tega bi me njihove vizite tudi preveč stale.
Svoboda, da to službo vsak trenutek lahko zamenjam s kom drugim,	10. Če pa bi imela visoka vlada do mene nezaupanje in bi se bala, da bi postal v poučevanju zanikrn ali bi izkoristil priložnost, da iz te službe napravim neobvezno početje, izjavljam, da sem jo pripravljen takoj, na prvi namig, z veseljem prepustiti komu drugemu.
kot tudi, da jo lahko odložim ob koncu leta.	11. Obenem pa si jemljem svobodo, da lahko ob koncu vsakega leta dam na to službo odpoved, saj se nanjo ne obvezujem iz kake sebičnosti, ampak iz ljubezni do domovine in v pomoč podložnikom. Nihče pa ni varen pred tem, da ne bi bil za svojo dobrodelnost, kot se pogosto dogaja, občasno deležen nehvaležnega nadlegovanja ali sitnosti.
Voziti čebele na pašo lahko odsvetujem.	12. Voziti čebele drugam na pašo se mi zdi nepotrebno, saj se v tem okrožju paša nenehno spreminja, razen v času, ko cveti kostanj, ki ga tukaj ni. Zato sem pred dvema letoma tudi sam želel prestaviti čebele v Mirno Peč, vendar mi – sam ne vem iz kakšnih predsodkov – tamkajšnja soseska tega ni dovolila.
Plača za poučevanje prepuščena lanšpreškim podložnikom.	13. Kar zadeva plačo v višini 300 goldinarjev, namenjeno učitelju čebelarstva, kakor tudi uporabo tretjine panjev, ki naj bi jih nabavila stanovska blagajna, to v celoti prepuščam svojim podložnikom proti zagotovitvi, da bodo s tem kupili ustrezno število panjev in jih namestili v čebelnjake za skupno rabo ter jih vzdrževali za stalno vzrejo, kakor bom o tem obširneje razložil.
Jemanje desetine od čebelnjakov.	14. Skupni čebelnjaki naj bi bili v skladu z deželno knežjo zahtevo bodisi prosti vsake desetine ali naj bi bilo vsaj prepovedano, da se ta jemlje v naravi.

<p>Čebelarjenje naj se oprosti vseh dajatev.</p>	<p>15. Prav tako naj bi bili panji, ki se vozijo na pašo ali s paše, v skladu s patentom, datiranim na Dunaju 8. aprila 1775, št. 10 in dalje, oproščeni vsake cestnine ali drugih dajatev, ki jih predpostavlja mitnina. Čebelarjenje naj bi tudi ne bilo nikoli obremenjeno s kako posebno naklado bodisi za erarij ali za javne ali zasebne koristi, marveč naj bi bilo za vse čase deležno podpore s popolnim oproščanjem.</p>
<p>Ukinitev zasebnih čebelnjakov.</p>	<p>16. Kar zadeva 13. člen omenjenega patenta, da ima vsak podložnik pravico gojiti poljubno število panjev, bi bilo to v skladu s poročilom (80 ali 90 panjev) dovoljeno le v tistih krajih, kjer ni skupnih čebelnjakov, in to le v oddaljenosti pol ure hoda od njih, sicer pa naj bi bili ukinjeni vsi zasebni čebelnjaki. Stvar se bo v obdobju dveh let uredila sama od sebe, ker se ti ne bodo mogli upirati množici skupnih čebel.</p>
<p>Prevzem čebeljih proizvodov ali urbanih dajatev po tekoči ceni.</p>	<p>17. Proizvodov skupnih čebelnjakov, kot sta med in vosek, ne bodo mogli prodajati nikomur razen meni in mojim naslednikom na gospostvu, da bodo tako posestne dajatve povsem pokrite. Sicer pa se obvezujem, da jih bom skladno z navadno srednjo ceno ob sejmu sv. Elizabete po odbitku običajnih 10 odstotkov tare, vozarine in drugih stroškov od njih odštel in upošteval razliko pri dajatvi.</p> <p>Iz zgoraj povedanega je razvidno, da sem se za to odločil iz čiste ljubezni do podložnikov, kajti njim v olajšavo jim rad prepuščam ne le plačo, odmerjeno za učitelja čebelarstva, in uporabo pridobljenih vzrejnih panjev, ampak tudi pričakovane čebelarske proizvode, ki jih bom prevzel po pravični, v deželi običajni ceni brez vsakega dobička in obračunal namesto plačila v gotovini za druge dajatve, k čemur obvezujem tako sebe kot svoje naslednike.</p>

B. Osnutek za vajence

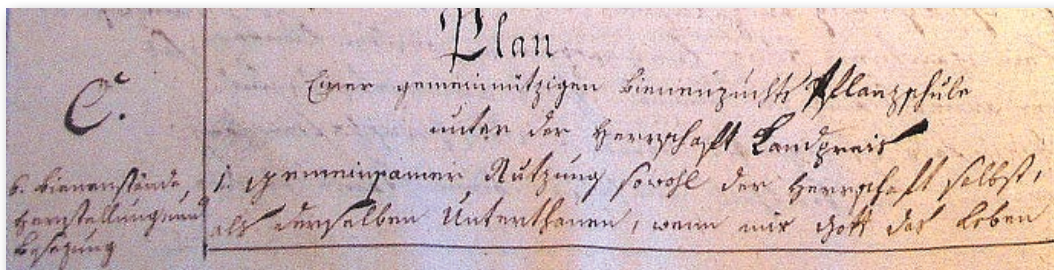

Pravilo: Osnutek za vajence – uvodna stran – Glavar 1781, vir 221
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941

B.	Osnutek za vajence
Prost, brezplačen dostop poleg nastanitve.	1. Ko bo po predhodnem osnutku čebelarska šola potrjena, bo treba v deželi naznaniti, da ta brezplačno poteka na Lanšprežu in da je vsakomur prosto dostopna. Tistim, ki so bolj oddaljeni in ne morejo hoditi domov, ampak bi se morali, dokler ne bodo dovolj poučeni, tam trajno zadržati, bo omogočena tudi brezplačna nastanitev.
Hrana za vajence.	2. Tako bližnji kakor tudi oddaljeni vajenci si bodo morali sami poskrbeti za hrano. Toda tistim, ki se bodo izven šolskih ur pripravljene prostovoljno zaposliti pri oskrbi in delu na moji pristavi, pripada robotna pravica do dveh obrokov hrane na dan, in sicer bodo dobili enega zjutraj, drugega zvečer, da bodo lažje shajali.
Potrebne lastnosti vajencev.	3. Vajenci naj bodo stari od 15 do 20 let, željni učenja, sposobni in olikani fantje, ne nevestni in nemoralni ali predani pijači, prepirljivosti in barantanju, sicer bodo kot nezanesljivi in neprimerni izključeni in odpuščeni. Če bodo večji branja in pisanja vsaj v deželnem jeziku, bodo toliko bolj dobrodošli.

<p>Koristilo bi jim znanje branja in pisanja v dežel-nem jeziku.</p>	<p>4. Če ne, jih bodo tega v kraju šolanja lahko naučili tudi moji gos-podarski uslužbenci ob nedeljah in praznikih, vsaj kolikor dopusti kratka doba njihovega pouka. Drugega pa se bodo lahko naučili z lastno vajo, potem ko se bodo od tod poslovili. Stanovi bi lahko kot stranski zaslužek blagovolili za njihovo nagrado nakazati 50 goldi-narjev letno, in to ne brez osnove.</p>
<p>Vzrok za to.</p>	<p>5. Ti fantje bodo lahko zelo koristili svojim gospostvom ne le s tem, da jih bo to nastavilo za skrbnike čebelnjakov, ki bodo vodili po-trebno evidenco, ampak bodo lahko medtem opravljali tudi druga, za gospodarstvo koristna dela. A to prepuščam samim gospostvom in njihovim posebnim načrtom.</p>
<p>Dati v uk kandida-te za vrtnarje.</p>	<p>6. Pač pa bi bilo v njihovo lastno dobro zelo priporočljivo, da bi pri izbiri kandidatov za pouk dali prednost predvsem tistim, ki jih že sicer nameravajo uporabiti za vrtnarje. Ker je večina čebelnjakov nameščenih v vrtovih, s tem zlahka prihranijo prejemek enega člo-veka. Saj se lahko vrtnarju, ki skrbi za vrt, izroči tudi oskrba na vrtu nahajajočega se čebelnjaka.</p>
<p>Koristen zakon.</p>	<p>7. Zato naj bi se z zakonom uvedlo pravilo, da bi v prihodnje ne mogel biti odpuščen noben vrtnarski vajenec, ki se je obenem izu-čil tudi v čebelarstvu in bil v njem izprašan. Gospostvom bo pri tem v korist, da bodo imela ugledne čebelnjake v svojih vrtovih in da jih bodo lahko izkoriščala, ne da bi morala pomnožiti število svojih poslov. Morda bo ta predlog všeč visoki deželni vladi?</p>
<p>Začetek šole in pri-sotnost vajencev.</p>	<p>8. Z začetkom marca se začne tako čebelarstvo letno kakor pouk če-belarstva, konča pa se ob koncu meseca oktobra, ker pozneje pri čebelah ni več potrebe po zunanjem delu. Zato lahko tisti, ki so izdelali, takrat dobijo tudi dopust, medtem ko morajo slabši v zim-skem času ponavljati in ostati v šoli, dokler se ne usposobijo.</p>
<p>Pouk v izdelovanju panjev.</p>	<p>9. V dolgem zimskem času naj da mizar, ki je pri meni v službi, va-jencem, ki so ostali, da ponavljajo, kar zadeva gojenja čebel, tudi pouk v mizarstvu, da bodo ob svojem času znali napraviti potrebne panje in podloge za nje. Tako jih bodo mogli, bodisi da bodo sami gojili čebele, bodisi da bodo nastavljeni za skrbnike čebelnjakov, brez dodatnih stroškov napraviti in se z njimi oskrbeti.</p>
<p>Nagrada vajencev pri izstopu.</p>	<p>10. Da bi dali vajencem spodbudo za čebelarjenje, bi po mojem nemerodajnem mnenju stanovi lahko dovolili in iz svoje blagajne dodelili za nagrado ne vsakemu, ki se je izučil, marveč vsaj tistim, ki so se v splošnokoristni umetnosti čebelarstva odlikovali pred drugimi, toliko denarja, da bi si mogli z njim nabaviti prvi panj in bi jim bila tako podarjena osnova za prihodnjo razširitev.</p>

C. Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež

Pravilo: Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež – uvodna stran – Glavar 1781, vir 221
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941

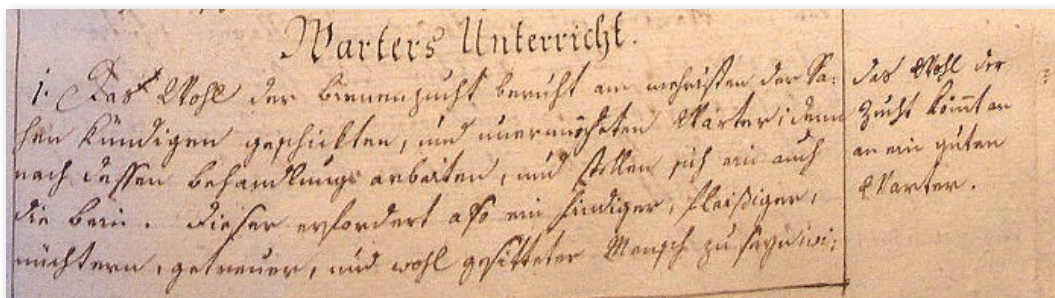
C.	Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež
Šest čebelnjakov, njihova izvedba in zasedba.	1. V skupno izkoriščanje gospodstva samega kot njegovih podložnikov. Če mi Bog podaljša življenje, bom v šestih letih poverjenega mi čebelarstva napravil prav toliko skupnih čebelnjakov, se pravi po enega na leto, in jih opremil s po 120 panji. Zato potrebujem nujni material in mojstre, podložniki pa bodo morali brezplačno prispevati delovno silo in prevoz.
Sklad za nabavo čebeljih panjev.	2. Za ustanovitev skupnega čebelarstva in za njegovo nadaljnje razširjanje v prihodnosti, s čemer bom svojim podložnikom olajšal oskrbljenost s hrano in davčni položaj, prepuščam svojo plačo 300 goldinarjev na leto, ki naj bi mi pripadala kot bodočemu učitelju čebelarstva, da se bo uporabila za nakup 120 panjev na leto. Kar pa zadeva dodatne stroške nakupa in prevoza, bom prispeval tudi za to in o tem leto za letom poslal visokemu uradu izkaz na vpogled.
O nespremenljivi- vosti skupnega čebelarstva.	3. Naj pri glavnici, ki jo bom uporabil za skupno čebelarstvo, za vse prihodnje čase tudi trdno ostane, naj je nihče ne ukine, niti ji osporava ali jo spremeni, kar velja tako zame kot za moje naslednike in podložnike tega gospodstva. Naj jo visoki urad ohranja in varuje, tako da se tudi pod pretvezo morebitne večje koristi od tega ne bo moglo niti najmanj odstopiti.
Pomnožitev družin ne bo za užitek,	4. Da bi to skupno čebelarstvo pri omenjenem gospodstvu bolj in bolj koristilo udeležencem, bo vmesni porast družin, bodisi da gre za spontane roje ali za umetno pogojene nove družine, povsem izvzet od skupnega užitka in ga ne bo mogoče tržiti, ampak

<p>marveč v prid na novo nameščenih skupnih čebelnjakov.</p>	<p>5. kakor hitro bo porast čebeljih panjev zadosten za naselitev novega čebelnjaka, se bodo odvečni panji /kolikor presegaajo število 200/ vzeli s svojega položaja in prenesli v nov čebelnjak, seveda tokrat ponovno v skupni užitek gospostva Lanšprež in njegovih podložnikov. In tako spet in spet.</p>
<p>V čem obstaja skupni užitek.</p>	<p>6. V skupni dobiček od gojenja čebel spada torej le med iz starejših satov, spodrezanih jeseni iz nastavkov, ter vosek iz panjev slučajno umrlih družin. Nasilnega morjenja čebel zaradi jemanja medu naj bo za vedno konec in naj se tega nihče ne loteva, če noče izgubiti deleža, ki mu pripada.</p>
<p>Svoboda vstopa v to skupnost.</p>	<p>7. Vsakomur od lanšpreških podložnikov je dano, da lahko kadar koli in kolikor krat hoče, stopi v skupno čebelarstvo, in to s poljubnim prispevkom bodisi v gotovini ali s panji, ali da ob koncu leta izstopi. Pri vpisu naj se mu izda potrdilo tako o plačanem prispevku kakor o sumarnem stanju čebelnjaka, da se mu ob izstopu sorazmerni delež od prirastka nadomesti v denarju oziroma ob manku odvzame.</p>
<p>Nadzor zadeva gospostvo.</p>	<p>8. Nadzor in vodstvo skupnih čebelnjakov sta dana gospostvu Lanšprež, ki bo osebno ali po svojih uradnikih gledalo, da se večkrat tudi s sklicem skrbnikov in krajevnega odbora ob nedeljah in praznikih posvetuje o pomanjkljivostih in izboljšavah, ter si prizadevala, da jih uresniči.</p>
<p>Potrebni odbor za vsak čebelnjak.</p>	<p>9. Čeprav je dobra oskrba skupnega čebelnjaka v interesu vsakega podložnika in bi si moral zato vsakdo prizadevati, da ob prostih urah obišče bližnji čebelnjak, pomaga skrbniku ob rojenju in pravočasno javi gospostvu, da odpravi morebitne pomanjkljivosti, bosta, da bi to dosegli, iz soseske vsakega čebelnjaka nastavljena dva pomočnika za nadzor.</p>
<p>Za skrbnika potrebna plača.</p>	<p>10. Vsak skupni čebelnjak potrebuje dobro poučenega skrbnika, ki bo od marca do konca oktobra od zgodnjega jutra do večera pazil na čebele in stal na preži, tako da ne bo mogel imeti dodatnega zaslužka. Glede na njegovo marljivost in uporabnost mu bo moralo gospostvo s pomočjo odbora določiti primerno letno plačo iz skupnega dobička.</p>
<p>Zaznamek in plačilo med letom nastalih stroškov.</p>	<p>11. Vse med letom pri čebelarjenju nepogrešljive stroške, na primer čebelarsko opremo, deske za panje in čebelnjake ter drugo, bo založila gosposka in jih vpisala v skrbnikovo knjižico in si jih ob koncu leta iz skupnega dobička povrnila. Kar zadeva čebeljo krmo, izpodrezane medene sate, kar stane pri opravljanju mnogo truda, skrbi in lesa in pri čemer izpade velika izguba, se obračuna za pol več, kot je v deželi običajna letna cena.</p>

	12. Tako pri odvzemu zgornje naklade v začetku oktobra kot pri tehtanju panjev, ki bodo ostali za naslednje leto, naj bodo poleg skrbnikov prisotni tudi odbori in neto teža medu, ki ga bo prevzelo gospostvo, naj se zapiše v skrbnikovo knjižico zaznamkov, da se podložniki prepričajo o svojem zmotnem mnenju, ki ga imajo nasproti gospostvu.
Zaključek leta in polaganje računa.	12(!). Gospostvo mora ob zaključku leta v navzočnosti odborov in skrbnikov, pri čemer lahko svobodno prisostvujejo tudi podložniki, podati pojasnila o vseh prejemkih in izdatkih in o tem napraviti kratek izpis iz čebelarskega zapisnika. En prepis bo dan na vpogled podložnikom, drugi pa, skupaj z izkazom razdelitve in plačil, poslan deželni vladi.
Zimsko nadomestilo.	14. Tudi uradniku omenjenega gospostva se zaradi nadzora, vodenja računov in prepisov spodobi nadomestilo, ki naj bo prepuščeno razsodbi lastnika in odborov. To bi moglo biti precejšnje v primeru, če bo le-ta pripravljen poučevati lanšpreške podložnike v čebelarstvu in jim ob nedeljah in praznikih podajati moj pouk. Vendar pa je potreben čas, da se čebelarstvo dovolj razvije.
Deset odstotkov čistega dobička je treba pustiti v blagajni.	15. Potem ko bo ob letnem obračunu z odbitkom izdatkov ugotovljen čisti dobiček od čebelarstva, naj se od njega odtegne 10 odstotkov, najprej zato, da se pomnoži blagajniški prejem za napravo in postavitve novih čebelnjakov, a tudi za nakup novih panjev, ki bodo nadomestili tiste, ki so po nesreči umanjali. Potem pride na vrsto skrbnikova plača in končno izravnava za prispevke zasebnikov.
Razdelitev dobička med gospodom in podložniki.	16. Razdelitev presežka med gospostvom in podložniki je treba napraviti takole: Če bi moral v šestih letih učitelj dobiti 1800 goldinarjev plače, bi moralo temu ustrezno prav toliko pripasti podložnikom, in če bi zraven uporabil še 600 goldinarjev za nakup panjev, od katerih bi pripadel gospostvu ustrezen dobiček, bi morali torej podložnikom pripasti trije, gospostvu pa le en del presežka.
Razdelitev med podložnike.	17. Končno je treba pretresti vprašanje, kako naj se razdeli presežek med podložnike. Ali naj se razdeli po glavah vsem enak delež ali po popravljeni napovedi (podložniških dohodkov) ali po merilu njihovega uboštva, tako da bi se pri razdelitvi izključili premožnejši. Kar zadeva mene, se nagibam k poslednjemu, ker želim le pomagati revnejšim, nikakor pa ne bogatiti premožnejših. Vendar se bom pokoril sklepu visoke deželne vlade.

<p>Vzrok, da želi gospostvo prevzeti nadzor.</p>	<p>Gospostvu ne bo povzročalo težav, da prevzame nadzor in vodstvo, deloma zaradi lastne koristi pri tem, največ pa zaradi ljubezni do podložnikov, ker bo s tem občutno olajšana njihova oskrbljenost s hrano in davčni položaj, še posebno, ker bodo v roku nekaj let njihove dajatve s prevzemom medu po srednji ljubljanski ceni z odbitkom vozarine, cestnine, tehtanja in drugih stroškov povsem pokrite. Če pa bi se izkazalo, da je gospostvo s prevzemom medu prikrajšano, bodo to podložniki po pravici imeli za neškodljivo, saj jim bo blagajna povrnila škodo. Podobno kakor se ob nesreči požara, ki zadene podložnike, po občem mnenju lahko za postavitev hiš napravi izplačilo iz skupne blagajne.</p>
---	---

D. Pouk za skrbnika

Pravilo: Pouk za skrbnika – uvodna stran – Glavar 1781, vir 221
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941

D.	Pouk za skrbnika
<p>Vzreja je odvisna od dobrega skrbnika.</p>	<p>1. Dobra vzreja temelji predvsem na strokovno podkovanem, spretnem in neutrudnem skrbniku, kajti po njegovem ravnanju delajo in se ravnaajo tudi čebele. Zato mora biti iznajdljiv, marljiv, trezen, zvest in dobro vzgojen človek, sicer bo vzreja bolj nazadovala kot napredovala.</p>
<p>Skrbnik mora svojemu gospodu o vsem poročati in izpolnjevati njegove ukaze.</p>	<p>2. Skrbnik mora svojemu gospodu obširno poročati o vseh pri-petljajih in dobesedno izvesti vse, kar mu naroči glede poma-gal, ter pokorno izpolniti vse njegove ukaze. Ne sme si drzniti, da bi, posebno v težjih zadevah, ravnal svojeglavo in samovolj-no postopal brez predhodnega dovoljenja gospoda.</p>
<p>Ne sme se umakniti od čebelnjaka.</p>	<p>3. Potrebna je njegova trajna prisotnost pri čebelnjaku vseh osem poletnih mesecev, da zaustavi roparje, da opazi, če je panj brezmatičen, in da ogrebe roje. Zato mu je strogo prepo-vedano, da bi se potegoval za dodatnimi zaslužki ali drugimi opravili, ne da bi to predhodno najavil in bi bil v času njegove odsotnosti nastavljen drug sposoben skrbnik.</p>

Lahko pa ima postranski zaslužek s pletenjem in podobnim.	4. Prosti čas pa lahko hvalevredno izkoristi na primer s pletenjem, izdelavo slamnikov in drugih reči, ki se skladajo z nadzorom nad čebelami, in si tako pridobi postranski zaslužek. Prav je, če se skrbnikom ponudi možnost, da se tega izučijo, in se jim priskrbi potrebni material, tako da bodo vedno zaposleni in jih ne bo odvracalo od čebelnjaka.
Za to potrebna uta.	5. Nekaj korakov proč od čebelnjaka, na eni od dveh strani na štirih stražnih mestih, je koristno namestiti poldrugo klaftro dolgo in klaftro široko streho za uto, pod katero se lahko skrbnik brani pred soncem in dežjem in kjer lahko medtem, ko pazi na čebele, tudi kaj dela. Če ni sposoben za drugo delo, se lahko ukvarja z izdelavo panjev.
Zapisnik o oštevilčenem panju.	6. Skrbnik, ki zna pisati, vodi pravi zapisnik svojih panjev, ki jih označi s števkami na dve coli širokih in poldrugo colo visokih kovinskih ploščicah, zgoraj preluknjanih in označeni z napisom v oljni barvi. Te ploščice so z majhnim žebličkom pribite na panj in zadržijo številko, ki jo je panj enkrat dobil, dokler panj živi. Ob menjavi podstavkov prenese ploščice s prejšnjih na nove panje in jih pričvrsti nad žrelo, številke umrlih panjev pa da mlajšim.
Kaj je treba vpisati v zapisnik?	7. V zapisnik se vpiše leto, dan, mesec in vrsta pridobljenega roja s številko panja, od katerega izhaja. V zapisnik se vpišejo vsi pripetljaji vsakega panja, vpiše se teža letnega donosa medu in opiše stanje ob pregledu, da se je mogoče seznaniti z razmerami vsakega panja in se o njih poučiti iz zapisnika.
Pomladno čiščenje in pregled.	8. Pogost pregled panjev je eno glavnih skrbnikovih opravil. Navadno ga opravi trikrat na leto. Najprej spomladi, potem ko so se čebele nekajkrat sprašile, in sicer na kak topel dan brez vetra, da čebele, ki odidejo na zrak, ne otrpnejo od mraza in ne umrejo. Panj za panjem potegne ven, ne da bi ga obrnil, tako da ostanejo drobir in mrtve čebele na tleh, panj odpre in vse očisti, potem ponovno pritrdi dno in postavi na prejšnje mesto.
Na kaj mora pri tem gledati?	9. Pri tem pregledu mora dobro raziskati a) moč družine, b) količino zalege, c) njihovo morebitno hudo gnilobo. Družine razvrsti v pet razredov in jih vpiše v zapisnik kot: zelo številne z D/1, številne z D/2, srednje številne z D/3, šibke z D/4 in zelo šibke z D/5.

<p>Zapis ugotovitev, kaj je treba ukreniti z zalego s hudo gnilobo.</p>	<p>10. Enako se razume za zalego. Velik obseg zalege označi z Z/1, manj velik z Z/2, srednji z Z/3, majhne zalege z Z/4, nikakršne z Z/5, zalego s hudo gnilobo pa z GZ. Čebele iz tega panja čim prej prežene v prazen panj, tri dni in noči naj jo pusti gladovati, končno pa jo spet pretrese v prazen panj in jo prenese na mesto, umaknjeno od vseh čebel, ter jim takoj ponudi med za hrano, da ne bi preprosto umrle od lakote.</p>
<p>Tehtanje panjev, pri tem potrebna pozornost.</p>	<p>11. Preden panj vstavi, ga stehta in njegovo čisto maso v funtih vpiše v zapisnik. Ne le zato, da bi vedel, koliko medu je vsak použil med zimo, ampak bolj zato, da bi slabše bolj zgodaj nakrmil. Če noče še v mrzlem času odtrgati satov, mora pri čiščenju z nošnjo, odpiranjem, zapiranjem in tehtanjem panjev postopati zelo previdno.</p>
<p>Povzetek iz zapisnika.</p>	<p>12. Potem ko preiskavo zaključi, naj na posebnem listu napravi povzetek iz zapisnika: A) panji z najmočnejšimi družinami, B) panji z največjo količino zalege, C) panji s šibkimi družinami in D) panji s šibko zalego, E) panji brez zalege – v ustrezni predelek vpiše s kovinske ploščice oznako panja – pod F pa vpiše panje, ki jim primanjkuje medu.</p>
<p>Kako je treba krmiti panje, ki jim primanjkuje medu?</p>	<p>13. Panje pod F je zaradi pomanjkanja zaloge potrebno zvečer vsak drugi dan krmiti z medom v satu, nameščenem v kobilico, ki ima tri prste širok razmik in ki jo porinemo naravnost pod gnezdo, kajti ko bi se čebele pomikale nazaj, da se nasitijo, bi od mraza otrpnile ali se ponujene hrane sploh ne bi dotaknile. S takim krmljenjem nadaljujemo, dokler ni dobili paše od zunanaj.</p>
<p>O panjih brez zalege, ki jih je treba ponovno pregledati.</p>	<p>14. Panje, vpisane pod E, mora čez nekaj tednov ponovno pregledati. Če spet ni najti zalege, pridruži tak panj drugemu, s srednje bogato zalego. Tak panj je namreč bodisi brez matice, ali je matica, če jo ima, neplodna. Preden panj postavimo pod drugega, je treba matico poiskati in jo, če jo najdemo, odstraniti, sicer pride med njima do dvoboja in do nevarnosti, da bo slaba matica dobro ubila ali ranila.</p>
<p>O panjih s šibko družino in zalego.</p>	<p>15. Tudi panje pod C in D je treba po dveh, treh tednih ponovno pregledati. Če se njihova družina in zalega medtem ne pomnoži, jim je treba odvzeti matice in panje podtakniti drugim, srednje močnim panjem. Matic pa ne uničimo, ampak jih shranimo v škatlah skupaj s približno vrčkom čebel, ker jih še potrebujemo. Potem ko smo namreč podtaknjeni panj ojačali z drugim in se je njegova zalega okrepila, združena panja ločimo in damo matico nazaj v prejšnjega. Tako se število panjev ohrani.</p>

O močnih panjih, kdaj jim damo podstavke?	16. Ko se panji z zelo močno družino (A) in zalego (B) tako okrepijo, da v aprilu in maju do srede junija napolnijo z družino vse satovje od vrha do tal spredaj in zadaj ali celo posedajo pred žrelom, je zanje pravi čas, da jim damo podstavke in jih uporabimo bodisi za roje ali za pašne družine. Za te zadnje so določeni najstarejši panji in tisti, ki so zelo pozno rojili. Prvim je namreč potrebna obnova, tem pa oddih. Pomembni, bogato naseljeni in z mlado gradnjo opremljeni panji so namenjeni za rojenje in za narejence.
Kateri panji so namenjeni za roje ali za pašne družine?	17. Takim panjem ne smemo dati naenkrat več kot en podstavek. Čebele namreč vedno bolj pridno delajo, če prostor, ki smo jim ga priskrbeli, napolnijo z družino, kakor če je zanje prevelik. Ko pa novi podstavek skoraj izpolnijo od spredaj do zadaj, nastane iz tega bodisi družina za roje ali dobi, če je bil določen za pašno družino, od časa do časa novi podstavek, in sicer do začetka septembra, s čimer preprečimo kasno rojenje.
Drugo čiščenje in pregled.	18. Drugi pregled napravi skrbnik ob kresu, da ugotovi a) kateri panji so zaradi izrojenja morda ostali brez matice b) in kateri imajo hudo gnilobo zalege. Dalje zato, da slabotnejše panje in njihovo satje očisti gnilobe. Pri tem naj pazi na vse, kar je bilo povedano malo prej pod št. 9 o prvem pregledu, z izjemo zdaj nepotrebne tehtanja, in naj vse vpiše v zapisnik.
Podstavki ob času cvetenja ajde za med na zalogo.	19. Ta pregled bo dal skrbniku namig, katerim panjem naj da nastavke ali podstavke. Čas za to namreč že prihaja z bližajočim se cvetenjem ajde. Če ima torej na zalogi kak nastavek z medom, ga bo najprej podstavil panjem, ki so z njim siromašnejši, da dobijo čebele hrano, v zahvalo pa v najbolj nevarnem času ohranijo žerke. Ko skrbnik zaključi delo s podstavki z medom,
Kako vstavi prazne podstavke?	20. obdrži prazne v pripravljenosti in dá vanje prazno satje in drobce voska. Kolikor voska namreč najdejo čebele v panju, toliko si prihranijo časa za izdelavo novega in prinesejo noter toliko več medu. Posebej pa naj na srednjo letvico podstavka prilota lep mlad sat velikosti dlani, ki služi čebelam namesto opore.

<p>Opravilo skrbnika v času cvetenja ajde</p>	<p>21. V času cvetenja ajde je skrbnik brez dela in mora paziti le na to, da imajo čebele za delo dovolj prostora. V nasprotnem mora pravočasno vstaviti nove podstavke ali v primeru, da so združeni že štirje, imeti pripravljene dodatke, katerih vsak je pol čevlja dolg (16 cm), 14 palcev širok (35 cm) in tri in pol palca visok (9 cm), z vratci na utor spredaj in zadaj, po štirje, položeni drug na drugega, imajo višino in širino štirih podstavkov in se vrinejo od zadaj, sporazumevanje bo čebelam omogočeno skozi vehe, kar bo izdatno prispevalo k širjenju zalege. (Opomba: Vsebina zapisa ni povsem razumljiva.)</p>
<p>in ob njegovem koncu.</p>	<p>22. Kakor hitro bo skrbnik opazil, da se hočejo ob koncu cvetenja ajde čebele med seboj spopasti, naj poskrbi, da prepreči ropanje, tako da zoža žrela; ponovno je potrebna njegova nepretrgana navzočnost in pažnja. Oktobra je zaposlen z odvzemanjem gornjih, starejših nastavkov in izganjanjem čebel, ki so notri, nazadnje pa najspodnejših, ki še niso do konca zgrajeni in kjer so še po trije med seboj povezani. V primeru da je poln tudi ta, naj ga pusti čebelam, namesto njega pa ponovno odvzame gornjega.</p>
<p>Jesensko zapisovanje.</p>	<p>23. Vse nastavke in podstavke, ki jih odvzame, označi z oznako panja, jih stehta in zabeleži njihovo čisto maso, tako da bo vsa nabirka sešteta in zapisana. Vedeti mora, da bo družina prezimila v panju ob toliko enakomerni toploti in se ohranila zdrava in živahna, čim bolj polno in strnjeno je zgrajeno njegovo satje.</p>
<p>Zadnje čiščenje in pregled.</p>	<p>24. O vseh svetih je tretje čiščenje in pregled, oboje povsem enako prvemu. Ob njem zapiše skrbnik čisto maso, preiskavo drobirja, morebitno prisotnost trotov in gnile zalege. Če nalleti na katero od njih, naj jo povsem izreže, čebele z matico naj pomete po treh dneh v prazno spodnjo škatlo, jo porine na razprostrto laneno rjuho in jo pusti, da se sprašijo v svež, z medenim satjem preskrbljen podstavek, spomladi pa ga prestavi na oddaljen kraj, da se čebele ne vrnejo.</p>
<p>Jeseni je treba poskrbeti za med za krmljenje, na kaj je treba pri tem paziti?</p>	<p>25. Jeseni mora skrbnik poskrbeti za svojo zalogo medu za vzrejo tako skupaj kot v satu. Pazi naj, da ne bi teh panjev prizadela gniloba, kakor tudi da ne bi vzel zraven tistih medenih satov, v katerih je še zalega. Čebele, ki bi to jedle, se bi pri tem okužile, med drugim pa bo začel vreti ves med, če pride vmes le ena celica. Panji, ki se hranijo z njim, bodo imeli hudo gnilobo.</p>

<p>Skrbnik naj vsak dan pregleda panje spredaj in zadaj.</p>	<p>26. Skrbnik, ki izpolnjuje svoje dolžnosti, pregleda:</p> <p>a) vsak dan zgodaj zjutraj panje, ki so mu zaupani, da ne bi morda med ponoči izvlečenimi mrtvicami opazil tudi matico,</p> <p>b) zvečer med četrto in peto uro razišče, ali ni morda en ali drug panj postal nemiren. Kajti panji, ki so čez dan izgubili matico, jo ob tej uri pogrešijo in čebele jo skušajo z živahnim letanjem najti zunaj ali znotraj panja;</p> <p>c) med neprestanim letanjem čebel naj gre večkrat mimo čebelnjaka, vendar previdno, da ne pohodi čebel, ki se plazijo po zemlji, in naj panj pregleda;</p> <p>d) večkrat naj odpre končnico, pregleda panj spredaj in zadaj in se seznanji z njegovim stanjem, mirno in prijazno naj pregleda tudi čebele. Če najde kaj sumljivega, odpre panj in pogleda v njegovo notranjost, da pravočasno prepreči kakršno koli zlo.</p>
<p>Krmljenje čebel.</p>	<p>27. Eno največjih težav predstavlja krmljenje, ki ga je treba razen ob času zunanje medne paše pri vseh panjih izvesti vsak tretji dan, v času paše pa le ob dolgo trajajočem slabem vremenu. Pri krmljenju moramo biti bolj radodarni kot varčni, saj ničesar ne zavržemo. Čebele ne pojedjo nič preko potrebe in to nadomestijo dvakrat, presežek pa pustijo v svojih panjih.</p>
<p>V dveh primerih naj bo posebno pogo- sto.</p>	<p>28. Posebno v dveh primerih je treba panje obilno nakrmiti:</p> <p>a) kadar so že pripravljene na rojenje, a jim ga slabo vreme prepreči; kajti če jih ne nakrmimo, čebele izpijejo nepokrito zalego, da se nasitijo, vendar vse leto ne rojijo več;</p> <p>b) v času preprostega rojenja, kajti čim bolj jih krmimo, ker hrane ne pojedjo in imajo še premalo zgrajenega sata, da bi poleg zalege prihranile presežek, se trudijo, da bi toliko več gradile; kakor hitro pa ne pokrivajo sata, lahko s krmljenjem prenehamo, prekinjene gradnje do ponovne paše ne bodo več obnovile.</p>
<p>Pri krmljenju moramo biti pazljivi, da preprečimo ropanje.</p>	<p>29. Pri krmljenju naj skrbnik ravna previdno, da ne bi z medom umazal vratc navzven, kar je najpogostejši vzrok za privabljanje (čebel) roparic. Vonj jih privabi, da bi polizale med, in ko ničesar več ne najdejo, raziščejo vse odprtine. Ko katero najdejo, vdrejo noter, če pa ne najdejo nobene, si, ker je medtem njihovo število naraslo, drznejo naskočiti šibkejše družine. Ko jih premagajo, postanejo še drznejše in se spravijo na močnejše. Potem gre vse navskriž, da si človek ne zna več pomagati. Kakor majhna iskra pogosto zaneti velik požar, tako ena sama kaplja zgrešenega medu čebele pogosto tako razkači, da pride do krvavih bojov in do propada celih čebelnjakov.</p>

<p>Kdaj in kako je treba pozimi varovati čebele pred mrazom?</p>	<p>30. Prva dva meseca nam panjev ni treba pokrivati, razen ob dolgo trajajoči ohladitvi, ker so čebele v trajni otrplosti in le malo jedo, nasprotno pa jim, ko se zima prevesi, prija, da jih malo pokrijemo, ker se takrat močnejše že pripravljajo na zaleganje. S tem naj bi nadaljevali do blizu konca maja, ker slana zalego pogosto shladi in povzroči gnitje, a potem jih lahko razkrijemo.</p>
<p>Druga oskrba pozimi.</p>	<p>31. Drugače skrbnik pozimi nima dela, razen da pazi, da so žrela zožena, da prepreči mišim, posebno še rovkam, vstop v panj. Tudi zadaj mora pogledati, ker vratca, ki vpijajo vlago, večkrat izpadejo, znotraj se vgnezdijo miši, mraz objame družino, da zmrzne. Zato mora paziti, da so vratca vedno zaprta, oziroma naj jih ob straneh pričvrsti z žeblički.</p>
<p>Skrbnik ne more gojiti svojih čebel, lahko pa se vključi v sodelovanje.</p>	<p>32. Skrbnika, pa naj bo nastavljen pri skupnem čebelnjaku ali drugod, je treba odvrniti od tega, da bi gojil svoje lastne čebele, da se obrani vsakršnega suma nezvestobe pri krmljenju, rojenju itd. Če pa jih želi po jesenskem tehtanju dati v skupno rabo ali pristopiti k sodelovanju z denarjem, ima do tega pravico. Prav je, da mu to celo svetujemo, ker si bomo s tem zagotovili njegovo še večjo marljivost.</p>

Nekaj poudarkov in pojasnil h Glavarjevim pravilom za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu

Glavarjeva velika zasluga je, da je že leta 1768 na podlagi svojih dolgoletnih praktičnih čebelarskih izkušenj in teoretičnih znanj napisal Odgovor. V njem je kot prvi strokovno predstavil kranjsko čebelarstvo, predlagal poučevanja in usposabljanja za čebelarstvo (čebelarske šole) in pravno ureditev čebelarskih vprašanj. Dunaj je našel vse to zapisano v Glavarjevem Odgovoru (Glavar, 1768) in v teku naslednjih let je postopoma vse tudi sprejel in udejanjil. Glavar je napisal prvo slovensko čebelarsko knjigo (Glavar, 1776) in pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež (Glavar, 1781). Istega leta je čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu tudi odprl.

Za boljše razumevanje Glavarjevih pravil za čebelarsko vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež je potrebno nekatera določila pojasniti in posebej poudariti:

1. Delo državnega učitelja čebelarstva na čebelarsko vrtnarski šoli na Lanšprežu, kjer sta že bila dva za šolanje primerna čebelnjaka, je bil pripravljen prevzeti Glavar sam, in to brezplačno za dobo šestih let. Tako kot se je že v Odgovoru (1768 cit. Mihelič 1934) ponudil, da bo ob nedeljah brezplačno poučeval o čebelarjenju. S sredstvi, 300 goldinarjev, kolikor je bila takrat letna plača državnih učiteljev čebelarstva, je nameraval ustanoviti sklad za nabavo čebeljih panjev, da bi ustanovili čim več skupnih čebelnjakov. Glavarjev

načrt je bil povsem realen, a žal prepozen, ker ga je prehitel dvorni dekret z dne 31. 10. 1781 – (Hofdekret ..., 1781), s katerim so bili zaradi prevelikih stroškov ukinjeni vsi učitelji čebelarstva in za katerega Glavar po vsej verjetnosti še ni vedel.

2. Podobno kot na drugih takratnih čebelarskih šolah je tudi Glavar predvidel, da bo pouk brezplačen. Tako je določal čebelarski patent Marije Terezije iz leta 1775 (Bienenzuchtverbreitung ... 1775).

3. Določilo, da bo **pouk v deželnem (slovenskem) jeziku**, je potrebno posebej poudariti in je posebnega pomena. Izjemno določilo za Kranjsko konec 18. stoletja in velik prispevek k uveljavitvi slovenskega jezika. Glavar je šolanje namenil podložnikom, ki so bili večji le domačega slovenskega jezika. V dvorni odredbi: Instrukcija za čebelarske mojstre (Instruktion für ..., 1775) je med drugim določeno, da morajo biti predavanja razumljiva.

4. Marija Terezija je v omenjeni instrukciji tudi odredila, da je osnova za pouk na javnih čebelarskih šolah Janšev čebelarski nauk. Glavar temu pritrjuje, a hkrati tudi določa, da naj se doda še vse stvari, ki jih Janša ne obravnava. To je razvidno iz razlik med Janševo Razpravo o čebelnih rojih in Glavarjevimi delom Pogovor o čebelnih rojih, ki jih je predstavil Mihelič (1976). Ugotovil je, da je v Glavarjevi knjigi med 691 odstavki kar 296 (42,8 %) odstavkov izvornih Glavarjevih, le 233 odstavkov (33,7 %) izvornih Janševih in 162 odstavkov (23,4 %) Janševih odstavkov z Glavarjevimi dopolnitvami.

5. Usoda Glavarjeve slovenske knjige o čebelarstvu, ki jo je napisal leta 1776, je pojasnjena v predhodnih poglavjih, saj naj bi bila namreč izgubljena. Glavar poudarja potrebo po slovenskem čebelarskem čtivu in da jo je treba napisati na novo, če se že napisane ne bo našlo.

6. Glavar je poznal določilo, da morajo učitelji čebelarstva opraviti šolanje na Dunajski čebelarski šoli in tudi uspešno izpit za učitelja čebelarstva (5. člen – Instruktion ... 1775). Temu se je hotel nekako izogniti, ko piše, da sicer nima nič proti preverjanju na Dunaju, a meni, da to ni potrebno zaradi visokih potnih stroškov, starosti in njegovega splošno znane znanja o čebelarjenju in sposobnosti za javno poučevanje.

7. Glavar v svojih pravilih dosledno uveljavlja določila čebelarskega patenta iz leta 1775, še posebej, da je čebelarstvo oproščeno vseh dajatev kot na primer cestnine pri prevozu panjev na in s paše, mitnine in drugo.

8. Zanimiva je tudi ideja skupnih čebelnjakov, ki bi imeli prednost pred zasebnimi čebelnjaki. Glavar to predlaga iz različnih razlogov in med njimi je tudi ta, da bi te skupne čebelnjake vodili in oskrbovali usposobljeni skrbniki, ki bi se izšolali na čebelarsko vrtnarski šoli. Za zasebne čebelnjake, kjer je po čebelarskem patentu vsakemu podložniku dovoljeno poljubno število panjev, meni, da bodo ti zaradi skupnih čebelnjakov postopoma v obdobju dveh let ukinjeni sami po sebi.

9. Za vajence predpisuje Glavar, da so stari 15 do 20 let, uka željni, pošteni in sposobni fantje. Prednost daje tistim, ki znajo brati in pisati v deželnem jeziku. Če pa tega ne znajo, jih bodo to učili graščinski gospodarski uslužbenci, da bodo, ko bodo nastavljeni za skrbnike čebelnjakov, lahko vodili potrebno evidenco.

10. Glavar priporoča, da bi morali bodoči vrtnarji oskrbovati tudi čebelnjake, kar naj bi bilo tudi zakonsko predpisano.

11. Šolanje se prične na začetku marca in konča konec meseca oktobra. Vajenci, ki bodo usposobljeni, bodo odpuščeni in vsaj najboljši bodo za nagrado dobili po en panj. Drugi, ki ne bodo izdelali, pa ostanejo na šoli toliko časa, da se usposobijo. V zimskem času bi se

ti usposabljali tudi v mizarstvu, da bodo večji v izdelavi panjev in podlog zanje.

12. Pri čebelarstvu vrtnarski šoli pod gospostvom Lanšprež je poudarek na skupnih čebelnjakih, ki bi imeli po 120 panjev. Glavnico, ki naj bi bila stalna, za njihovo ureditev bi predstavljalo plačilo za državnega učitelja v višini 300 goldinarjev, in v šestih letih bi se zbralo skupaj 1800 goldinarjev, kar bi omogočilo postavitev in ureditev šestih skupnih čebelnjakov. Tudi za kritje med letom nastalih dodatnih stroškov je Glavar pripravljen prispevati. Vsak skupni čebelnjak ima dobro poučenega skrbnika, ki je zavezan od marca do oktobra, od jutra do večera paziti na čebele in mu pripada primerna letna plača iz skupnega dobička.

13. Nove čebelje družine (naravni in umetni roji) so namenjene za dopolnitev ali nove skupne čebelnjake in se ne štejejo v prirejo. V skupno čebelarstvo lahko vstopi pa tudi iz njega izstopi vsak lanšpreški podložnik. Nadzor in vodstvo skupnih čebelnjakov ima gospostvo Lanšprež, vsak pa ima tudi odbor. Skrbnik beleži vse stroške (čebelarstva oprema, deske za panje in drugo) in prihodke od medu ter voska. Ob koncu leta se naredi letni obračun.

14. Od čistega letnega dobička se najprej nameni 10 % za napravo in postavitev novih čebelnjakov ter za nakup novih panjev, nato se izplača skrbnikova plača in ostanek nameni članom skupnosti (3/4 podložnikom in 1/4 gospostvu). Glavar meni, da bi imeli pri izplačilu prednost revnejši podložniki.

15. Glavar odločno trdi, da je za vzrejo čebel potrebno znanje ter usposobljenost, in meni, da so za skrbnike primerni le iznajdljivi, marljivi, trezni, zvesti in dobro vzgojeni ljudje.

16. Skrbnik mora svojemu gospodu redno poročati in točno izvesti vse njegove ukaze. Prepovedano je svojeglavo in samovoljno postopanje, ukrepanje.

17. Zahtevano je, da je skrbnik stalno, vseh osem mesecev, prisoten pri čebelnjaku in ni mu dovoljeno, da bi si iskal dodatne zaslužke. Dovoljeno je, da se v prostem času ukvarja s pletenjem, izdelavo slamnikov in podobnim, za kar naj bi bil posebej izučen, ter si tako lahko pridobi stranski zaslužek. Za zagotovitev stalne prisotnosti je namenjena tudi v bližini čebelnjaka postavljena uta, da bi ga varovala pred soncem in dežjem.

18. Podrobneje je o Glavarjevem načinu čebelarjenja, ki ga je zasnoval na osnovi svojih dolgoletnih izkušenj, pisal Mihelič (1976). Tako je v pravilniku tudi zasnoval učenje tehnike čebelarjenja: preglede, ocenjevanja, razvrščanja in označevanja panjev, spremljanja pregledov panjev, dogodkov in ukrepanj ter vodenje evidence, zapisnikov o vsem tem. Preglede panjev se opravi trikrat na leto – spomladi, ob kresu in na vse svete - in pri tem opravi tudi čiščenje panjev ter oceni moč družine (pet razredov), zalego (pet razredov) ter hudo gnilobo čebelje zalege. Na osnovi teh ocen se panje razvrsti v pet razredov in za vsak razred določi postopke potrebnih čebelarstvih opravil: krmljenje, ponovni pregledi, dodajanje matic, podstavkov in nastavkov in drugo. Zelo sistematičen, strokoven in pedagoško uspešen pristop, ki ga Glavar v zasnovi omenja že v Odgovoru (Glavar, 1768 cit. Mihelič, 1934). V Janševih knjigah ta sistem ni opisan. Nekatera opisana čebelarstva opravila so v rabi še danes.

19. Ob cvetenju ajde je najpomembnejši čas nabiranja medu in skrbnik pazi, da imajo čebele za delo dovolj prostora z dodajanjem podstavkov in nastavkov.

20. Jeseni se opravi tehtanja, pripravi panje za zimo in poskrbi za zalogo medu za pitanje.

21. Vsakodnevna opravila vključujejo jutranji in popoldanski pregled ter večkrat dnevni obhod čebelnjaka, preglede posameznih sumljivih panjev in opazovanje stanja čebel.

22. Pozimi skrbnik pazi, da v panje ne zaidejo škodljivci, kot so miši, rovke.

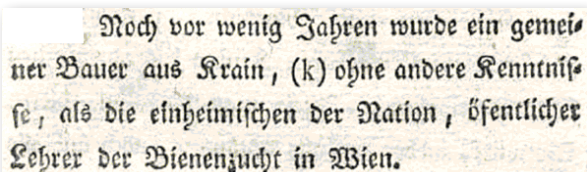
23. Skrbnik naj bi ne imel svojih čebel, da ne bi prišlo do suma poneverb pri krmljenju, rojih in podobno. Ima pa pravico, da da svoje čebele pri jesenskem tehtanju v skupno rabo, kar se mu celo svetuje, da bo skrbneje varoval celoten čebelnjak.

Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781 je uredil in objavil Šalehar (2013) in dostopna so tudi na dLib.si.:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GU6NHIQO> – 20. 2. 2014

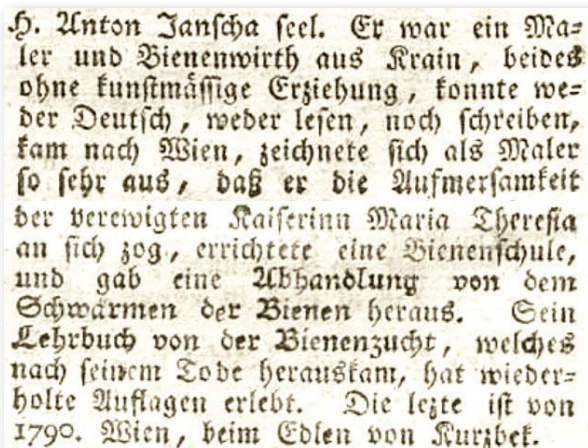
Anton Janša in Dunajska čebelarška šola

O Janši je pisal že Linhart (1791, str. 327–8, vir 114):

Noch vor wenig Jahren wurde ein gemeiner Bauer aus Krain, (k) ohne andere Kenntnisse, als die einheimischen der Nation, öffentlicher Lehrer der Bienenzucht in Wien.

Prevod: »Še pred nekaj leti je bil navaden kmet iz Kranjske, brez druge izobrazbe kot poznavanja od domačega naroda, javni čebelarški učitelj na Dunaju.«

H. Anton Janscha seel. Er war ein Maler und Bienewirth aus Krain, beides ohne kunstmäßige Erziehung, konnte weder Deutsch, weder lesen, noch schreiben, kam nach Wien, zeichnete sich als Maler so sehr aus, daß er die Aufmerksamkeit der vereinigten Kaiserinn Maria Theresia an sich zog, errichtete eine Bienenschule, und gab eine Abhandlung von dem Schwärmen der Bienen heraus. Sein Lehrbuch von der Bienenzucht, welches nach seinem Tode herauskam, hat wiederholte Auflagen erlebt. Die letzte ist von 1790. Wien, beim Edlen von Kurzbeck.

Prevod: »G. Anton Janša. Bil je kranjski slikar in čebelar, oboje brez šolske izobrazbe, ni znal niti nemško niti brati niti pisati, prišel je na Dunaj, tako zelo se je odlikoval kot slikar, da je vzbudil pozornost pokojne cesarice Marije Terezije, uredil je čebelarško šolo in izdal Ravnanje s čebelnimi roji. Njegov učbenik o čebelarstvu, ki je izšel po njegovi smrti, je bil večkrat ponatisnjen. Zadnji je iz leta 1790, Dunaj, pri plemenitem von Kurzbeck.«

Pirjevec (2009a) je v biografiji Antona Janše zapisal:

»Marija Terezija je ustanovila še čebelarške šole v Dunajskem Novem mestu, na Moravskem in Češkem, ter zaukazala leta 1775 vsem drž. čebelarškim učiteljem, da morajo

čebelariti le po Janševih načelih. Kot prvi je učil Janša, da se čebele ne smejo moriti, učil je voziti čebele na pašo, ovrigel nauk, da so troti vodonosci, spoznal, da oplodijo matico v zraku i. dr.« O Janši in njegovem življenju in delu je veliko različnih objav in med njimi: Novice (Anton Janža ..., 1879), Wikipedia (Anton Janscha ..., 2013), Die Theresianische Imkerschule (2013).

Perc (1925a) in Rutner (2003) pišeta, da je Janša, ko je prišel leta 1766 na Dunaj, s seboj od doma pripeljal 16 čebeljih družin. V spisu »Anton Janša. Obris njegovega življenja« (1906) je zapisano, da je imel Janša leta 1770 sam 16 panjev. Raič (1934) povzema po Navratilu (1883):

Večnega spomina, pravi Navratil, so dostojne zlasti te-le Janševe besede in vredne, da se zapišejo z zlatimi črkami: »Jaz ne končam nobene čebele zaradi medu in voska, ampak jih ohranim žive in zdrave, da mi nosijo drugo leto zopet voska in medu.« Janša se je torej že takrat boril proti stari in grdi navadi, ki še dandanes tudi pri nas ni popolnoma izginila, proti zvepljanju čebel. Še danes se najdejo kruti nehvaležneži, ki pri podiranju panjev čebele uničujejo; podirajo najtežje panje, umore torej prav tiste čebele, ki so bile najmarljivejše.

Raič, 1934, str. 8, vir 165

Anton Janša,
slika na ovitku revije Vrtec, številka 1, 1934, vir 11

Anton Janša, dvorni čebelarški mojster (Hofimkermeister) in prvi c. k. učitelj za čebelarstvo (1770)

Navratil (1883) in Mihelič (1934) sta večino podatkov, ki jih navajamo v nadaljevanju in jih povzema med drugimi tudi Perc (1925ab), odkrila v arhivu ministrstva za notranje zadeve in v drugih arhivih na Dunaju.

Anton Janša je skupaj z bratom Lovrom konec leta 1766 prišel na Dunaj, kjer sta se na Akademiji likovnih umetnosti vpisala v »Bakrorezno risarsko šolo«, da bi se izpopolnila v slikarstvu. Pozneje, čez devet mesecev, se jima je pridružil še brat Valentin, ki se je tudi vpisal na isto šolo. Vsi trije bratje so prejeli državno štipendijo. Omenimo pri tem, da je brat Lovro kasneje, leta 1811, postal na tej Akademiji redni profesor. Drugi brat pa je bil prav tam od leta 1787 učiteljski pristav in od leta 1801 drugi učiteljski pristav za zgodovinsko prostoročno risanje. Vse to potrjuje, da je bila družina Janša zelo nadarjena za slikarstvo.

Že pri predstavitvi Glavarja smo omenili, da so se na Dunaju že na začetku leta 1768 začeli zelo zanimati za čebelarstvo. Spodnjeavstrijska ekonomska družba je leta 1769 iskala dva čebelarška mojstra, ki bi ju zaposlila. Mihelič (1934) o sprejemu Janše piše:

Kar se je oglašil »nekoliko dni pred 3. majem 1769 sam ob sebi pri njenem ravnatelju Kranjec po imenu Janša...«²¹ Zdi se mi, da so morali biti na Dunaju točno informirani o čebelarstvu na Kranjskem; skoro gotovo je na Dunaj o tem že v drugi polovici 1768. leta poročala celo ljubljanska Kmetijska družba s spredaj natisnjenim Glavarjevim spisom. Morda jim je bilo tudi znano mnenje Schirachovo, ki ga je l. 1770. nato zapisal tudi v pravkar navedeni knjigi na str. 116—117: »Ausländer, die solche beträchtliche Summen aus ihren Bienen lösen, müssen unsere Lehrmeister werden...«²² Malo čudno bi bilo drugače, da bi jih bil Anton Janša tako hitro navdušil in da bi bili samo radi njega ustavili vsa nadaljnja pogajanja z znanim Schirachom. Ravnatelj omenjene družbe je Janševo ponudbo za družbinega čebelarja sprejel. Domenila sta se, da bo Janša s poskusi pokazal svoj način čebelarjenja pri ravnateljevi, t. j. aspernski graščini o binkoštih, če bo dobil na akademiji potreben dopust. Najbrž zaradi tega preobrata v iskanju potrebnih čebelarških mojstrov za družbo je sklical ravnatelj 3. maja 1769 sejo, na kateri je o vsem tem poročal. Odbor se je strinjal z ravnateljem glede Janše, sklenil, da bo Janša začel čebelariti v Augartenu, in se razgovarjal tudi o plači, ki naj bi jo dobival Janša kot družbin čebelar.

Mihelič, 1934, str. 68, vir 118

* Prevod: Ausländer... Tujci, ki imajo od svojih čebel tako velike koristi, morajo postati naši učitelji Marija Terezija je dovolila, da sme Janša poleg slikarstva opravljati tudi službo čebelarji pri družbi. Tako je postal čebelar spodnjeavstrijske ekonomske družbe in je začel čebelariti v Meidlingu. Jeseni je odpeljal čebele na Moravsko polje v ajdovo pašo, kar se je z obilnim prinosom medu potrdilo kot zelo uspešno in obetajoče. Razpetosti med slikarstvom in čebelarjenjem je bilo konec, ko je Marija Terezija poslala družbi 6. aprila 1770 lastnoročno podpisano pismo, ki ga povzemamo po Miheliču (1934):

»V čebelarjenju posebno izkušenemu kranjskemu slikarju Janši sem namesto 30 gold., ki jih je doslej užival iz blagajne gradbenega urada (Bau-Amts Cassa), dalje prostega stanovanja in kurjave, odobrila sploh letnih šest sto goldinarjev plače pod pogojem, da se omeji samo na širjenje čebelarskega pouka, da bo vse tiste, ki jih bo k njemu napotil Komercialni svet ali tudi Kmetijska družba, popolnoma in brez pridržka poučil in da bo z istim smotrom tudi potoval v ostale dedne dežele. Vsekakor pa omejujem odobritev te plače izrečno s pogojem, da bo dano obljubo izpolnjeval osebno in z vestnim poučevanjem drugih oseb in da se bo o tem semtertje izkazal s potrdilom Komercialnega sveta.

V smislu tega mojega odloka se naj o tem obvesti tukajšnja Kmetijska družba, obenem pa naj se sporoči vse potrebno tudi Zbornici glede nakazila plače.«

Maria Teresia, l. r.

Mihelič, 1934, str. 76, vir 118

Navratil (1883), Mihelič (1934) in Perc (1925a) navajajo, da je imenovanje Antona Janše, dvornega čebelarskega mojstra cesarice Marije Terezije, za učitelja čebelarstva, zapisano v cesaričinem odloku z dne 7. aprila 1770. Mihelič (1934) poroča: Na prošnjo družbe je Marija Terezija 8. junija 1770 vnovič imenovala Janšo za čebelarskega učitelja in dodatno določila:

»z dodatkom, da je letna plača (600 gold.) odmerjena »na vse žive dni«, t. j., »da jo bode Anton Janša, prvi čebelarski učitelj dunajski, užival tudi po tem, kedar ga vlada ne bi več potrebovala za čebelarski pouk«.»³³ Poleg tega se mu je dovolilo, da se sme ob prostem času ukvarjati tudi s slikanjem.

Mihelič, 1934, str. 78, vir 118

Anton Janša je 6. aprila 1770 postal prvi c. kr. učitelj čebelarstva.

Theresianische Imkerschule - Dunajska čebelarska šola (1770–1781)

Janša se je čebelarjenja naučil doma v Breznici. Njegov oče Matija je bil čebelar in po njegovi smrti je skrb za čebele prevzel Anton. Tu si je pridobil veliko znanja in izkušenj in tu je vzklila njegova ljubezen do čebel, ki ga je spremljala tudi na Dunaju. Prav v tem lahko iščemo spodbudo, da se je javil za čebelarja pri Spodnjeavstrijski ekonomski družbi. Na Dunaju so bile za čebelarjenje povsem drugačne razmere kot v domači Breznici in Janša je znal upoštevati nove pogoje glede paše, uvedel je kranjske panje, prestrezala in drugo. Po začetnih nezaupanjih si je z obilnimi pridelki medu in voska že po enem letu s svojim kranjskim načinom čebelarjenja pridobil veliko slavo.

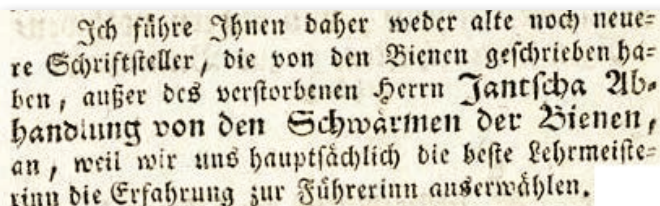
Z dvornim dekretom je leta 1769 cesarica Marija Terezija odredila ustanovitev čebelarske šole. Odgovorna za postavitve je bila spodnjeavstrijska ekonomska družba. Maja 1770 so v Augartnu na Dunaju odprli prvo c. kr. čebelarsko šolo, ki jo je brezplačno lahko obiskoval vsakdo, ki se je zanimal za čebelarstvo. Učitelj je bil Anton Janša. Pouk je bil od maja do sredine meseca septembra, in sicer popoldne od 6. do 7. ure. V poletnih mesecih, konec julija in avgusta, so čebelarsko šolo preselili na Moravsko polje, kamor so čebele prepepljali na ajdovo pašo. Zanimanja za Janševe čebelarske nauke je bilo veliko in vedno so prišli tudi številni obiskovalci, poslušalci. Pechhaker (1956) piše, da je bilo za Janševo šolo zanimanje tudi med plemstvom in da se je predavanj pogosto udeležila tudi cesarica. O ustanovitvi dunajske čebelarske šole piše tudi Helfert (1860).

Janšev čebelarski nauk, ki je temeljil na znanju gorenjskih čebelarjev - kranjskem čebelarjenju, se je hitro širil in imel je vse več posnemovalcev. Janševi prošnjji pomladi leta 1773, da bi dobil pomočnika, je bilo ugodeno 27. septembra 1773, deset dni po njegovi smrti. Njegov naslednik je bil njegov učenec Jožef Münzberg, Čeh po rodu, ki je po Janševi smrti vodil čebelarsko šolo. Imenovan je bil za c. kr. učitelja za čebelarstvo. Dunajska čebelarska šola je bila ukinjena leta 1781.

Wytopil (1900) v obširnem zapisu o Dunajski čebelarski šoli v letih 1770–1781 piše tudi o njenem vplivu na nastanek novih čebelarskih šol, zakonodajo, izdajo knjig in čebelarjenje. Med drugim omenja:

- Čebelarske šole: Dunajsko Novo mesto (leta 1775 - vodil jo je učitelj čebelarstva Georg Rohmoser, ki je bil Janšev učenec), Brno (vodil jo je duhovnik Martin Klimma), Gradec (ustanovila jo je Štajerska kmetijska družba), Lvov (leta 1806, vodil jo je Martin Kuralt, ki je bil Janšev učenec), Innsbruck (ustanovljena je bila stolica za trajno utemeljitev čebelarstva - avtor domneva, da so bile take šole ustanovljene tudi v Salzburgu, Pragi in Bratislavi),
- na Ogrskem je bil eden najboljših Janševih učencev Josheph Tölbi imenovan za »Director des Bienenwesens in Ungarn, Croatien und Siebenbürgen (prevod: direktor za čebelarstvo na Ogrskem, Hrvaškem in Transilvaniji (Romunija)),
- Kratzer, Johann Augustin. Physikalisch-praktische Diskurse über die sämmtliche Bienenzucht zum Nutzen und Unterricht für alle ökonomischen Liebhaber der neu eingerichteten österreichischen Bienenpflege (prevod: Fizikalno-praktični pogovori o ce-

lotnem čebelarstvu za rabo in pouk za vse gospodarske ljubitelje novega avstrijskega načina gojenja čebel). Wien, 1774, 154 strani. Kratzer je bil Janšev učenec, ki je zapisal in objavil njegov čebelarski nauk že kmalu po Janševi smrti. Kratzer je na četrti strani zapisal:

Ich führe Ihnen daher weder alte noch neue Schriftsteller, die von den Bienen geschrieben haben, außer des verstorbenen Herrn Janſcha Abhandlung von den Schwärmen der Bienen, an, weil wir uns hauptsächlich die beste Lehrmeisterin die Erfahrung zur Führerin anserwählen.

Kratzer Johann Augustin, 1774, str. 4, vir 103

Prevod: Ne bom Vam pri tem navajal niti starih niti novejših piscev, ki so pisali o čebelah, razen od pokojnega gospoda Janše Ravnanje s čebelnimi roji, ker si bomo izbrali za vodstvo izkušnjo, ki je najboljša učiteljica.

O Kratzerjevi knjigi poroča tudi Riem (1776).

- Janšev čebelarski nauk je bil predpisan v čebelarskem patentu iz leta 1775 (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775; Instruktion ..., 1775).

Riem (1776) tudi poroča, da je neznani Janšev učenec opisal Janšev čebelarski nauk leta 1773 v knjigi »Anleitung in der Bienenzucht für Ungarn (prevod: Navodilo za čebelarjenje na Madžarskem)«. Piše tudi o Kratzerjevi knjigi.

Debevec (1951) piše, da je bila l. 1776 po dunajskem vzgledu ustanovljena čebelarska šola v Novem Kninu na Češkem (učitelj je bil Janšev učenec Hollmann). Na Hrvaškem je bil prvi učitelj čebelarstva Anton Gruber.

Anton Janša poučuje čebelarstvo v Augartnu na Dunaju
Iz knjige: Martin Perc,
1925, ovitek, vir 142

Prevod: Ne morim čebel, da bi dobil medu in voska, temveč jih ohranim čvrste in zdrave, da mi prihodnje leto zopet nabirajo vosek in med (tekst iz § 174. – Janša, Anton: Popolni nauk o čebelarstvu. Prevod Frančišek Rojina. Ljubljana 1906).

O čebelarstvu na Kranjskem, čebelarski šoli v Augartnu in Janši – Realzeitung, 4. marec 1771

V nadaljevanju je zaradi širše pomembnosti zapisa v povezavi s čebelarstvom na Kranjskem v 18. stoletju in Antonom Janšo kot čebelarskim učiteljem na prvi čebelarski šoli na Dunaju prikazana cela objava članka in prevod, ki ga je objavil Mihelič (1934). Obvestilo je bilo napisano pred izidom Janševe prve knjige Abhandlung vom Schwärmen der Bienen (Razprava o čebelnih rojih).

Kaiserlich Königlige
allergnädigst privilegirte

Realzeitung.

Sechentes Stück.
den 4. März. 1771.

Comtoirnachrichten.

Nachricht.

Die Biene nusspflege ist eine Hauptprosse der Land-
oekonomie, so lange Wachs und Honig gekauft,
und aus fremden Landen häufig zugeführt werden,
wird niemand an dem Werthe dieser Erzeugnisse zweifeln.
Dem ohngeachtet ist der Fleiß des Landvolkes für sie noch nicht genug beliebt; der Ackermann siehet die Biene für ein Geschenk der Natur an, und glaubet, daß sie ihr nur deswegen so viel Aufmerksamkeit eingeößet habe, um ihn der Mühe zu überheben. Daher entspringet die Sorglosigkeit, ihr Weyde und Fütterung zu verschaffen, und da sich zu dieser die Unwissenheit gesellet, so wird seine Thatbar öfters der Biene gefährlich. Das Herzogthum Krain hat es seit einigen Jahren andern k. k. Erblanden in der Biene nusszucht zuvor gethan. Es ist deswegen ein geschickter Biene nusspflger, Herr Jantscha, der auch in

146

andern Rünsten sein Talent am Tag gezeiget, aus diesem Lande beruffen, und ihm aus Landesfürstl. Hohe soße der Unterricht in einer öffentlichen Schule aufgetragen worden. Diese hat im vorigen Somer in dem k. k. Augarten den Anfang genommen, und wird im bevorstehenden fortgesetzt werden. Geget Ende des Aprilmonats, tritt die dazu bequeme Zeit ein, und mit der Helfte des Monats Septemb. hoffet Hr. Jantscha jedm Liebhaber, der etwas Fähigkeit, und Kenntuß in der gemeinen Biene nusspflege hat, so viel Begreiffe von seiner unendlich vortheilhaften Art zu geben, als erfordert wird; solche bey sich, und andern in nüssliche Uebung zu setzen. Alle Tage der Woche ist die Stunde von 6. bis 7. Uhr Abends, zu der öffentlichen Unterweisung bestimmt; ausser dieser aber kann sich den ganzen Tag über, jedermann bey dem Hrn. Jantscha Rathes erholen. Der Unterricht wird unentgeltlich ertheilet; diejenigen also, so Lehrlinge von anderen Orten dierher schicken wollen, haben nur für ihren Unterhalt zu sorgen. Es ist aber solchen anzurathen, dazu fähige, und des Lesens- und Schreibens Ründige, hauptsächlich aber solche Leute zu wählen, die mit Bienen schon umzugehen wissen. Herr Jantscha verspricht uns in kurzem eine gedruckte Anleitung zur Biene nusspflege nach seinen Grundsätzen und Erfahrungen zu liefern, welcher wir mit Vergnügen entgegen sehen.

Realzeitung, 4. marec 1771 – vir 127

Prevod (Mihelič, 1934 – vir 118):

»Čebelarstvo je ena izmed glavnih panog deželnega gospodarstva; dokler se kupujeta in iz tujih dežel uvažata vosek in med, ne bo nihče dvomil o vrednosti le-teh proizvodov. Kljub temu pa pridnost podeželskega ljudstva še ni dovolj poživljena; kmetovalcu je čebela dar narave, mnenja je, da ji je narava le zategadelj vcepila tolikšno marljivost, da bi njemu prihranila trud. Odtod izhaja, da ne skrbi za pašo in krmljenje čebel; ker pa je poleg tega tudi neveden, je njegovo sodelovanje pri tem čebelam večkrat nevarno. Vojvodina Kranjska je že nekaj let v čebelarstvu pred drugimi c. kr. dednimi deželami. Zato so iz te dežele poklicali spretnega čebelarja gospoda Janšo, ki je tudi v drugih umetnostih pokazal svoj talent, in mu iz razloga deželnoknežjega skrbstva poverili pouk na neki javni šoli. Ta se je začela prejšlo poletje v c. kr. Augartenu in se bo prihodnje poletje nadaljevala. Za to primeren čas nastopi proti koncu meseca aprila, do polovice meseca septembra pa upa gospod Janša, da bo vsakemu ljubitelju, ki ima nekaj zmožnosti in znanja o navadnem čebelarstvu, v toliko pojasnil svoj neizrečeno hasnoviti način (čebelarjenja), kolikor je treba, da ga bo lahko uvedel pri sebi in pri drugih. Vse dni v tednu je od 6—7 ure zvečer določena ura za javno poučevanje; izven te ure pa gre lahko vsakdo kadarkoli čez dan h gospodu Janši po nasvet. Pouk je brezplačen; tistim torej, ki hočejo poslati učence iz drugih krajev, bo skrbeti le za njih vzdrževanje. Svetovati pa je tem, da izbero za to zmožne, čitanja in pisanja večče ljudi, predvsem pa take, ki že znajo ravnati s čebelami.

Gospod Janša nam obeta, da bo v kratkem izdal tiskano navodilo o čebelarstvu po svojih načelih in izkušnjah, ki ga željno pričakujemo.«

Mihelič, 1934, str. 97-98, vir 118

Janšev načrt in predlog za čebelarsko družbo (1773)

Mihelič (1934) opisuje, da je Janševa čebelarska šola slovela tudi izven avstrijske dežele, žal pa njen vpliv ni segel na deželo do kmeta, kateremu je bila v prvi vrsti namenjena. Kmet ni imel denarja, da bi za dalj časa pokrival stroške svojega bivanja na Dunaju in se tako ni mogel udeleževati Janševega pouka. Po drugi strani pa je gospoda v napredku čebelarstva iskala svoje lastne koristi, prilaščala si je monopol nad trgovino, zahtevala je desetino od pridelka in desetino od panjev. V veljavi ni bilo nobenega čebelarskega prava. Janša je konec leta 1772, da bi čebelarstvo osvobodil številnih dajatev in ovir, izdelal, verjetno s pomočjo nepoznanega pomočnika, »Načrt čebelarske družbe, ki bi se lahko osnovala v avstrijskih deželah«. V načrtu (celoten prevod objavlja Mihelič, 1934) predstavlja ureditev čebelarske družbe, kjer je med drugim zapisal: »... In ker je vse odvisno od čebelarskega znanja, se bo ob tej priliki (na shodu, op. pis.) vsakomur naznanilo, kje in kako se more

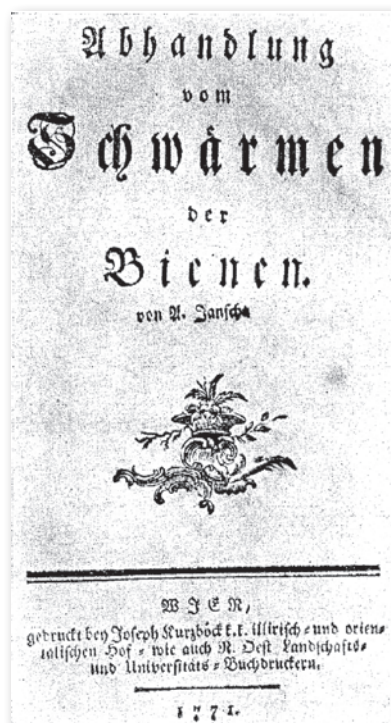
najbolje naučiti nauka o čebelarstvu ...«. Člani so bili razdeljeni v tri razrede: Častni razred (neposredno ne sodeluje pri čebelarjenju, ampak ga pospešuje z nasveti in podpiranjem), fizikalni razred (svetovalna pomoč čebelarjem s pojasnjevanjem pojmov, kakor so narava čebel, med, vosek, itd.) in delavni razred (neposredni čebelarji).

Janša je načrt za čebelarsko družbo na začetku leta 1773 prek dvornih uslužbencev (verjetno prek Raaba) posredoval Mariji Tereziji in predlagal njeno ustanovitev. Predlog neposredno ni bil sprejet. Posredno pa so Janševa opozorila na ovire pri razvoju čebelarstva dosegla svoj namen. Ustanovljene so bile nove čebelarske šole in izdan je bil čebelarski patent (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775).

Janševi knjigi - učbenika (1771, 1775)

Janša je napisal dve knjigi: prva je bila izdana leta 1771, druga pa dve leti po njegovi smrti leta 1775.

Prva knjiga: ABHANDLUNG VOM SCHWÄRMEN DER BIENEN (Razprava o rojenju čebel)

Naslovnica prve izdaje Janševe knjige: Abhandlung vom Schwärmen der Bienen. Dunaj 1771
Dostopno: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=wu.89094197605;view=1up;seq=19> – 18. 1. 2014

Naslovnica druge izdaje Janševe knjige: Abhandlung vom Schwärmen der Bienen. Dunaj 1774, vir 85
Dostopno: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GQIOTNUU>

Janša je v uvodu zapisal, kako je pričel čebelariti:

Vse to premišljujoč, zlasti pa občudujoč izredno spretnost in pridnost čebel, nisem že v zgodnji mladosti čebelic samo vzljubil, ampak sem tudi opazoval njih umetno delo, kadarkoli sem utegnil. Silna radovednost, ki se me je lotila vsled tega, me je izpodbujala, da sem čimdalje bolj preiskoval njih skrivnosti, zlasti, kako se upravljajo, kak red imajo in kako izvršujejo svoje posle.

Kolikor več teh skrivnosti sem odkril pri čebelah, toliko bolj so se mi omilile, tako, da mi je postalo čebelarstvo glavno opravilo. In laskam si, da mi je vsled dolgoletnih opazovanj in poizkusov le malo neznanega, na kar je treba pri oskrbovanju čebel paziti.

Janša, 1771 (prevod 1906), str. 1-2, vir 87

Janša piše, da je napisal to knjigo, da bi svoje čebelarstvo znanje tudi tako posredoval svojim učencem. V njej je opisal ravnanje z roji.

V knjigi pa je mimogrede potrdil tudi svoj gorenjski izvor, ko na 58. strani govori o narejenih rojih in piše:

Pri nas po Gorenjskem so narejenci že mnogo let splošno v navadi, pa jih polagoma zametujejo, in čebelarji se sramujejo svoje uljnjake polniti s takimi roji. Nepristransko hočem navesti koristi, ki jih imamo od narejencev, ako jih naredimo pravilno in o pravem času; navesti pa hočem tudi škodo, ki nastane vsled nepremišljenega ali nepotrebne narejanja rojev. Nečem jih niti hvaliti, niti zametavati, oziroma hočem jih hvaliti in grajati, kakor pač nanese potreba in resnica.

Janša, 1771 (prevod 1906), str. 58, vir 87

**Druga knjiga: VOLLSTÄNDIGE LEHRE VON DER BIENZUCHT
(Popolni nauk o čebelarstvu)**

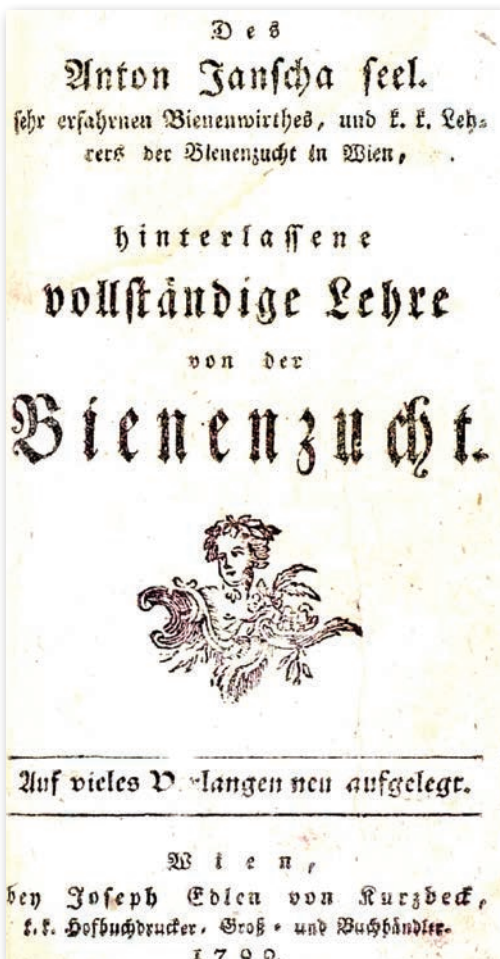

Naslovnica prve izdaje Janševe knjige:
Vollständige Lehre von der Bienezucht.
Dunaj 1775, vir 88

Dostopno: <http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/15701>

Naslovnica prške druge izdaje Janšičeve knjige: *Vollständige Lehre von der Bienenzucht*. Praga 1777 (Povzeto iz Mihelič 1934, vir 118)

Naslovnica tretje izdaje Janšičeve knjige: *Vollständige Lehre von der Bienenzucht*. Dunaj 1790, vir 88
Dostopno: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC>NNKCA126>

Druga knjiga je izšla dve leti po Janšičevi smrti. Rokopis je bil najden v njegovi zapuščini in za izdajo je poskrbel njegov učenec Josip Münzberg, tedaj c. kr. učitelj čebelarstva, ki je uvodoma zapisal:

«Izročam jo zdaj po istem načrtu urejeno in spisano, kakor jo je spisal pokojni Janšič sam (*aus der Feder des seligen Janšič gestossen*) in kakeršna je meni, nasledniku njegovemu, dospela v roke. Oni, kateri so kedaj slišali tega izkusnega moža, kako je učil na besede, ali pa čitali kaj v njegovih spisih, spoznajo pravega pisatelja pri tej priči, — rekel bi — po kovu, ter se uverijo, da se ni podmetalo tuje blago.»

Navratil, 1883, str. 154, vir 129

Že naslov knjige pove, da je tu opisano vse o čebelah in čebelarjenju. Na straneh 97-98 poudarja gorenjsko čebelarjenje:

Šele v tem *) stoletju so iznašli umetnost, narejati roje po svoji volji, ali bolje rečeno, število svojih panjev pomnožiti, ne da bi čakali naravnih rojev. Te umetne roje imenujemo sploh narejene roje (narejence, odvzetke). Širah (Schirach) stavi postanek te umetnosti v dobo približno pred 20 leti. A zagotoviti morem, da 80letni gorenjski čebelarji ne pomnijo začetka te umetnosti, temveč jo poznajo edinole po ustnem izročilu. Tudi to vem, da so na Gorenjskem taki narejenci že 20 let zelo na slabem glasu. Boje se take kupiti ter zasmehujejo onega, ki se ne zanaša dobiti rojev na drugačen način, kakor da jih naredi na umeten način.

Janša, 1775 (prevod 1906), str. 97-98, vir 90

Knjigi sta učbenika, ki sta poučevala o kranjskem čebelarjenju in Janši ter kranjskemu čebelarstvu prinesla svetovno slavo. Mihelič (1955) je ocenjeval Janševi knjigi in med drugim je zapisal ter poudaril:

Med prvimi zavrača Janša pravljico o trojih vodonosnih, jasno določa funkcije posameznih čebeljih bitij v panju, govori o prahi matice, vzrokih trotavosti matice itd. Vse te in druge ugotovitve so bile tedaj povsem nova odkritja. Brez njih bi tudi Janša sam ne mogel nikoli napisati tako epohalnih čebelarskih spisov.

Poleg teh zaslug, ki jih ima Janša za svetovno čebelarsko znanost in prakso, pa ne smemo mimo dejstva, da je prvi opisal ne le kot dober opazovalec (kot n. pr. Scopoli) slovenski način čebelarjenja, marveč tudi kot dober praktik in poznavalec te gospodarske stroke. Z drugimi besedami povedano: Janša je črpal čebelarsko znanje iz nenapisanih virov slovenskega ljudstva. Njegovo življenjsko delo je koreninilo v čebelarskih izkušnjah slovenskega kmeta, ki so se sporočale in izpopolnjevale iz roda v rod.

Zato je ocena Janševoga knjižnega dela do neke mere ocena takratne visoke stopnje čebelarskega znanja slovenskega kmeta-tlačana. In prav slovenske ponašitve Janševih del so temu tlačanu zopet vračale vse to v strnjeni in zaključeni obliki ter s tem ustvarjale plodna tla za dvig slovenskega čebelarstva na naprednih, domačih tradicijah.

Mihelič, 1955, str. XI, vir 119

Prvo knjigo so ponatisnili leta 1774 in 1775. Prevedena je bila tudi v poljski, madžarski in češki jezik. V slovenski jezik je bila prevedena in dopolnjena leta 1776 ter izdana leta 1976 v knjigi Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. V slovenski jezik je bila prevedena in izdana tudi leta 1906. Druga knjiga je bila ponatisnjena leta 1777, 1790 in 1807. V slovenski jezik je bila prevedena in izdana leta 1792, 1906 in 1922.

Spletna dostopa na DLIB.si:

Janša, Anton, Goličnik, Janez (1792). Antona Janshaja zessarskiga zhebellarja Popolnoma podvuzhenje sa vsse zhebellarje.

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KDNTQLXE>

Janša, Anton (1906). Popolni nauk o čebelarstvu. Po Jož. Münzbergovi izdaji prestavil za slovenske čebelarje Frančišek Rojina, nadučitelj v Šmartnem pri Kranju in urednik Slov. čebelarja. S 45 podobami. - Izdalo Slovensko osrednje čebelarsko društvo v Ljubljani. Založil I. N. Babnik.

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-91XPSB31>

Ilustrirani Slovenec (1925, vir 227) je ob stopetdesetletnici izida druge Janševe čebelarske knjige objavil spodnji zapis:

Martin Perc (1925a), ki ga v zadnji vrstici teksta omenja zgornja objava, je izdal knjižico »Anton Janscha: erster kaiser. königl. Lehrer der Bienenzucht in Wien: 1775–1925 (prevod: Anton Janša: prvi cesar. kral. učitelj čebelarstva na Dunaju)«, v kateri je popravil nedoslednosti in napake v dotedanjih številnih objavah, povezane z biografijo Antona Janše in njegovim čebelarskim naukom. O tem piše Perc tudi v Slovincu (1925b).

Za zaključek poglavja o prvem učitelju čebelarstva na Dunajski čebelarski šoli Antonu Janši dodajmo še misel, ki jo je v knjigi »Anton Janša, slovenski čebelar«, izdani ob 200-letnici rojstva Antona Janše, zapisal Mihelič (1934) in povzel tudi časopis Domovina (200-letnica rojstva ... , 1934):

Janša je črpal svoje čebelarsko znanje iz nenapisanih modrostnih knjig slovenskega naroda. Njegovo življenjsko delo je koreninilo v čebelarskih izkušnjah slovenskega kmetijskega kolektiva, ki so se sporočale in izpopolnjevale od roda do roda, dokler jih ni poklicani poedinec ponese v svet, jih strnil v individualno poglobljen sistem in z njimi zmagal. Zato je ocena Janševega dela do neke mere ocena takratne visoke stopnje čebelarske kulture slovenskega kmeta. Ko se torej ob dvestoletnici Janševega rojstva poklanjamo njegovemu spominu, se obenem klanjamo tudi onemu jedru slovenskega naroda, iz katerega je Janša izšel, — slovenskemu kmetu.

Mihelič, 1934, str. 155, vir 118

Knjiga Bienenschule (Čebelarska šola) - avtor Martin Klimma (1790)

Leta 1790 je bila v Brnu izdana knjiga »Bienenschule für den Landmann in allen Gegenden zur Verbesserung aller Landwirthschaften eingerichtet, worinnen deutlich gezeigt wird, wie durch eine wohleingerichtete Bienenwirthschaft in kurzer Zeit ein beträchtliches Vermögen gesammelt werden könne. Alles aus eigener Erfahrung zusammengetragen von Martin Klimma«.

Bienenschule für den Landmann in allen Gegenden zur Verbesserung aller Landwirthschaften eingerichtet, worinnen deutlich gezeigt wird, wie durch eine wohleingerichtete Bienenwirthschaft in kurzer Zeit ein beträchtliches Vermögen gesammelt werden könne. Alles aus eigener Erfahrung zusammengetragen von Martin Klimma. Brünn, bey Gastl, 1790. in 8 51 S.

Klimma. Bienenschule ...
Allgemeine deutsche Bibliothek. Kiel 1792, str. 202, vir 99

(Prevod: Čebelarska šola za kmeta na vseh področjih namenjena za izboljšanje kmetijstva, kako se lahko z dobro urejenim čebelarjenjem v kratkem času znatno poveča premoženje. Vse zbral z lastnimi izkušnjami Martin Klimma). Na spletu smo našli kratko predstavitev poglavij knjige-učbenika, ki ima 51 strani in je bila izdana v Brnu.

Na začetku avtor piše na splošno o čebelah, v naslednjem poglavju pa o razlikah med čebelami, o njihovih lastnostih ter o opravevanju matic v zraku. Nadaljuje z opisom rojev, kako se spodbudi rojenje, o boleznih, o medu in točenju ter na koncu čebelarja opozori, na kaj mora biti pri čebelarjenju pozoren in tudi kdaj. Koliko in kaj je avtor povzel po Janševih knjigah, iz razpoložljivih informacij nismo mogli določiti. Poudarja lastne izkušnje in hkrati neposredno potrjuje, da se je ideja o čebelarskih šolah razširila tudi v druge dežele.

Martin Kuralt in čebelarska šola v Lvovu

Martin Kuralt, rojen 21. 10. 1757 v Žabnici pri Škofji Loki, ki je po besedah Raiča (1934) najzvestejši Janšev učenec in posnemovalec, je med drugim sestavil nekaj napisov za čebelnjake, ki jih spoznajmo uvodoma. V Loških razgledih (Napis za ..., 1962) je objavljen naslednji:

*»Dela je malo; veliko dobička pa bo,
Stop' bliž', prijatelj, poglej in ravnaj tako!«*

Na čebelnjaku posestnika Carla Smoleta je njegov napis v latinskem, nemškem in slovenskem jeziku, ki ga objavlja Illyrisches Blatt (Aufschrift ..., 1819). V slovenskem jeziku se glasi:

»Velke u meihneh rezheh ti tukei zhudeshe gledash«.

O Kuraltovem čebelarjenju je Remeš (1912) zapisal:

Čebelarjenje je bilo Kuraltu najljubše opravilo, ki mu je žrtvoval mnogo časa in denarja. Evidentno je, da si je v dolgih letih, ki se je v njih pečal s to stroko, pridobil bogato znanje in izkušnje.

Remeš (1912), str. 33, vir 172

Čebelarska šola v Lvovu (1806)

Podatki so iz objav: Štefan Rozka (1900), Remeš (1912) in Pirjevec (2009b). Martin Kuralt, duhovnik in slovenski razsvetljenec, je bil po letu 1785 najprej kot pomočnik in pozneje od leta 1799 dalje vodja Univerzitetne knjižnice v Lvovu. Zanimal se je tudi za čebelarstvo in leta 1805 je poslal avstrijskemu cesarju Francu I. predlog za ustanovitev čebelarske šole v Lvovu (Lemberg). Predavanja naj bi potekala v nemškem, poljskem, latinskem in francoskem jeziku. Podlaga za predavanja naj bi bil Janšev čebelarski nauk. Čebelarska šola je bila s cesarjevim dovoljenjem z dne 30. januarja 1806 odprta in že prvo leto je bilo 245 slušateljev. Tečaj je obsegal 30 učnih ur, porazdeljenih na nedelje, praznike in proste dneve. Praktični del pouka je potekal v čebelnjaku, ki je bil na Kuraltovem vrtu. Obiskovanje čebelarske šole je bilo povsem svobodno in obvezno le za bogoslovce. Kuralt je poskrbel za novo izdajo Janševe knjige Popolni nauk, ki je bila kot tretji ponatis izdana leta 1807¹ v Lembergu (Lvovu). Čebelarska šola v Lvovu je delovala dve leti.

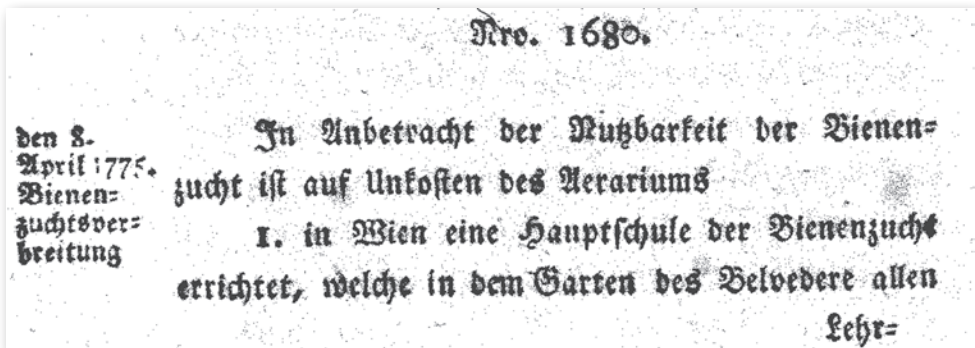
Martin Kuralt je imel leta 1807 in 1808 na lvovskem liceju predavanja o čebelarstvu in pomologiji. Iz prošnje, ki jo je Martin Kuralt leta 1840 naslovil na olomuškega škofa, je razvidno, da želi dokončati svoje delo o čebelarjenju. Prehitela ga je smrt (leta 1845 v Mirovu na Češkem), delo je ostalo v rokopisu in našli so ga v njegovih zapuščini.

1 To izdajo Janševega Popolnega nauka hranijo v knjižnici kapucinskega samostana v Škofji Loki.

Postave (zakoni) in odredbe (odloki, dekreti) o čebelarstvu – poučevanje

Avtor z inicialko P. (1870) je v časopisu Landwirthschaftliches Wochenblatt des k. k. Ackerbauministeriums objavil v treh nadaljevanjih članek: Gesetze und Verfügungen über Bienenzucht (Prevod: Zakoni in odredbe v čebelarstvu), ki sta ga pozneje objavila tudi Slovenska čebela (Postave in ..., 1873, 1874) in Die Krainer Biene (Gesetze und ..., 1873, 1874). Povzeli ga bomo predvsem v delu, kjer govori o poučevanju v čebelarstvu, in dodali še druge vire.

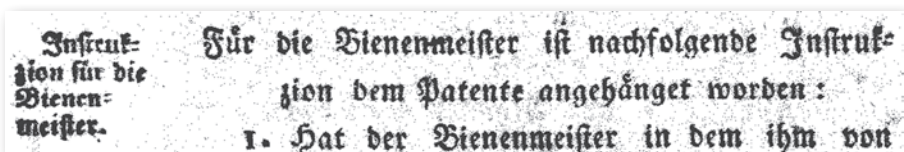
1. Marija Terezija je izdala 8. aprila 1775 patent: Bienenzuchtsverbreitung (Razširjanje čebelarstva)

Naslovna stran patenta »Bienenzuchtsverbreitung« iz leta 1775
Sammlung Verordnungen und Gesetze, zvezek VII, 1786, str. 204, vir 18

Že v prvem členu je ukazala, da se na stroške državnega zaklada na Dunaju ustanovi glavna šola za čebelarstvo, ki jo sme vsakdo prosto obiskovati, da si brezplačno pridobi znanja. V drugem členu je odredila, da se manjše učilnice za čebelarstvo ustanovijo tudi v spodnji Avstriji in na Moravskem ter pozneje tudi drugih krajih in deželah, kjer to dopuščajo razmere. V petem in šestem členu so zapisana določila za čebelarske učilnice (nadzor, lokacija ...)

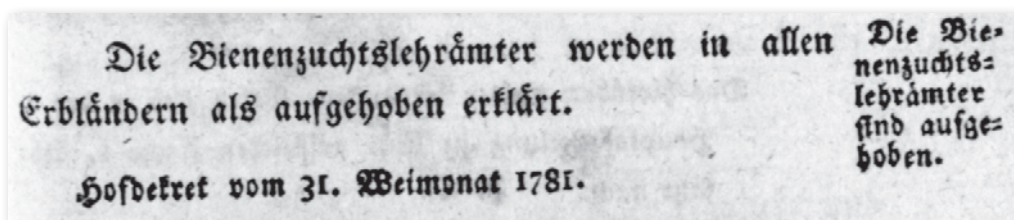
Patentu je bila dodana odredba: Instruktion für die Bienenmeister (Instrukcija za čebelarske mojstre).

Naslovna stran »Instruktion für die Bienenmeister« iz leta 1775
Sammlung Verordnungen und Gesetze, zvezek VII, 1786, str. 208, vir 83

V drugi točki je zapisana zahteva, da se pri naročilu čebelnjakov s potrebnimi panji upoštevajo preskušena načela prvega dunajskega čebelarkega učitelja Janše. Peta točka določa, da ne more biti v deželah za javnega učitelja čebelarstva sprejet nihče, kdor se ni učil v glavni čebelarški šoli na Dunaju, kdor ni bil izprašan od tamkajšnega prvega učitelja in kdor ne prinese s seboj spričevala, da ni samo usposobljen, da sam vodi čebelarstvo, ampak da ima tudi sposobnosti, da o tem poučuje druge.

Navratil (1883) povzema, da se je »smelo ondaj v javnih šolah čebelarških učiti samo po preskušeni načelih, po katerih uči prvi čebelarški učitelj Janša«. Poleg učenja v šoli so bili učitelji čebelarstva dolžni reševati vse probleme pri čebelarjenju in se na poziv podati tudi na ogled čebelnjakov na deželi. Deželna vlada je morala vsako leto poročati Dunaju o napredku čebelarstva. Kratko pišeta o čebelarškem patentu iz leta 1775 v Slovenskem čebelarju Šalehar in Gregori (2009 in 2010). Čebelarke šole so bile zaradi prevelikih stroškov z dvornim ukazom dne 31. oktobra 1781 odpravljene.

Ukinitev učiteljev čebelarstva
Hofdekret von 31. Weinmonat 1781. Handbuch aller ... Verordnungen und Gesetze.
Erster Band. Wien 1885, str. 505, vir 82

2. Pomembno je tudi odlok z dne 11. avgusta 1854 (Sammlung ..., 1855, str. 589–590), ki je na področju poučevanja čebelarstva, tudi na Kranjskem, prinesel velike spremembe (glej tudi: Erlass...1855 in Ministerial Erlass...1858 v naslednjem poglavju). Vključene so bile ljudske šole in učitelji. Taka usmeritev se je ohranila tudi v naslednjih desetletjih in je znatno doprinesla k razvoju čebelarstva. V objavi v Slovenski čebeli (Postave in ..., 1874) je zapisano:

Od zdaj ne vemo dolgo, dolgo let ničesar navesti, kar bi bila vlada v prid čebelarstva storila. Še le leta 1854 se je jelo na boljše obračati. Takrat je minister bogočastja in poduka spoznavši dobrotni vpljiv ljudske šole na razne oddelke kmetijstva in po nasvetu domoljubne kmetijske družbe v Pragi z odpisom 14. julija 1854 vsim ljudskim učiteljem naročil, naj se, kjer koli je kraj za to, za povzdigo čebelarstva z vso marljivostjo prizadevajo. Ker prepričal se je, pravi minister dalje, s koliko dobrim vspedom se nekateri učitelji udeležujejo gospodarskih družb, drugi se trudijo z poučevanjem in spodbadanjem, spet tretji z lepim dejanskim izgledom svetijo in v posnemo vabijo. Za čebelarstvo pripravne kraje minister imenuje take, kjer se nahaja obilno smerečja, veliko travnikov in senožet z vedno cvetečimi rastlinami; kjer je veliko sadnih vrtov in nogradov, zlasti kjer se ajda splošno seje in prideljuje.

Slovenska čebela, 1874, str. 4, vir 153

O tem odloku obširno pišejo Sammlung ... (1855) in Helfert (1861) v tretjem zvezku knjige »Die österreichische Volksschule« (prevod: Avstrijska ljudska šola). Ob sprejemu odloka leta 1854 so ukazali tudi popis čebeljih panjev na ljudskih šolah. Z odlokom dne 24. februarja 1857 so za ponoven popis čebeljih panjev, da bi ugotovili, v kakšnem obsegu se na ljudskih šolah čebelari, določili poseben obrazec:

Kronland Diöcese

A u s w e i s
über den bei den Schulen des Schulbezirkes vorfindlichen
Bienenstand im Jahre 18 ..

Pfarre	Schulort	Zahl der Stöcke oder Körbe	Vergleich mit dem vorigen Jahre		Name des Lehrers, der sie pflegt	Mit welchem Erfolge und Nutzen im allgemeinen	Anmer- kungen
			Zuwachs	Abnahme			

Helfert, 1861, str. 564, vir 79

Prevod:

Kronovina, škofija

Izkaz o čebelnjakih na šolah v šolskem okraju ... v letu 18..

Fara, kraj šole, število panjev ali košev, primerjava s prejšnimi leti (prirast, zmanjšanje), učitelj, ki čebelari, s kakšnimi uspehi in koristmi, pripombe

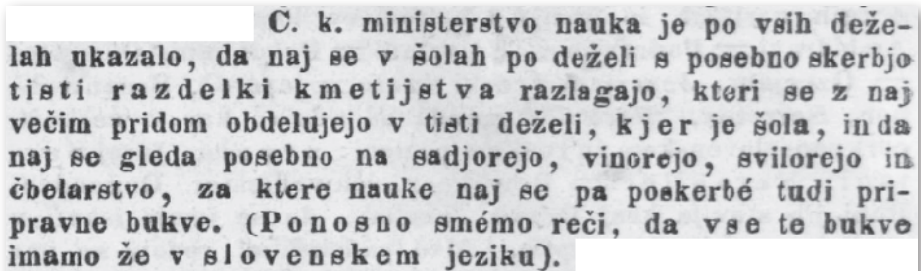
Janez Gregori

Učitelji na ljudskih šolah in poučevanje čebelarstva

(Glej tudi knjigo: Šalehar in sod. Georg/Jurij Jonke – črmošnjiški župnik in kranjski čebelar. Novo mesto, Občice, Brdo pri Lukovici, 2012, vir 200)

Odredba ministrstva za uk in bogočastje – Dunaj (1854)

Ministrstvo za uk in bogočastje je 14. julija 1854 objavilo odredbo: Erlas des hohen k. k. österr. Unterrichtsministeriums vom 14. Juli 1854, betreffend die Förderung der Bienenzucht durch die Schullehrer (Prevod: Odredba visokega c. k. avstrijskega ministrstva za uk od 14. Julija 1854, zadevajoč pospeševanje čebelarstva potom šolskih učiteljev) – (Erlas....., 1855 in Ministerial.....Liden, 1858). Ministrstvo je izdalo odredbo, da bi se pospeševalo čebelarstvo v vseh avstrijskih deželah, kjer so za to primerni pogoji. Na podeželskih šolah naj bi učitelji pospeševali in poučevali tudi kmetijske panoge ter med njimi čebelarstvo. To so sporočale tudi Novice (Novičar.....,1855):

C. k. ministerstvo nauka je po vsih deželah ukazalo, da naj se v šolah po deželi s posebno skerbjo tisti razdelki kmetijstva razlagajo, kateri se z naj večim pridom obdelujejo v tisti deželi, kjer je šola, in da naj se gleda posebno na sadjorejo, vinorejo, svilorejo in čebelarstvo, za ktere nauke naj se pa poskerbé tudi pripravne bukve. (Ponosno smémo reči, da vse te bukve imamo že v slovenskem jeziku).

Kmetijske in rokodelske novice, 1855, str. 216, vir 134

Podobni sporočili o pobudah dunajskega ministrstva za povzdigo čebelarstva s poučevanji na ljudskih šolah na podeželju so objavili Helfert (1861), Novice (Iz Ljubljane ..., 1857), Die Krainer Biene (Gesetze..... 1874) in tudi Slovenska čebela (Postave in ..., 1874). Laibacher Zeitung (Nichtamtlicher Theil ..., 1857) poroča, da je deželna vlada v Trstu odredila ljudskim šolam, da morajo usposobiti mladino za čebelarjenje. Kot slovenski učbenik so priporočili knjigo: »Zveden kmet ali najpotrebniši nauki kmetijstva za nedeljske šole po deželi«, ki jo je spisal Peter Aleš in je bila objavljena v Trstu leta 1856 – Aleš (1856).

O odredbi ministrstva piše tudi Debevec (1951) v sestavku »Ali veste ...«, ki je objavljen v Slovenskem čebelarju. V pripisu uredništva je zapisano: »Na pobudo praške gospodarske družbe je kmetijsko ministrstvo na Dunaju 14. julija 1854 izdalo odredbo, s katero določa, naj učitelji po osnovnih šolah poučujejo poleg drugih predmetov tudi čebelarstvo, kjer so za to kmetijsko panogo ugodne razmere. Leta 1857 je dobila tudi ljubljanska Kmetijska družba od svoje deželne vlade tak odlok z zahtevo, da naj sestavi za naše kraje primeren predlog. Kmetijska družba v Ljubljani se je obrnila na župnika Jonkeja s prošnjo, da sestavi

načrt. Jonke je *načrt napravil in predlagal kot učno knjigo svojo drugo izdajo čebelarске knjige Krajski zhbelaarzhik iz l. 1844. V predlogu pa omenja, da naj poučujejo v ljudskih šolah čebelarstvo po preizkušeni starih načelih in naj pouka ne komplicirajo s čebelarjenjem na Dzierzonov način.*

O tem v svoji knjižici: »Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c. k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767 do konca leta 1867« piše tudi dr. Bleiweis (1867). Na 27. strani je zapisal: *«Da bi se tem bolj pospeševalo bečelstvo, ki je v naši deželi tako važno, bila je kmetijska družba v poročilu 5. julija 1857. l. slavni deželni vladi podala obširno razlaganje, kako kranjski učitelji po kmetih sebi na korist ter na izpodbudo kmetski mladini utegnejo bečelariti, ter takisto uslužiti za bečelstvo naše domovine. Slavna deželna vlada je po mislih rečenega poročila 13. septembra 1857. l. razpisala poseben ukaz o tej stvari.»*

Kranjska kmetijska družba in instrukcija za poučevanje čebelarstva na ljudskih šolah – Jurij Jonke (1857)

Dokumenti in objave

V delovodniku Kranjske kmetijske družbe za leto 1857 je pod zaporedno številko 150 za- beležen prejem odredbe Kranjske deželne vlade št. 4275 z dne 5. marca 1857:

Zaufender Arns.	Pre- sentat- tum	Ort, Datum und Nr. des Stückes	G e g e n s t a n d	Was über das Stück veranlaßt wurde
150	März	5. März	<p>Urs. f. b. l. Landesregierung Laibach # 4275 <i>Insendung eines Entwurfs eines ge- sprächlichen und haltungsmässigen Lehr- plans in Krain für die Volksschulen des Landes über die Bienenzucht, mit Angabe der Volksschulen, welche Bienenzucht</i></p>	<p>26/3/1857 96. H. <i>Jonke und Kerschbaum</i></p>

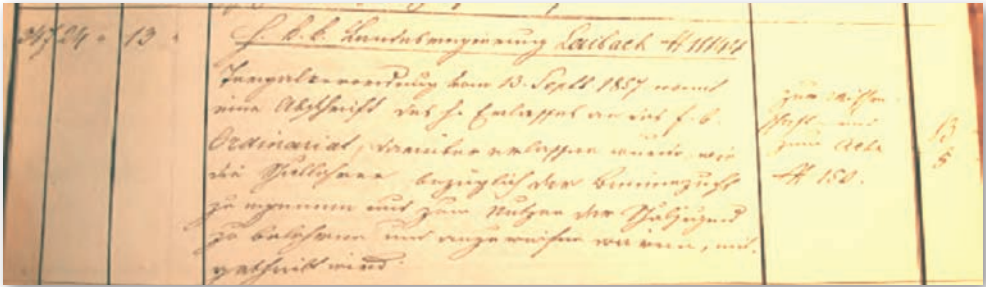
Zapis pod zap. št. 150 – Delovodnik Kranjske kmetijske družbe za leto 1857, vir 40 (ARS 533, vložni zapisnik 2 Exhibiten protokol)

Prevod (prof. Doris Debenjak):

Deželni vladi v Ljubljani H 4275

Uredba glede zasnutka in postavitve imenovanega avtorja, na kakšen način je treba imeti za osnovnošolske učitelje predavanja o čebelarstvu in kako se končno sami lahko v skladu s tem ukvarjajo in poučujejo. (zapis v zadnjem stolpcu – kdo je bil zadolžen: 26. 3. 1857 Jonke).

V istem delovodniku je pod zap. šte. 347 zabeležen prejem odredbe Kranjske deželne vlade št. 11144 z dne 13. septembra 1857:

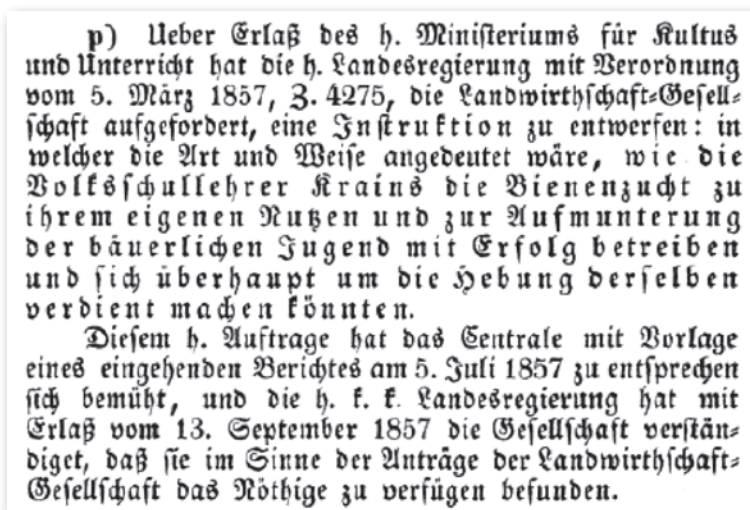
Zapis pod zap. šte. 347 – Delovodnik Kranjske kmetijske družbe za leto 1857, vir 40 (AS 533, vložni zapisnik 2 Exhibiten protokol)

Prevod (prof. Doris Debenjak):

Deželna vlada v Ljubljani H 11144

Obvezna uredba z dne 13. septembra 1857, katere kopija se pošilja knezoškofovskemu ordinariatu, o tem, kako je treba šolske učitelje pridobiti za čebelarstvo, jih podučiti, jim dajati navodila in jih šolati v korist šolske mladine.

Oba dokumenta sta omenjena tudi v poročilu z letnega zbora Kranjske kmetijske družbe dne 5. maja 1858:

Bericht 5. Mai 1858. Mittheilungen der k. k. Landwirtschaft-Gesellschaft in Krain, (Prevod: Poročilo 5. maj 1858, Naznanila c. kr. kmetijske družbe na Kranjskem) Ljubljana, 1858, str. 4, vir 16

Prevod (prof. Doris Debenjak):

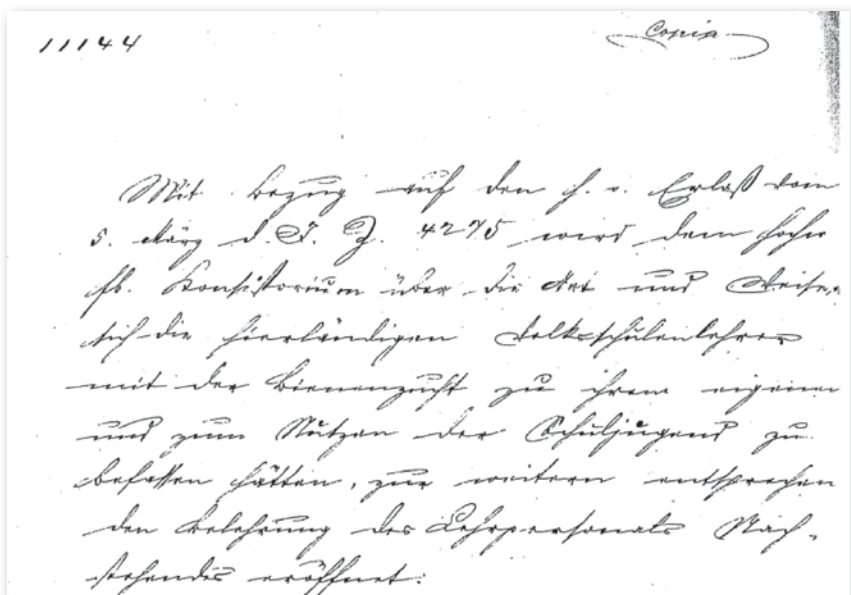
*Na podlagi uredbe ministrstva za uk in bogočastje je tukajšnja deželna vlada z odredbo z dne 5. marca 1857, št. 4257, pozvala Kmetijsko družbo, naj naredi osnutek **Instrukcije**:*

v kateri bi bil nakazan način, kako bi lahko **osnovnošolski učitelji na Kranjskem za svojo lastno korist in za spodbujanje kmečke mladine uspešno opravljali čebelarjenje in nasploh bili zaslužni za povzdigo čebelarstva.**

Centrala družbe si je prizadevala, da bi tej zahtevi ustregla, in je dne 5. julija 1857 predložila natančno poročilo, cesarsko kraljeva deželna vlada pa je z odlokom dne 13. septembra 1857 družbo obvestila, da je ukrenila vse potrebno v smislu vloge Kmetijske družbe. O letnem zboru c.k. kmetijske družbe so poročale tudi Novice (Letni zbor ..., 1858).

Odredba štev. 11144 kranjske deželne vlade z dne 13. 9. 1857

Najdena je rokopisna kopija odredbe Kranjske deželne vlade štev. 11144 z dne 13. septembra 1857 (dokument je v Arhivu Republike Slovenije odkrila mag. Helena Jaklitsch).

Kopija začetka odredbe Kranjske deželne vlade štev. 11144 z dne 13. septembra 1857, vir 125 (AS 533, SB/10-5 Bienensubventionen)

Prevod (prof. Doris Debenjak):

Sklicujoč se na odlok z dne 5. marca t.l., znak 4275, sporočamo visokemu konsistoriju o načinu, kako naj bi se tukajšnji učitelji osnovnih šol ukvarjali z rejo čebel za svojo lastno korist in v korist šolske mladine v svrhu nadaljnjih ustreznih instrukcij za učno osebje, naslednje:

Na pobudo kmetijske družbe na Kranjskem je že pred leti upokojeni župnik in znani praktični čebelar Georg Jonke izdal knjižico o čebelarjenju, ki je napisana ob upoštevanju razmer v deželi in vsebuje v lahko razumljivem jeziku kratko in jedrnato zapisano vse, kar mora tukajšnji čebelar vedeti, da lahko iz te kmetijske kulturne panoge s kar najmanjšimi stroški dobi čim večjo možno korist. V letu 1844 je v založbi Kleinmayr izšla druga izdaja tega malega dela v obeh deželnih jezikih, in sicer pod naslovoma »Anleitung zur Bienenzucht« Georga Jonkeja, ter „Krajnski Zhebelarzhik«.

Ker lahko smatramo Jonkejevo čebelarstvo knjižico kot najboljše navodilo o načinu, kako lahko šolski učitelji na Kranjskem v svojo lastno korist čebelarijo in si s plodov lahko pridobijo zasluge za rejo čebel, bo treba učiteljem predvsem priporočiti, naj to knjižico preberejo zelo pozorno in z vnemo. Ko se bo učitelj s študijem te knjižice seznanil s splošnimi načeli naravnega čebelarjenja, bo najbolje, če se bo s praktičnim čebelarjenjem seznanil pri kakem izkušenem čebelarju v svoji okolici. Ko bo storil tudi to, bo za začetek postavil majhno stojišče za čebele v bližini šolskega poslopja, lahko tudi v okviru zelenjavnega vrta pri šoli, za kar niso potrebni veliki izdatki. Za začetek si lahko učitelj priskrbi en panj s satjem v notranjosti in mlado plodno matico. Trud in skrb se mu bosta gotovo izplačala, saj je z izjemo nekaj visoko ležečih pokrajin, kjer so zime izredno ostre, večina predelov v naši deželi spričo milih podnebnih razmer ob natančnem upoštevanju navodil, ki jih vsebujejo Jonkejeve čebelarstvo knjižice, zelo ugodnih za donosno čebelarjenje.

Na ta način si bo lahko umen in prizadeven učitelj v kratkem času pridobil potrebna znanja za izvajanje čebelarjenja in si uredil majhen čebeljak. Ko bo tako sam imel potrebna teoretična in praktična znanja in bo opremljen tudi s čebelnjakom, čeprav majhnim, bo učitelj usposobljen, da bo lahko moško starejšo šolsko mladino poučeval v čebelarjenju.

Kako naj bi s poukom začel, mu bo povedala Jonkejeva knjižica. Zlasti mora spočetka mladini na tak način predočiti naravo in način življenja čebel, da bo to lahko dojel vsak otrok, saj so te živalce, namreč čebelice, povsod priljubljene zaradi svojega sladkega proizvoda. Nato mora mladino seznaniti z rastlinami, ki služijo čebeli za hrano, ter s sovražniki, ki lahko lovijo te koristne živalce. Vse to je lahko več ali manj že v teku zime predmet pouka. Končno naj preko teoretičnega prikaza nege čebel in dela s čebelami poleti preide k praktičnemu pouku. Če na ta način ni izobrazil med svojimi učenci nobenega praktičnega čebelarja, kar v tej starosti bržkone še ne bo mogoče, jim bo pa vendarle posredoval določena znanja in obenem v mladih srcih zakoreninil ljubezen do čebelarjenja, ki bo pozneje obrodila bogat sad.

Deželna vlada želi še dodati, da bo dajala topoglednim prizadevanjem osnovnošolskih učiteljev vedno primerno priznanje in da bo o posebno odličnih dosežkih tudi obveščala Ministrstvo za uk in bogočastje.

Ljubljana, 10. septembra 1857

Se posreduje centrali Kmetijske družbe za Kranjsko z ozirom na poročilo, podano 5. junija t. l., znak 150, v vednost.

Deželna vlada

Ljubljana, 13. septembra 1857

*Prejeto 24. septembra 1857
pod št. 347*

Prevod kopije odredbe Kranjske deželne vlade št. 11144 z dne 13. septembra 1857, vir 125 (AS 533, SB/10 5 Bienensubventionen)

Gottscheer Bote (Das Bienenzuchtbüchlein ..., 1913) poroča, da je v odloku knezoškofijskega konsistorija Ljubljana z dne 26. septembra 1857, ki je bil poslan tudi na nadzorništvo šolskega okrožja Kočevje, zapisano:

»Na pobudo Kranjske kmetijske družbe je že pred leti upokojeni župnik in poznani čebelar Georg Jonke izdal čebelarstvo knjižico, ki je napisana z upoštevanjem tukajšnjih razmer v lahko razumljivem jeziku in na kratko ter jedrnato opisuje vse, kar mora vedeti gospodaren čebelar, da iz te kmetijske kulturne panoge z najmanjšimi stroški dobi največjo korist. V letu 1844 je izšla v založbi Ignaz Edlen v. Kleimayr druga izdaja tega dela, in sicer pod naslovom »Anleitung zur Bienenzucht von Georg Jonke - Krajnski Zbhelarzhik«. Jonkejeva knjižica se smatra za najboljše navodilo za način, kako lahko šolski učitelji na Kranjskem čebelarijo za svoje potrebe in morejo biti tako zaslužni za dvig čebelarstva. Učiteljem se priporoča, da knjižico preberejo natančno in pazljivo.« Ta odlok je prispel na šolsko nadzorništvo v Kočevju dne 14. oktobra 1857 in nato še na vse kočevske ljudske šole.

Kratko o poučevanju čebelarstva po letu 1857 do leta 1874

Namera dunajskega ministrstva, da v pospeševanje in poučevanje čebelarstva na podeželju vključi učitelje na ljudskih šolah, je dobro uspela in po letu 1857 najdemo številne objave s sporočili, da so na ljudskih šolah na podeželju poučevali tudi čebelarstvo. Zgodnja Danica (V Vodicach ..., 1858) poroča o poučevanju otrok o čebelarstvu v Vodicach. Učiteljski tovariš (Šolska letina ..., 1865) piše to za šolo v Črnomlju, Novice (Ipavska ..., 1865, Glavna šola ..., 1865) pa za šoli v Vipavi in Črnomlju. Učiteljski tovariš (Opominek ..., 1862) naroča učiteljem, da v mesecu marcu za nedeljsko šolo pripravijo vse za pouk čebelarstva. Učiteljski tovariš (Poduk za ..., 1869) pa v navodilih za šolske nadzornike piše, da se mora ob ogledu šole na deželi preveriti, ali ima šolski vrt za okolišu primerno gospodarsko poučevanje, še posebej za sadjarstvo, čebelarstvo, sviloprejstvo, pridelovanje povrtnin, in ali učitelj to poučuje.

Lorenz in sod. (1868) pišejo za leto 1864, da je v Ljubljani v ustanavljanju vinarska, sadjarska, sviloprejska in čebelarska šola. Novice (Nove šole ..., 1868) so v dveh nadaljevanjih objavile članek »Nove šole za poduk v kmetijstvu«, kjer je predstavljena »Spomenica« dunajskega ministrstva za kmetijstvo o poučevanju kmečke mladine o kmetijstvu. Pouk o kmetijstvu, kjer je vključena tudi »bčeloreja«, naj bi se pričel po končani ljudski šoli. Predlagajo, da so te šole pozimi in zvečer – tri do štiri ure na teden - in vključujejo tudi praktično usposabljanje ter trajajo dve leti. Učili bi ljudski učitelji, duhovniki, živinozdravniki in izkušeni kmetovalci. Ljudski učitelji bi se morali za poučevanje kmetijstva najprej usposobiti na dvomesečnih pripravljalnih tečajih, ki bi jih organizirali v glavnih mestih vsake dežele. Dolenc (1868) se je kritično odzval na članek. Pripominjal je na kratko trajanje pouka, da je premalo ur, na čas pouka, ker meni, da bi se del šolanja moral izvajati tudi poleti, moti ga preveliko število predmetov ter slaba usposobljenost učiteljev, posebej praktična, za pouk kmetijstva.

V poučevanje čebelarstva so se vključile tudi čebelarske organizacije. Društvo za pospeševanje čebelarstva v Spodnji Avstriji je tako v letu 1864 razpisalo brezplačen pouk o čebelarstvu (priloga 1). Teoretični del se je pričel na začetku februarja, in sicer ob četrtek popoldne od četrte do pete ure ter ob sobotah dopoldne od pol devetih do pol desetih. Praktični pouk je potekal v poletnih mesecih, bil je brezplačen in so se ga lahko udeleževali tako moški kot tudi ženske.

V šolskem in učnem redu »občnim ljudskim učilnicam« (Ukaz ..., 1870) je v osmem poglavju »O učnih smotrih (ciljih)« zapisan namen poučevanja prirodopisa:

§. 56. Uk o prirodopisu (naravopisu) ima namen, učencem buditi veselje in ljubezen k naravi (prirodi), in jih seznaniti z najbolj razširjenimi naravnimi telesi (prirodninami) ter jih voditi k bistremu, tencemu pazilu in znakovitemu popisovanju gledanih teles. Zlasti pozorno se je baviti (pečati) z domačimi, po kmetjskih učilnicah posebno s tistimi naravnimi stvarmi, katere se tičejo kmetovanja (poljedelstvo, zeleničje, ovočje (sadje), cvetice, svilne gosenice, bečele in živuorejstvo). Treba je, kolikor se more, da učenci vidijo prava naravna telesa sama; a kjer se to ne more, naj se pokaže podoba. Občnim ljudskim učilnicam nij náloga, učence seznanjati s prirodopisnim sestavom (sistemo).

Na spodnjih stopinjah se prirodopisni uk veže s kazalnim ukom. Otroke je seznaniti z najvažnejšimi domačimi živalmi in rastlinami, s čimer naj se primerno družijo uk o brambi živalstva in sadežev.

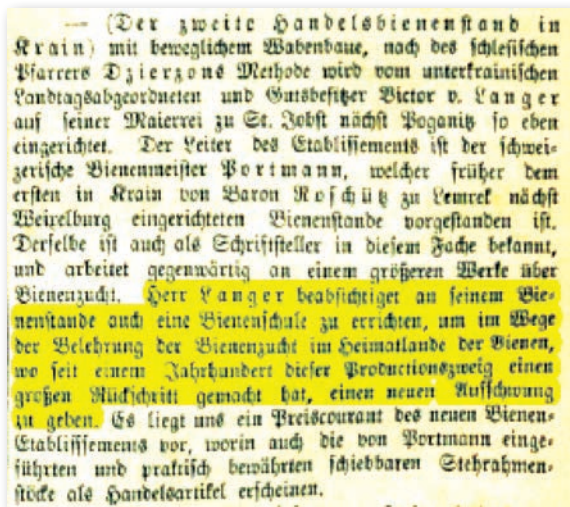
Na srednjih stopinjah je berilo podloga prirodopisnemu uku.

V zgornjih razredih je že poprej nabrane vednosti širiti. Zlasti je treba razkazovati značajne zastopnike najvažnejših oddelkov iz živalstva, rastlinstva in rudništva, a še posebno tista naravna telesa, katera imajo v gospodarstvu narave kako veliko imenitnost; dalje katera so človeku ali koristna ali kvarna, ter katera na široko rabijo obrtom in umeteljnostim. K temu se potem družijo drobnejša vednost o človeku, posebno združena z glavnimi stvarmi iz uka o zdravju.

Prirodopis se najpripravneje uči v šolskem, tako narejenem vrtu, da ustreza času in kraju.

**Ukaz ministrstva za bogočastje in uk od 20. avgusta 1870
(Državni zakonik 1870, str. 228-229, vir 206)**

Laibacher Zeitung (Der zweite ..., 1870) je poročal, da je Langer iz Poganic na Dolenjskem ustanovil drugi trgovski čebelnjak na Kranjskem in da ima v načrtu tudi ustanovitev čebelarske šole:

Laibacher Zeitung, 1870, št. 40, str. 285, vir 42

Prevod označenega teksta: Gospod Langer namerava pri svojem trgovskem čebelnjaku urediti čebelarsko šolo, da bi z instrukcijami o čebelarstvu v domovini čebele, kjer je ta proizvodna dejavnost v zadnjem stoletju nazadovala, dal novega razmaha.

Novice (Kako bi se ..., 1871) svetujejo, da naj bi dobili pridni in umni učitelji čebelorejci denarno podporo. Denar sigurno ne bi bil izgubljen. O novih šolskih postavah piše avtor z inicialko L (1872). Prepričan je, da je za kmete najbolj koristen nauk o umnem kmetovanju in gospodarstvu (poljedelstvo, živinoreja, sadjarstvo, vinarstvo, čebelarstvo in drugo).

Zbor čebelarjev v Salzburgu (1872)

Rotschützove pobude na zboru čebelarjev v Salzburgu

V času od 10. do 12. septembra 1872 je bil v Salzburgu velik čebelarski zbor, ki se ga je udeležilo 424 čebelarjev in številni predstavniki takratnih avstroogrskih in nemških oblasti ter predstavniki mnogih kmetijskih družb. V imenu Kranjske kmetijske družbe je bil med udeleženci baron Emil Rothschütz. Kakor poroča Slovenska čebela (Kako bi zmogla ..., 1874), je imel na zboru referat »Kako bi zmogla vlada čebelarstvo pospeševati?« in pri tem je poudaril, da naj vlada pomaga pri razvoju čebelarstva:

1. Z zakonom, ker »brez trdnega postavnega reda ni napredka«.
2. Z ustanovitvijo samostojne službe čebelarskega poročevalca pri kmetijskem ministru; nadalje z ustanovitvijo častne službe deželnih, okrajnih in srenjskih poročevalcev ali nadzornikov, ki bi bili tudi člani šolskih svetov.
3. Prizadeva naj si za *»napravo čebelarskih šol in izglednih čebeljakov pri kmetijskih šolah, napredovalnih učilnicah, učiteljskih odgojilnicah ... Ljudske učitelje naj zaveže, da obiskujejo poletni čas kako čebelarsko šolo, vsaj enkrat ali dvakrat na teden, potem pa tudi učijo v svojem šolskem kraju čebelarstvo vsaj enkrat ali dvakrat na teden. Da se to bolj dejansko zgodi, naj se šole obdarujejo s kakimi Dzierzonovimi panjevi in posebno marljivo učitelji tudi z denarno pomočjo ...«*.
4. Vlada naj podpira in spodbuja ustanavljanje čebelarskih društev, čebelarske razstave ali stalne čebelarske muzeje.
5. V vsaki deželi naj bi se nastavili potovalni učitelji čebelarstva, ki bi skrbeli tudi za pospeševanje sadjarstva, spodbujali saditev medonosnih rastlin in drugo.
6. Pridnim čebelarjem naj bi se delile premije za uspešno čebelarstvo, za največje število panjev, za marljivo razširjenje čebelarstva, za saditev medonosnih rastlin in dreves. Nagrajuje naj se tudi marljivo podučevanje, izvrstne knjige in objave v društvenih časopisih in drugo.
7. Spodbujalo naj bi se sejme za prodajo čebelarskih pridelkov in živih čebel ter podprlo izdelovanje enakih satnikov.

Na koncu je predlagal, da naj zbor izvoli odbor, ki naj bi izdelal prošnjo za vlado.

Rothschützov govor je bil sprejet z javnim odobravanjem. Predlog za odbor je bil sprejet in izvoljeni so bili: dr. Dzierzon, W. Vogel, Schmid in Rothschütz.

Peticija zbora čebelarjev v Salzburgu

Odbor je pripravil Peticijo (Prošnjo) čebelarjev, ki je objavljena tako v Slovenski čebeli (R. Prošnja čebelarjev ..., 1873, Sporočilo solnograjskega ..., 1873)) kot v Die Krainer Biene (R. Petition der Bienenzüchter ..., 1873). Osnova peticiji so bili predlogi iz govora barona Rothschütza. Uvodoma je poudarjeno, da se med vsemi kmetijskimi dejavnostmi dodeljuje najmanjša državna denarna podpora prav čebelarstvu, ki je gospodarsko pomembna.

Zapisano je tudi: »Zraven denarnega dobička daje čebelarstvo pa tudi naravnega, kateri gotovo tudi ni manj vredin; ni ga menda dela, katero bi človeka tako omikovalo, ga sililo k premišljevanju ter ga z ljubeznijo do narave napolnovalo, kakor čebelarstvo. Čudno, a vendar resnično: Kdor je dober čebelar, je tudi dober hišni gospodar, zanesljiv, pošten mož ... Gotovo že zaradi tega čebelarstvo zasluži večo pozornost ter tudi večo podporo.« V nadaljevanju peticija kritično pojasnuje neurejeno zakonodajo na področju čebelarstva in poudarja, da je velika potreba, da čebelarstvo dobi potrebne zakonske pravice. Poudarja tudi pomen, da se ustanovi pri kmetijskem ministrstvu »samostojno službo čebelarskega poročevalca«. S tem bi se rešilo tudi vprašanje imenovanja okrajnih in deželnih poročevalcev, kar bi pomenilo možnost za pretok znanja in izkušenj čebelarskih izvedencev ter za zbiranje podatkov za statistiko. Posameznim poročevalcem bi se dodelilo dela – kar pojasnuje zapis v Slovenski čebeli (1873):

Naprava čebelarskih šol, izglednjih čebelnjakov; poduk o čebelarstvu po izvedenih čebelarjih (strokovnjakih) pri vseh kmetijskih šolah, akademijah in napredovalnih učilnicah; obdarovanje ljudskih šol z Dzierzonskimi panjevi, ker kolj se čebelarstvo razlaga; nabira statističnega gradiva po učiteljih in družbah; podpiranje družb z državno enakomerno denarno pomočjo, ne pa da bi se le ta ali una družba bogato podpirala, na škodo drugim; naprava čebelarnih muzej zlasti pri kmetijskih družbah po večjih mestih ali tudi pri kmetijskih podružnicah; dovo-ljenje in pomnoženje sejmov za čebele, mёд in vosek; vstanovljenje potovalnih učiteljev nalašč za čebelarstvo; podúk in podpora, da se obsejejo srenjske meje, pašniki in drugi dostikrat goli in nerodovitni kraji z semeni medúnosnih zelišč; da se ob potih, ali potokih, cestah i. t. d. nasadijo z sadunosnim drevjem, z lipo, jesenom, leševjem in vrbovjem, ker tû ne dobivajo le čebele svojo hrano, ampak je tako lesovje tudi za rabo marsikterih obrtnijskih reči.

K vsemu temu naj se skrbi za obilni poduk bodisi po dotičnih knjigah ali družbenih časopisih in zlasti za enako mero satnikov (za to nasvetujemo $9\frac{1}{2}$ palcev, ali po novi meri 0.25 méter) in zadnjič za enojno, stanovitno postopanje v vseh naznanjenih rečeh, in gotovo se bo v čebelarstvu pokazal nepričakovani napredek, kakor znabiti malokje takó.

Slovenska čebela, 1873, str. 35–37, vir 160

Med naštetimi nalogami štejejo: »... za poglobitno nalogo države in postavodajalstva pa stavimo še enkrat napravo deželne čebelarske šole, kjer naj bi se vsi učitelji podučevali, in kjer naj bi res strokovnjaki učili in razjasnovali še toliko temnih reči v čebelarstvu ...«.

Peticija je bila napisana 12. septembra 1872 in v imenu na salzburškem zboru zbranih čebelarjev so jo podpisali člani izvoljenega odbora: dr. Dzierzon, W. Vogel, Schmid in Rothschild, ki je bil imenovan za poročevalca.

Podpore Kranjske kmetijske družbe na področju čebelarstva za učitelje ljudskih šol (1870–1881)

Tudi Kranjska kmetijska družba je iz sredstev državnih subvencij namenjala pomoč učiteljem čebelarjem. O podporah za čebelarstvo so podatki v Naznanilih, ki jih je izdajala Kranjska kmetijska družba v letih 1869–1882 - dvojezično (slovensko, nemško). Novice (Oklic o brezplačni ..., 1872, Razglas kmetijske ..., 1873, Razglas čebelarjem ..., 1874, Razglas čebelarjem ..., 1875) so objavile »Oglas ali *Razglas*« o delitvi panjev in premij in pri tem so imeli prednost učitelji ljudskih šol.

V Naznanilu - prvi zvezek, letnik 1871 (Glede izvrševanja lanskih ..., 1873) piše, da je baron Rothschild za povzdigo domačega čebelarjenja po Dzierzonovi metodi določil premije za tiste ljudske učitelje, ki čebelarijo po tej metodi in imajo določeno število Dzierzonovih panjev. Premije bi se delile tri leta: 1872, 1873 in 1874. Kmetijsko družbo je prosil, da bi razglasila premije, ki bi jih sam podeljeval. Prošnja ni bila sprejeta. Za čebelarstvo je bilo za leto 1870 predvidenih 150 gld državnih subvencij. Faksimile objave:

Baron Roschütz je za povzdigo domače čbeloreje po Dzierzonovej metodi določil premije za take ljudske učitelje, ki se po Dzierzonovej metodi ravnaajo in se izkažejo, da imajo določeno število Dzierzonovih panjev. Premije se bi delile skoz 3 leta in sicer za leto 1872, 1873 in 1874. Za vsa tri leta je določeno v vsem skupaj 12 cekinov, 30 tolarjev, 30 srebernih goldinarjev in 18 premakljivih panjev. — Z dopisom od 8. avgusta t. l. je baron Roschütz, ki si tudi pravico podeljenja pridružuje, kmetijsko družbo naprosil, naj bi omenjene premije razglasila. — Glavni odbor, ki je to hvalevredno in domoljubno ponudbo gospoda barona hvaležno pripoznal, se vendar ni mogel v to spustiti, da bi omenjene premije v družbinem imenu razpisal, in sicer zategadelj ne, ker je čas, v katerem se bi imele premije deliti, na tanko določen, a med tem časom bi ustanovnika omenjenih premij lahko smrt prehitela ali se kaj družega neugodnega pripetilo, a premije s premakljivimi panjevi bi stale čez 200 gld., za ktere bi morala potem družba porok biti. Vsled tega se ta ponudba daje baronu Roschützu v nadaljno naročilo:

Naznanila-Mittheilungen, 1873, letnik 1871, zvezek 1, str.16, 18, vir 71

V drugem zvezku letnika 1871 (Pregled državnih subvencij ..., 1874) je sporočilo, da je za povzdigo čebelarstva dobila kmetijska družba za leto 1870 in 1871 skupaj 450 goldinarjev. Porabili jih bodo za nakup dobrih čebelnih panjev, ki jih bodo razdelili med tiste ljudske učitelje, ki poučujejo čebelarstvo. V primeru, da takih učiteljev ne bi bilo, pa bi panje dobili tudi revni čebelarji.

Za leto 1871 so za razdelitev Dzierzonovih, prenarjenih Sumperjevih in Porentovih panjev in denarnih podpor učiteljem za nakupovanje čebel (po 2 gld za vsak panj) porabili 281 gld in 60 kr. Dodano je tudi sporočilo, da so se panji s premakljivimi sati dobro obnesli.

O k l i c

o brezplačni podelitvi panjev iz državne podpore kranjskim ljudskim učiteljem in manj premožnim čbelorejcem kmetiškega stanu.

Iz denarne podpore, katero je c. kr. ministerstvo kmetijstva dalo družbi kmetijski za povzdigo kranjskega čebelarstva, se bosta od vsacega onih dveh panjev, ktera je dotična komisija novembra meseca l. l. za našo čbelerejo za najboljša spoznala, po en panj podaril takim učiteljem kranjskih ljudskih šol, kateri se s čbelorejo pečajo in jo v šoli učijo.

Ako bi se pa učiteljev ne oglasilo dosti, bosta se dala po dva taka panjova tudi manj premožnim čbelorejcem kmetom.

Učitelji, ki dobodo panjova, pa dobodo vrh tega še za vsak panj po dva goldinarja denarne podpore, da si kupijo čbel, al te 4 gold. dobijo le po tem, ko so se izpričali, da so panjova res z rojema oskrbeli.

To se daje na znanje s tem pristavkom, da se učitelji na deželi, ki želijo dobiti panjev in denarne nagrade, obrnejo do 20. sušca t. l. na podpisani centralni odbor s pismom, katero mora potrjeno biti od okrajnega šolskega sveta in od županstva dotičnega kraja o tem, da so res čbelorejci in učeniki čebelarstva v šoli.

Kmetje čbelorejci, ki so manj premožni in želé panjova dobiti, če jih bode kaj ostalo po razdelitvi med učitelje, pa morajo v svoji pisni prošnji izkazati, po koliko panjev da navadno špogajo in kako dolgo se s čbelarstvom že pečajo. To pismo morata potrditi gospod fajmošter in župan.

Centralni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 20. svečana 1872.

Kmetijske in rokodelske novice, 1872, str. 67, vir 135

Za leto 1872 je bilo za povzdigo čebelarstva na voljo 568 goldinarjev in 40 krajcarjev. Uporabili so jih za delitev premij (od 15 do 20 goldinarjev) in novih Porentovih in Sumperjevih panjev. Prednost so imeli učitelji ljudskih šol.

RAZGLAS

kmetijske družbe Kranjske.

2. Premije od 15 do 20 goldinarjev v denarjih in pa nove panjove Porentove in Sumperjeve iz državne podpore dobivajo učitelji ljudskih šol in pa kmetje, ki so za povzdigo domače čbeloreje vneti. Prošnje za to naj se zadnji čas do konca prihodnjega meseca svečana pošljejo podpisanemu odboru in sicer takole: učitelji naj po priloženem spričalu okrajnega šolskega sveta dokažejo, da se s čbelorejo pečajo, da imajo že Porentove ali Sumperjeve panjove in da šolsko mladino z dobrim vspehom v čbeloreji podučujejo; — Kmetje pa naj po priloženem spričalu svojega župana in pa predstojnika podružnice kmetijske dokažejo, da so pridni in umni čbelorejci in da imajo Porentove ali Sumperjeve panjove, in da je njihova okolica taka, da bi bilo želeti, da bi se čbeloreja razširila. Kdor ima več panjov, ima prednost pred takim, ki jih ima manj.

Glavni odbor družbe kmetijske
v Ljubljani 30. decembra 1872. (1—1)

Oglasnik šte. 1 k 1. šte. Novic (1873), vir 167

Za leto 1873 je bilo za čebelarstvo na voljo 414 gld in 20 krajcarjev. Od tega je bilo 200 gld namenjeno za novo ustanovljeno Kranjsko čebelarsko društvo in od ostanka 214 gld in 20 krajcarjev je bila polovica namenjena za nakup Porentovih panjev, polovica pa za premije od 10 do 20 gld v prvi vrsti za učitelje, ki se praktično ukvarjajo s čebelarstvom in o tem poučujejo tudi mladino.

Oglasnik šte. 8 k 10. šte. v.
Novic (1874), vir 168

Razglas čebelarjem.

Po sklepu subvencijskega odbora bode podpisana družba sopes razdelila 120 Porentovih panjev, vrh tega pa bode tudi nekterim učiteljem in manj premožnim kmetom na Kranjskim dala premij v denarjih od 10 do 20 gld.

Za to naj se oglasijo zadnji čas do

15. dne prihodnjega meseca

s pismom, kateremu naj učitelji na ljudskih šolah priložijo spričalo krajnega šolskega sveta, da se res pridno pečajo s čebelorejo v Dzirzonovih panjovih in šolsko mladino podučujejo o čebeloreji, kmetje naj priložijo spričalo župana, potrjeno od predstojnika podružnice kmetijske, da so pridni čebelorejci, da imajo že panjove po novi napravi in da je čebeloreje v njihovi okolici veliko, ki bi se dala po novih panjovih še povzdigniti. Kdor več panjev ima, on ima prednost za premijo.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske

v Ljubljani 8. marca 1874.

(30—1)

Razglas čebelarjem.

C. k. kmetijska družba Kranjska bo po sklepu subvencijskega odbora razdelila zopet panjev in premij v denarju po 20 do 25 gold. učiteljem ljudskih šol in pa manj premožnim pa marljivim kmetom čebelorejcem.

Kdor želi deležen biti te podelitve, naj se oglasi do konca meseca sušca t. l. pri podpisnem odboru, in sicer naj učitelji svoji prošnji priložijo spričalo krajnega šolskega sveta, da se res pridno pečajo s čebelorejo v Dzirzonovih panjovih in šolsko mladino podučujejo o čebeloreji; to spričalo naj dadó potrditi tudi predstojniku dotične kmetijske podružnice; — kmetje naj priložijo svoji prošnji spričalo župana, ki ga potrdi predstojnik podružnice kmetijske, da so pridni čebelorejci, da imajo že panjove po novi napravi in da je čebeloreje v njihovi okolici veliko, ki bi se dala po novih panjovih še povzdigniti. Kdor poleg tega več panjev ima, on ima prednost za premijo.

Na prošnje, katere niso podprte z imenovanima spričaloma, se ne bode oziralo.

Centralni odbor družbe kmetijske

v Ljubljani 12. januarija 1875.

Naznanila (Živinorejske subvencije ..., 1876) poročajo za leto 1875, da je bilo za čebelarstvo namenjenih 600 gld državnih subvencij. Povzemajo, da je bilo iz dosedanjih subvencij v letih 1869–1875 za čebelarstvo ljudskim učiteljem in kmečkim čebelarjem razdeljeno:

- 471 po Dzierzonu prenašenih Porentovih panjev,
- 94 večjih in manjših denarnih daril;
- napravljena je bila preša za med in natisnjena sta bila dva izvoda čebelarskih tabel za šolski pouk za obdaritev dveh ljudskih šol.

V članku »Pregled zneskov državne podpore ...« o tem pišejo tudi Novice (Pregled zneskov ..., 1875).

Za leta 1876, 1877 in 1878 je bilo za čebelarstvo namenjenih po 200 gld, ki so bili namenjeni za Kranjsko čebelarsko društvo.

Za leto 1879 je bilo za čebelarstvo le 50 gld državne subvencije, ki je bila namenjena za pokritje potnih stroškov za udeležbo predsednika Kranjskega čebelarskega društva na čebelarskem shodu v Pragi.

Za leto 1880 je bilo za pokritje potnih stroškov za udeležbo predstavnika Kranjskega čebelarskega društva na 25. občnem zboru avstrijskih in nemških čebelarjev 100 gld državne subvencije,.

Za leto 1881 je bilo za čebelarstvo namenjenih 360 gld in 32 krajcarjev državne podpore. Od tega je bilo 70 gld namenjenih za pokritje potnih stroškov, ostanek pa je bil dodeljen Kranjskemu čebelarskemu društvu za pokritje dolga.

V Arhivu Republike Slovenije hranijo prošnje učiteljev za podpore (SI AS 533 SB 10-5 Biennensubventionen) in primeri so v poglavju Priloge (glej prilogo 2).

Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873)

V zvezi s poučevanjem čebelarstva je pomembna tudi ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo dne 30. 7. 1873 v Ljubljani. V Pravila (Pravila ..., 1873) društva so v drugem členu med drugim zapisali: »... *izdajanje podučnih spisov, zlasti v družtvenem listu; večkratni shodi čebelarjev zapored po raznih krajih in mestih sklenjeni z razstavami in darili; naprava družtvene zbirke podučnih spisov, knjig in čebelarskega orodja, ter tudi bralnega družtva; obdarovanje pridnih čebelarjev v spodbudo drugim ...; preskrbljevanje pripravnih panjev in drugega orodja, kolikor mogoče po nizki ceni; delenje dotičnih semen; naprava **zgleadne čebelarije za poduk** ...*« Vabilo na pristop k čebelarskemu društvu za Kranjsko in sosedne dežele je v prilogi 3.

Die Krainer Biene (Einladung zum ..., 1873) je k prvi številki dodala prilogo: Einladung zum Eintritte in den »Krainer Bienenzucht-Verein« (Prevod: Vabilo za vstop v Kranjsko čebelarsko društvo) in v vabilu je zapisano:

Unser Hauptaugenmerk aber
legen wir auf den **Bienenzuchtsunterricht in der Volksschule** durch Ertheilung von Stipendien, Unterricht und Prämien an Lehrer, indem wir trachten, diesen sowie unseren Vereinsgenossen im allgemeinen **gute und billige Wohnungen um bedeutend ermässigte Preise** (durch Grossbezug und Aufzahlung des Vereins) zu liefern.

Die Krainer Biene, priloga, 1873, vir 55

Povzetek:

Naša glavna pozornost bo namenjena pouku čebelarstva v ljudskih šolah, ki ga bomo pospeševali z delitvijo štipendij, poukom in premijami učiteljem. Prizadevali si bomo za dobre in poceni panje.

Odbor Kranjskega društva za umno čebelarstvo, ki mu je predsedoval baron Rothschild, je 12. septembra 1873 zaprosil Kranjsko kmetijsko družbo za denarno pomoč novo ustanovljenemu društvu in povečanje sredstev za nakup čebeljih panjev za učitelje in revne kmetovalce. V Arhivu Republike Slovenije je shranjenih še več podobnih listin (ena je v prilogi 4) - škatla: Bienensubventionen - SI AS 533 SB 10-5.

Članarina za članstvo v Kranjskem čebelarskem društvu je bila za učitelje in revne kmetovalce polovična, kar je razvidno tudi na naslovnici Slovenske čebele.

Naslovnica druge številke revije Slovenska čebela, 1873 (glej <http://dlib.si>)

Predlog za čebelarsko šolo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1873–1874)

Predlog barona Emila Rothschütza (1873)

Emil Rothschütz

Slika iz knjige: *Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska.* 2011, str. 77, vir 200

Predsednik novo ustanovljenega Kranjskega društva za umno čebelarstvo baron Rothschütz je Kranjski kmetijski družbi predlagal ustanovitev čebelarske šole na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Prošnja naj bi bila predložena v odobritev kmetijskemu ministru – Laibacher Zeitung (Landwirtschaftliches ..., 1873). Glavni odbor Kranjske kmetijske družbe je na svoji seji dne 1. februarja 1874 zaprosil barona Rothschütza iz Podsmreke v zadevi subvencioniranja čebelarske šole na Dolenjskem za dopolnitve vloge, ki jo bo odbor

potem poslal na kmetijsko ministrstvo – Laibacher Zeitung (Der Zentralausschus ..., 1974). Za uresničitev tega predloga je baron Rothschütz dne 20. februarja 1874 poslal na vodstvo Kranjske kmetijske družbe podroben predlog za čebelarsko šolo (Bienenzuchtschule) na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Rokopis je v nemškem jeziku in na 11 listinah vključuje: program za čebelarsko šolo, dva predračuna stroškov, načrt in lokacijo učnega paviljona in drugo, hrani pa ga Arhiv Republike Slovenije – SI AS533, SB 10 5, Bienensubventionen (glej priloge 5-7).

Andrej Šalehar

Grad Podsmreka pri Višnji Gori

Program za čebelarsko šolo (Bienenzuchtschule) – (priloga 5)

(Rokopis je prebral Primož Debenjak, prevod in strokovna redakcija avtor knjige)

Prevod programa čebelarske šole:

I. Teoretično praktični učni tečaj čebelarstva so v poletnih mesecih in trajajo, da bi izmerna omogočili udeležbo večjemu številu učiteljev, dvajset dni v sedmih ponovitvah. Prvi tečaj se prične prvega junija in zadnji konča 20. oktobra.

II. Tečaj vključuje gradiva po Rothschützovem učbeniku (Baron E. Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchts-Betrieb: ein Hilfs- und Handwörterbuch für Schule und Haus. 1. Vorarbeiten

in Theorie und Praxis), in sicer:

- A.
1. mesečna opravila pri čebelnjaku;
 2. čebelarska flora v Avstriji, posebej v južnih deželah monarhije, ponazorjena z zasajenimi medovitimi rastlinami, zbirkami semen, herbariji in slikami ter povezano z botaničnimi ekskurzijami;
 3. nabiralne snovi in čebelji produkti, njihova znanstvena pojasnitev in praktična uporaba;
 4. naravna zgodovina čebele, pasme in varietete, notranji in zunanji organi, tri vrste čebel, njihova delitev dela in instinkti, pojasnjeno z anatomskimi preparati, zbirkami in ilustracijami;
 5. bolezni čebel in čebelji škodljivci (zbirke in risbe);
 6. ravnanje s čebelami in praktična reja po Dzierzonu v primerjavi s krajevno običajnimi koši ali panji posameznih avstrijskih dežel s ponazoritvami in pojasnili, o čebeljakih, strojih in napravah; pašna reja skupaj s čebelarskimi ekskurzijami k sosednjim kmečkim čebeljakom;
 7. kratko poučevanje tehnike izdelave čebeljakov, panjev in rekvizitov ter samostojna praktična izdelava v mizarških delavnicah.
- B. Predavanja o strokovnih pomožnih vedah:
- a. geografska razširitev in zgodovina čebele,
 - b. simbolika in mitologija čebelarstva v zgodovinskih obdobjih,
 - c. statistika,
 - č. zakonska določila,
 - d. podpore s strani kmetijstva,
 - e. dejavnost društev,
 - f. čebelarska literatura, bibliografije in časopisi, z biografskimi skicami.

III. Pouk bo potekal v obeh deželnih jezikih dnevno razen ob nedeljah in praznikih v posebni za to izgrajeni učilnici. Dopoldne bo teorijo predaval vodja ustanove, popoldne pa bodo praktične vaje in demonstracije, ki jih bo vodil prvi čebelarski mojster. Za potrebe pouka bo v štirih samostojnih poslopih na razpolago več kot 400 Dzierzonovih panjev vseh oblik in dežel, ki jih bo nudil lastnik ustanove, kakor tudi delno obstoječe delno pa nabavljene zbirke preparatov, čebeljih proizvodov in nadomestkov, čebeljakov, strojev in naprav, knjižnica, strokovni časopisi in drugo.

IV. Vsak udeleženelec dobi potrdilo o vpisu in na koncu spričevalo o obiskovanju (frekvenca); na posebno željo gojencev je mogoče opravljati ustni izpit pred izpitno komisijo, ki jo sestavljajo člani centralnega odbora kmetijske družbe in odbora Kranjskega čebelarskega društva ter vodja ustanove.

V. V skladu z okoliščinami lahko ustanova razširi predavanja na kmetijstvo, vrtnarstvo in sadjarstvo.

VI. Prehrano in stanovanje si lahko udeleženci brez kakršenkoli problemov dobijo v bližnji gostilni ali v 10 minut oddaljeni Višnji Gori. Oddaljenost od Ljubljane je po sedanji državni cesti okoli 3 in pol ure vožnje.

VII. Kar se tiče discipline, se bo ustanova ravnala po pravilih na kmetijskih srednjih šolah.

Predračun stroškov

Priložena sta dva predračuna:

1. predračun za izgradnjo učilnice in drugo opremo v višini 3375 gld,
2. za delovanje čebelarske šole 2065 gld letno.

Tloris učilnice (priloga 6)

V učilnici je predvidenih 30 šolskih mest.

Razporeditev obstoječih Dzierzonovih čebelnjakov (priloga 7)

Skica prikazuje razporeditev obstoječih čebelnjakov in umestitev učilnice ob poti pri gradu Podsmreka.

V času reševanja predloga

Prvo novico o reševanju vloge za subvencioniranje deželne čebelarske šole, ki jo je predlagal baron Rothschild in kjer naj bi se šolali učitelji iz Kranjske, Štajerske, Koroške, Gorice in Istre, je objavil Laibacher Zeitung (Locales ..., 1874). Pisec predlog pozdravlja, ker bo šola prinesla Kranjski korist in slavo. Prav tako je zapisano, da v Avstriji ni boljšega strokovnjaka za vodenje take šole, kot je predsednik Kranjskega čebelarskega društva baron Emil Rothschild.

Slovenska čebela (Družbena ..., 1874) je v četrti številki v rubriki Družbena naznanila poročala: »Gospodom učiteljem, kateri so za štipendije zaradi *obiskovanja čebelarske šole prosili, naznanujemo, da bodo njih prošnje meseca maja rešene. Reč je po zaukazu sl. ministertva za poljedelstvo pri c. kr. kmetijski družbi, in upamo, da bo na korist dežele in učiteljev rešena.*« Kranjsko čebelarsko društvo – Slovenska čebela (Proračun ..., 1874) - je v proračunu za leto 1874 med načrtovane stroške predvidela 350 goldinarjev »Za štipendije učiteljem v obiskovanju čebelarskega poduka«. V sestavku »Posnetek iz zapisnika odborne seje v Smreku 23. marca 1874«, ki ga je objavila Slovenska čebela (Posnetek ..., 1874), je

ta strošek pojasnen. Zapisano je: »... da je močno želeli, da bi bila saj nekterim učiteljem prilika dana, o počitnicah dejansko se učiti čebelarstva. Društvo že zdaj ne more učiteljem štípendije dajati, poskrbelo pa bode vse potrebno za prošnjo na c. kr. ministerstvo kmetijstva, da bi se v ta namen nekoliko obilniša podpora odločila. Če vis. ministerstvo prošnjo vsliši, bo učiteljem nemudoma naznanjeno, da se še letos dejanskega poduka udeležijo«. Iz zapisnika odborove seje, ki je bila 16. junija 1874 v Ljubljani (Zapisnik ..., 1874), pa je razvidno, da so bile prošnje učiteljev za denarno pomoč, da bi lahko med počitnicami obiskovali čebelarsko šolo, rešene. Pošiljanje odgovorov na prošnje pa so sklenili preložiti na čas, ko bo rešena prošnja za državno podporo. Na tej seji so podpisali prošnjo za državno podporo ter jo tudi oddali. Na veliko žalost in razočaranje kmetijsko ministrstvo prošnje ni ugodno rešilo, sporoča »Kratko poročilo II. občnega zbora čebelarskega društva v Ljubljani 7. aprila 1875« - Slovenska čebela (Kratko poročilo ..., 1875).

Usoda predloga za čebelarsko šolo

Poročilo o delu Kranjskega čebelarskega društva od ustanovitve 30. julija 1873 do občnega zbora 7. aprila 1875 – Slovenska čebela (Poročilo delovanja ..., 1875) v enajsti točki razkriva posledice neugodno rešene prošnje za pouk učiteljev na področju čebelarstva:

11. Odbor je prosil za posebno podporo, da bi o počitnicah saj na domu predsednikovem o čebelarstvu se zamoglo podučevati, ker izglednega čebelnjaka ni bilo mogoče postaviti. Kraj je v Smereku ugoden, ker četrtinko ure je Višnjagora ter bi se stanovanje lahko dobivalo. Oglasilo se je bilo kakih 12 učiteljev; znabiti bi se bil še kdo, ko bi se bil poduk naznanil; al kdor se ni oglasil, je bilo c. kr. ministerstvo kmetijstva. Brez gotove podpore pa šole začeti in še kake stipendije dajati (brez teh bi bilo gotovo vse vabilo zastonj), si odbor vendar ni upal. In tako je nameravan poduk splaval po vodi.

Slovenska čebela, 1875, str. 40, vir 150

Rothschützova ideja o čebelarski šoli na gradu Podsmreka pri Višnji Gori je žal tako propadla. Njegov trgovski čebelnjak je bil v tistem času na višku svoje uspešnosti in njegova čebelarska šola bi verjetno prerastla meje tedanje Kranjske. V svojih cenikih je o njej (Bienenzuchtschule) obveščal že na začetku leta 1873, kakor kaže spodnji primer:

**Auszug aus dem Preiscourant
des Baron Rothschütz'schen Krainer Handelsbienenstandes
(und Bienenzuchtschule)
zu Post Pösendorf bei Laibach, Oesterreich.**

Der Bienen-Freund an der Salzach und am Inn, 1(1873)2, str. 16, vir 14

Dodatek: Nekaj zanimivosti o poučevanju čebelarstva na Kranjskem po letu 1874 do prve svetovne vojne

Učitelji ljudskih šol - čebelarji

Deželni svet za Kranjsko je leta 1876 (Razpis deželnega šolskega sveta ..., 1876, Osnova učnega načrta ..., 1976) objavil razpis o pospeševanju pouka o kmetijstvu na ljudskih šolah in o izdaji učnega programa za kmetijske nadaljevalne šole. Za čebelarstvo je v učnem načrtu za kmetijske nadaljevalne šole zapisano: »Čebelna plemena v panju, njih namen in opravila; vredba panjev in njih primerno postavljanje; čebelni roj (naravni in umetni roj); spodrezovanje; ločenje medu od voska; daljna poraba in vkoristenje čebelarških pridelkov; prezimovanje in krmljenje čebel; sovražniki in bolezni čebel in varstvo pred njimi«. V poglavju »Učila« so navedene apistične (čebelarske) tabele in model čebeljega panja. Za šolsko knjižnico so zapisane le nemške knjige, nobene slovenske, in za čebelarstvo je svetovana knjiga: »Kirsten G. Katechismus der Bienenzucht (Katekizem čebelarjenja)«.

Tomšič (1883) razmišlja, kako si ljudski učitelj pridobi ljubezen in spoštovanje ljudi, med katerimi živi in deluje. Meni: *»Ljudski učitelj na kmetih mora v dejanji pokazati, da umeje poljedelstvo, poljsko in domače gospodarstvo ... Kako lepo je, ako se učitelj na kmetih o prostih svojih urah bavi ali vsaj zanima z vrtnarstvom, sadjerejo, čebelarstvom, živinorejo, poljedelstvom ... Lepo je videti in služi za vzgled učečej se mladini in vsej občini, ako ima učitelj svoj vrt ...«*

Na drugem zborovanju Pedagoškega društva v Krškem, ki je potekalo 4. novembra 1886 v Št. Jerneju, je Abram (1887) imel predavanje z naslovom: *»Kako naj bi učitelj pospeševal čebelorejo.«* Uvodoma je predstavil gospodarski pomen čebelarstva, vlogo čebel pri opraševanju rastlin in o opuščanju zanimanja za čebelarjenje. Pomembno vlogo pri pospeševanju čebelarstva imajo lahko učitelji, ker bi moral biti vsak ljudski učitelj, še posebej učitelj na kmetih, izurjen čebelar in sadjerejec. Ukvarjati bi se moral s praktičnim čebelarjenjem in imeti *»vsaj par panjev za praktično čebelorejo ... Učitelj naj nikar ne čebelari po starem načinu s starim kranjskim panjem. Poprime naj se nove čebeloreje in preskrbi naj si panjev le s premičnimi sati ... Kmetskim čebelarjen naj v svojem čebelnjaku razlaga velike prednosti nove čebeloreje ... Odvadi naj jih čebele z žveplom moriti ... Nikoli pa naj ne zamudi šolski mladini vcepiti veselja do čebeloreje.«*

Rojina (1898a) je ob ustanovitvi Slovenskega čebelarške društva pozval učitelje čebelarje na ljudskih šolah, da naj se včlanijo in da naj bodo nosilci ter zgled vzornega čebelarjenja. Tudi v drugem sestavku Rojina (1899) meni, da bi učitelji, ki živijo med narodom, lahko veliko storili za povzdigo racionalnega čebelarstva in da je prav od njih odvisno, kako se bo razširilo. Rojina (1898b) piše v sestavku *»O naprednem čebelarstvu«*, da: *»... zato je treba*

v prvi vrsti čebelarških tečajev za mladi naraščaj, pa tudi za odrasčene čebelarje, pri in v uzornih čebelnjakih in ne samo pri šolski tabli ...»

Na skupščini učiteljskega društva za Ptujski okraj v letu 1901 je Bezjak predaval o čebelarstvu, sporoča Pedagoški letopis (Dimnik. Teme in teze ..., 1901). Obsežno je za leto 1903 poročilo o temi: Učitelj-čebelar, kako naj pospešuje čebelarstvo, ki ga je predstavil nadučitelj Pušenjak na skupščini v Ljutomerskem in Gornjeradgonskem okraju – Pedagoški letopis (Dimnik. Teme in teze ..., 1903). Njegove teze so zanimive in so v nadaljevanju povzete v celoti:

Tema: *Učitelj-čebelar. Kako naj pospešuje čebelarstvo*. Poročal g. Toma Pušenjak, nadučitelj na Cvenu.

Teze: *1. Čebelarstvo je važna panoga kmetijstva, katera v novjšem času nekako hira; nujno potrebno je torej, da se ta stroka bolj oživi, in to more prosvetiti le učitelj kot umen čebelar.*

2. *Gojitev čebel je silne važnosti in koristi:*

- a) *z znanstveno-prirodopisnega stališča;*
- b) *saradi posrednjega in neposrednjega dobička;*
- c) *z etičkega stališča in sicer:*
 - a) *nima nobena druga žival v svojih žiljenskih razmerah toliko zanimivosti in navidezni abnormalnosti nego čebela;*
 - b) *čebela koristijo s tem, da posredujejo oplojenje koristnih rastlin ter nam dajejo kot svoj pridelek med in vosek;*
 - c) *čebela so nam najstijajnejši vzor pridnosti in reda.*

3. *Učitelju kot čebelarju je treba:*

- a) *teoretiškega,*
- b) *praktiškega strokovnega znanja; prvo si pridobi s proučevanjem dobrih spisov o čebelarstvu, drugo pa pri kakem umnem čebelarju ali pa na čebelarških tečajih, ki se tu in tam prirejajo.*

4. *Ker pa brez čebel ni možno čebelariti, naj se pri vsaki šoli postavi vsoren čebelnjak za kakih 20 panjev: čebela in panje naj si preskrbi učitelj sam, zato pa hodi tudi njegov ves dobiček.*

5. *Razumen učitelj-čebelar pospešuje čebelarstvo najbolj s tem, da poučuje v tej stroki mladino in odrasle.*

A. *Učence pridobi za čebelarstvo:*

- a) *ako jih v prirodopisni uri seznanj s tistimi zanimivimi in važnimi podatki iz čebelskega žiljenja, na katerih sloni vse umno čebelarstvo;*
- b) *ako jih pelje večkrat v čebelnjak ter jim tu razkaže praktiška opravila s čebelami;*
- c) *ako jih privaja pri tej priliki mirnemu ravnanju s čebelami, da se jih le-te ne boje;*
- d) *naj jih, če mu je možno, včasih pogosti z medom.*

B. *Odrasle pridobi najbolj za čebelarstvo:*

- a) *z javnimi nastopi in govori;*
- b) *s tem, da hodi šolski čebelnjak vsakomu dostopen, kdor želi pouka v čebelarstvu;*
- c) *učitelj naj obiskuje čebelnjake starejših čebelarjev ter naj se z njimi pomenkuje o naprednem čebelarstvu; vabi naj jih tudi v svoj vzorni čebelnjak;*
- d) *učitelj prirejal čebelarske shode ter ustanavljal podružnice čebelarških društev;*
- e) *učitelj naj pouči čebelarje, kako se dajo stare čebelarske naprave prirediti brez velikih stroškov tako, da se lahko v njih čebelari s premakljivim satovjem;*
- f) *učitelj priporočaj zasajanje mežonosnih rastlin, ki so ob enem važne kot trgovinske rastline;*
- g) *učitelj odpravljal neusmiljeno morjenje čebel z šepplom;*
- h) *učitelj seznanjal čebelarje s sovražniki čebel in njih boleznimi ter s sredstvi proti tem sovražnikom in boleznim;*
- i) *učitelj naj ljudi pouči o dobroti medu in sicer, da je med*
- a) *izvrstno živilo in najnaravnejše sladilo;*
- b) *zdravilo proti raznim boleznim;*
- c) *da se iz medu dajo pripraviti različne pijače in pectvo;*
- d) *učitelj naj tudi pove, da je v nekaterih slučajih celo čebelni pik zdravilen.*

6. *Najbolj pa učitelj pospešuje čebelarstvo s tem, da podari tu pa tam, če mu razmere dopuščajo, kak roj večjemu učencu*

V šolskem okraju Laški trg je učitelj Josip Sernek predstavil temo: Učitelj kot čebelar – Pedagoški letopis (Dimnik, Teme in teze ..., 1906) in pri tem poudaril:

1. učitelj naj napravi v šolskem vrtu čebelnjak, kjer to dopuščajo razmere,
2. učence naj poučuje o čebelarstvu teoretično in praktično,
3. predavanja o čebelarstvu naj ima tudi izven šole,
4. šolski čebelnjak naj bo v prvi vrsti vzorni čebelnjak,
5. čebele naj goji tudi za rojenje in roje prodaja ljudem,
6. obiskuje naj posamezne čebelarje in jim pomaga z nasveti,
7. zabranjuje žveplanje čebel,
8. učitelj naj se izobražuje v čebelarstvu s čitanjem strokovnih časopisov in z udeleževanjem na čebelarskih tečajih.

Pedagoški letopis (Dimnik, Teme in teze ..., 1911) svetuje, naj se na šolskih vrtovih goji vzorno čebelarstvo in naj ga na svoje stroške vodi učitelj vrtnar.

Dunajska čebelarska šola (1900)

Na spletni strani Landesverband für Bienenzucht in Wien, v reviji Bienen-Vater (Die österreichische ..., 1900) in v objavi Rojine (1900) so sporočila o ustanovitvi čebelarske šole na Dunaju. Pobudnik in organizator je bilo Dunajsko čebelarsko društvo. Odprli so jo 9. junija 1900 v Pratru na Dunaju in jo razglasili za naslednico Janševe šole. O ustanovitvi čebelarske šole na Dunaju je 11. junija 1900 poročal tudi Laibacher Zeitung (Bienenzucht=Lehrkurse ..., 1900). V kratkem je predstavil vsebino in namen tako glavnega kot poljubnega tečaja. Rojina (1900) piše, da je glavni namen čebelarske šole izpopolniti in usposobiti čebelarje, ki že čebelarijo, za učitelje čebelarstva. Vsako leto je bil v času od 15. maja do 20. julija glavni 14-dnevni tečaj, kjer so slušatelji imeli teoretičen in praktičen pouk. Leta 1900, ko je avtor sestavka obiskoval glavni tečaj, je ta potekal od 11. do 24. junija. Vsebina pouka, razdeljena po vrstah, je bila naslednja – Rojina (1900):

I. Teorija:

1. Korist čebelarstva v raznem oziru; glavni pogoji racionalnega čebelarstva; sredstva za razširjanje in povzdigo čebelarstva.
2. Spoznavanje notranjih in zunanjih organov ter njihov namen in delovanje a) matice b) čebele c) trota.
3. Razmere med a) delavkami in matico, b) delavkami in troti, c) matico in troti; oplojenje, parthenogenesis.
4. Čebelni čuti, njih sporazumljenje in glas; odpadki z ozirom na bolezn.
5. Čebelna plemena: nensko, spodnjeavstrijsko, kranjsko, banatsko, laško, cipriško in egiptsko; nekaj sorodnikov čebel.
6. Križanje raznih plemen v zboljšanje plemena.
7. Delovanje a) matice: njeno življenje, zaleganje jajčkov, dobre in slabe matice, znamenja teh; b) delavke: razdeljenje dela, mladice kot oskrbovateljice zalege; vodonoske, nabirateljice medu, cvetnega prahu in smole; čiščenje panja, straža i. dr. c) trotov: nekdanji napačni nazori o njih; njih pravi pomen, trotja vojska.
8. Satovje: vosek v fizikalnem in kemičnem oziru; razne celice. Kako izločajo čebele vosek, kdaj in iz česa? Pospeševanje izdelovanja satja; s čem se to ovira? Propolis; kako stavijo čebele satovje; ponarejanje voska.
9. Čebelna hrana: a) med; fizikalne in kemične lastnosti, vrste medu, cvetni in smrekov med; shranjevanje medu; kako kandira, kdaj se skisa; kako čebele nektar spreminjajo v med; ponarejanje medu; cukar kot nadomestilo medu za pitanje čebel; b) cvetni prah; lastnosti, nabiranje in poraba; nadomestila; c) voda; prinašanje; napajanje v panju in zunaj; d) hranilni sok, različna priprava tega za razne vrste ličink ter za vse tri spole; e) pitanje; v sili in špekulativno.
10. Različno iz čebelnega življenja: a) prašenje, straža, zgrešitev panju; b) pridnost čebel; napredek in pojemanje pridnosti; c) občutek barv; krajevni spomin; d) razvijanje čebel do rojenja; e) roji; čas rojenja, roj, znamenja roja; vrste rojev, lovenje teh; kateri roji naj bodo za plemo? Opravljanje rojev; pospeševanje in zadrževanje rojenja; kako deliti roje, ki so skupaj sedli? Kako ravnati z izrojenci? f) Snažnost čebel; g) kdaj premene čebele matice same (preležejo)? Dve matici v panju; h) čebele umore lastno matico, kdaj? i) Ropanje; uzrok, zabranjenje, pripomočki.
11. Čebelne bolezni; a) gnjiloba, kako nastane, zabranitev in pomoč; b) griža; c) prehlad; d) pomanjkanje zraka, žeja.
12. Čebelni sovražniki: čebelna uš (krpelj), vešč, ose, čeb. volk in sršen, mravlje, smrtgolavec, travniška zlatica, miš in rovka, žabe in drugi; razni ptici in — človek.

II. Čebelna stanovanja in čebelarske priprave.

1. Čebelna stanovanja: a) naravna bivališča čebel; b) stanovanja z nepremakljivim delom; votli hlodi (panji), koši (pletarji), združeni panji itd.; c) panji s premakljivim delom; letvice, okvirji; kakšni naj bodo dobri panji, tvarina za dobre panje, izletalnica, opravljanje panjev zadej, od zgoraj, od strani; vališče, medišče; dunajski panj posebno natančno obravnavan; Berlepšev stojak; Dziejzonov dvojak; Gerstungov panj; Albertijev panj; ameriški panj; Gravenhorstov panj; opazovalni panji, panjiči za izgojevanje matic.

2. Čebelnjaki: lega in razni načini postavljanja panjev; paviljoni.

3. Čebelarske priprave: a) klešče za okvirje, strgulica, razni noži, kadilne priprave, posode za pitanje, priprave za ogrebanje, kape iz mrežice, rokavice; b) grebeni za odkrivanje satja, noži za to delo; izmetalnice, priprave za čiščenje medu; c) topilniki za vosek, stiskalnice za vosek in za umetno satovje, kako, s čem in s kakimi pripravami se pritrjujejo medstene; d) priprave za izdelovanje okvirjev.

III. Način čebelarenja.

1. Kako naj se začne čebelariti? Začetnik v 1. in 2. čebelarskem letu; kako svoje čebelarstvo polagoma razširiti.

2. Razni načini čebelarjenja: a) v gozdu; b) doma; c) potovanje s čebelami; d) mešani način.

3. Ureditev čebelarjenja: za pomnoževanje panjev ali pa za med in vosek (panji za rojenje, panji za med.)

4. Razdelitev čebelarskega dela za celo leto.

5. Nakup, prodaja in razpošiljanje čebel.

6. Preiskovanje panjev. Pregled za zalego, med in delo; poiskanje matice in kako se vjame?

7. Brezmatičnost: znamenja in uzrok; kako se brezmatičnosti odpomore?

8. Izgojevanje matic: namen, čas in načini.

9. Premenjavo matic: naravno in umetno. Kako ravnati z matičnimi stolpiči; kake se matice pridevajo?

10. Vzimovanje.

11. Prezimovanje v jamah, v kleti, v čebelnjaku, v zakurjenih prostorih.

12. Čebele v zimi; zimsko ravnanje.

13. Izzimovanje.

14. Čebele v spomladi; prvi izlet, prvi glavni pregled, ravnanje spomladi, razširjevanje vališča.

15. Nauk o krmljenju: krmljenje za silo, za pospeševanje razvitja; nadomestila cvetnega prahu.

16. Napajanje čebel.

17. Opravila pred in med rojenjem; naravni roji.

18. Umetni roji z razdelitvijo na razne načine.

19. Opravila po rojenju.

20. O paši; medunosne rastline; zboljšanje paše.

21. Odjemanje medu: prej in zdaj. Spodrezavanje, izmetavanje itd.

22. Uporaba medu in voska; uplivanje, da se več medu vporabi.

23. Hranjenje satovja.

24. Čebeloreja z nepremakljivim delom: prednosti in senčne strani tega načina; čebelarjenje v pletarjih s posebnim ozirom lüneburskega načina; prehod iz tega načina na čebelarstvo s premakljivim delom; kako izvezati ljudstvo z delom vred iz stabilnega v mobilni panj?

IV. Dodatek k teoriji.

1. Avstrijska čebelarstvo pravo.
2. Zgodovina čebelarstva: *a)* stari vek, *b)* srednji vek, *c)* novi vek, *d)* najnovejša doba; *e)* čebeloreja v Nemčiji; *f)* čebeloreja v Avstriji; *g)* životopisi najimenitnejših čebelarških mojstrov.
- 3 Čebelarstva književnost.
4. Sedajni položaj čebeloreje splošno ter s posebnim ozirom v Avstriji.
5. Opazovalne postaje, namen in priprave teh ter njih delovanje.
6. Knjigovodstvo: inventar, blagajnična knjiga, plemenska knjiga, zabilježni listki, katere naj imajo vsi panjovi; letni zabilježki.

V. Praktična dela,

katera so morali udeležniki tečaja sami izvrševati:

- a)* Odpreti panj s premakljivim delom ter ga po pravilih popolnoma razvzeti; natančno ga pregledati o stanju zalege, medu in dela.
- b)* Pregled ljudstev v pletarjih in drugih panjih z nepremakljivim delom.
- c)* Priprava raznih panjev in pletarjev za vsajanje rojev.
- d)* Kako odvzeti raznim panjem matico, kako se le-ta pripre, kako jo pridjati drugemu ljudstvu ter kdaj in kako se spusti.
- e)* Izrezovanje in pokončanje matičnih zibelk; kako se le-te vstavijo drugemu ljudstvu.
- f)* Vstavljanje satja in umetnih medsten; oprava medišča in kdaj se to odpre; nastavki.
- g)* Kako iz satovja omesti čebele in kako ujeti matico.
- h)* Ogredbljenje roja. Iskanje matice, oziroma matic; kako pridejati roj k drugemu ljudstvu.
- i)* Izgojevanje mladih matic; pregledovanje in nadzorovanje takih izgojišč (sestavljenih panjev); dodavanje teh oplojenih mladih matic drugim panjem.
- k)* Združenje brezmatičnih in slabih ljudstev, oziroma dodavanje k drugim; izjednačenje različno močnih panjev.
- l)* Umetni roji (razni načini).
- m)* Predevanje ljudstev s satovjem vred iz kranjskih panjev v panje s premakljivim delom.
- n)* Izdelovanje umetnega satovja; pritrjevanje tega v okvirje.
- o)* Izdelovanje okvirjev.
- p)* Izdelovanje slamnatih pletarjev ter stiskanje in šivanje slamnatih odej.
- r)* Izdelovanje panjev iz lesa.
- s)* Trganje in pridobitev medu z izmetalnico; kuhanje in iztiskanje voska na razne načine.
- š)* Kako čebele v nekaterih slučajih omotiti.

Slovenski čebelar, 3 (1900), str. 62-64, 69-70, 81-82, vir 178

Na koncu tečaja je bil zelo natančen teoretičen in praktičen preskus znanja. Slušatelji so dobili dve spričevali: o udeležbi na tečaju in o usposobljenosti (za učitelja čebelarstva ali

čebelarstva). Slovenski čebelar (Čebelarški ..., 1902, Čebelarški ..., 1903, Glavni ..., 1907) je obveščal o čebelarstvih učnih tečajih na avstrijski čebelarški šoli na Dunaju.

O glavnem tečaju na avstrijski čebelarški šoli na Dunaju v letu 1901 poroča Kurbus (1901) in v letu 1902 neznani avtor (Čebelarški ..., 1902). Bienen-Vater je za vsako leto objavljala poročila in fotografije udeležencev glavnega tečaja – glej sliko udeležencev glavnega tečaja v letu 1901 - Muck (1901).

**Vodstvo in slušatelji drugega glavnega tečaja v letu 1901 – med njimi je bil Tomo Kurbus (prvi z desne v spodnji vrsti)
Vir: 33 (1901) 7, str. 140, Bienen-Vater: vir 126**

Na spletu smo odkrili dva dokumenta, povezana s čebelarstvo šolo na Dunaju – oba sta v prilogi (Priloga 8 in priloga 9). Prvi: »Bienenzucht=Lehrkurse an der österreichischen Imkerschule in Wien (Prevod: Čebelarški učni tečaj na avstrijski čebelarški šoli na Dunaju)« poroča o glavnem (Haupt-kurs) in poljubnem (Neben-Kurs) tečaju v letu 1903. **Glavni tečaj** je v letu 1903 potekal od 8. do 21. junija in je bil namenjen šolanju čebelarstvih mojstrov in učiteljev čebelarstva. Pouk je potekal ves dan in je vključeval celotno čebelarstvo – teorijo in prakso. Vsak tečajnik, ki se je redno udeleževal pouka, je dobil frekventacijsko potrdilo. Pogoji za vključitev v tečaj je bila starost udeležencev, starejši od 20 let in sposobnost za teoretični ter praktični pouk. Pri tem so imeli prednost kandidati z izkušnjami v čebelarjenju. Na tečaj je bilo sprejetih 15–20 kandidatov. Čebelarstva zveza se je trudila, da bi za udeležence pri deželni vladi pridobila štipendije.

Čebelarški izpit je bil 20. oziroma 21. junija, k njemu pa so lahko poleg tečajnikov pristopili tudi drugi čebelarji. Izpitno spričevalo je potrjevalo usposobljenost za čebelarstva mojstra ali za učitelja čebelarstva.

Pouk in izpit sta bila brezplačna.

Poljubni tečaj je potekal na desetih vnaprej ob določenih dnevih od začetka junija do konca septembra, in sicer popoldne od četrte do pol osme ure. Namenjen je bil vpeljevanju začetnikov ali laikov v čebelarstvo. Ob koncu tečaja so redni obiskovalci dobili frekventacijsko potrdilo. Stari so morali biti najmanj 18 let.

Pouk je bil brezplačen.

Drugi dokument »Lehrkurse an der österreichischen Imkerschule in Wien pro 1904 (Prevod: Učni tečaji na avstrijski čebelarski šoli na Dunaju v letu 1904)« je razpis petih različnih tečajev:

1. Tečaj za pripravo čebelarskih preparatov (tridnevni tečaj za 12 slušateljev v času od 30. marca do 1. aprila).
2. Tečaj o hudi gnilobi čebelje zalege (enodnevni tečaj: 2. april in 19. junij za 40–50 slušateljev).
3. Celodnevni tečaj župnika Gerstunga (za sposobne čebelarje in vse slušatelje glavnega tečaja).
4. Glavni tečaj (celodnevni pouk od 6. do 19. junija za 15–20 slušateljev, ki imajo najmanj triletno prakso in so dopolnili 20 let).
5. Poljubni tečaj (za začetnike in laike, starejše od 18 let, ob desetih vnaprej določenih dnevih od konca junija do konca septembra, in sicer popoldne od 4. do 7. ure).

Čebelarski izpiti so bili razpisani za 18. junij.

Vsi tečaji in izpiti so bili brezplačni.

O programu tečajev na čebelarski šoli na Dunaju v letu 1904 je poročal tudi Laibacher Zeitung (Lehrkurse an ..., 1904).

Ob desetletnici čebelarske šole na Dunaju je Weidinger (1910) izdal publikacijo »10 Jahre Imkerschule (Deset let čebelarske šole)«. Publikacije še nismo odkrili, na svetovnem spletu je le delno dostopna. Podrobno o desetletnem jubileju pišejo objave v reviji Bienen-Vater (1910). Lapajne (1910) ob desetletnici čebelarske šole na Dunaju piše, da je bilo v tem času 10 glavnih tečajev, ki jih je obiskovalo skupaj 221 slušateljev, od tega 9 iz Kranjske, 14 iz Štajerske, 5 iz Primorske in 14 iz Koroške. Prosser (1915) navaja 7 in Weidinger (1910) 6 slušateljev iz Kranjske. Weidinger (1910) poroča, da je v letih 1900–1909 poljubne čebelarske tečaje obiskovalo 316 slušateljev. Čebelarske izpite je opravilo 171 slušateljev: 47 za čebelarske mojstre in 124 za učitelje čebelarstva.

Laibacher Zeitung (Lehrkurse ..., 1911, Abhaltung von ..., 1912, Abhaltung von ..., 1913) je obveščal o programih učnih tečajev na čebelarski šoli na Dunaju v letih 1911, 1912 in 1913. Objava programa učnih tečajev na čebelarski šoli na Dunaju v Laibacher Zeitung za leto 1912:

— (Abhaltung von Lehrkursen an der österreichischen Zimlerschule in Wien.) An der vom Osterreichischen Reichsvereine für Bienenzucht (Zentralverein für Bienenzucht in Osterreich) anlässlich des 50jährigen Regierungsjubiläum unseres erhabenen Kaisers gegründeten Osterreichischen Zimlerschule in Wien finden im Jahre 1912 folgende Lehrkurse statt: 1.) Ein apistischer Präparationskurs für Wanderlehrer der Bienenzucht und tüchtige Zimlermeister; Teilnehmerzahl 10. Zeit: Osterwoche, Mittwoch, Donnerstag und Freitag (3. bis 5. April); Anmeldungen bis 20. März. 2.) Ein Hautbrutkurs, gehalten Sonntag den 23. Juni von 8 bis 11 Uhr vormittags. Teilnehmerzahl 40 bis 50. 3.) Ein ganzjähriger Hauptlehrkurs zur Heranbildung von Bienenzüchtlern und Bienenzuchtmeistern vom 9. bis inclusive 23. Juni 1912, täglich von 1/8 Uhr früh bis 7 Uhr abends; Teilnehmerzahl 15 bis 20. Bedingung mindestens dreijährige Praxis, Unbescholtenheit und das zurückgelegte 20. Lebensjahr. Anmeldungen sind mit Angabe des vollständigen Nationalität bis längstens 10. Mai an die Vereinskanzlei, Wien, I., Helfferstorferstraße 5, zu richten, worauf bis 20. Mai den Ansehenden Nachricht über die Aufnahme oder Nichtaufnahme zukommen wird. Der Verein unternimmt Schritte, um Unbemittelten bei den betreffenden hohen Landesvertretungen Stipendien zu ermöglichen. 4.) Ein Königinnenzüchterkurs, gehalten am 29. und 30. Juni an der Zimlerschule in Wien; Teilnehmerzahl 20. Anmeldungen bis 15. Juni. 5.) Ein Rebentkurs für Anfänger und Varen an den Nachmittagen am 22., 25. und 29. Mai, 1., 8., 26. und 27. Juni und am 18., 21. und 25. September. 6.) Ein Kurs für die Behandlung der Breitwabenstöcke, gehalten am 2. Juni von 9 bis 12 Uhr und 2 bis 5 Uhr; Teilnehmerzahl 30. Ansuchen bis 25ten Mai. 7.) Ein Eisenbahnkurs am 5., 6. und 7. Juli. 8.) Ein Kurs zur Heranbildung von bienenwirtschaftlichen Preisrichtern (Preisrichterkurs), gehalten am 16. Juni von 9 bis 12 und 2 bis 4 Uhr. Anmeldungen bis 8. Juni. — Am 22. Juni 1912 finden nachmittags 2 Uhr die Zimlerprüfungen statt, wozu nicht allein die Hauptkursisten, sondern auch andere Zimler Zutritt haben. Das Prüfungszeugnis dokumentiert die Befähigung zum Bienenzüchtlehrer, eventuell zum Bienenzuchtmeister. Sämtliche Kurse und auch die Prüfung sind unentgeltlich. Programme, Rationalformulare und Näheres durch die Vereinskanzlei, Wien, I., Helfferstraße 5. — Lehrpersonen, die an einem solchen Kurse teilnehmen gedenken, hätten sich den etwa notwendigen Urlaub im vorgeschriebenen Wege zu erwirken.

Laibacher Zeitung, 23. 2. 1912, str. 454, vir 3

Prevod:

Organiziranje učnih tečajev na avstrijski čebelarški šoli na Dunaju.

Avstrijsko zvezno združenje za čebelarstvo, ki je v počastitev petdesetletnice vladanja vzvišenega cesarja ustanovilo avstrijsko čebelarško šolo na Dunaju, bo na šoli v letu 1912 organiziralo naslednje učne tečaje:

1. Tečaj za izdelavo čebelarških preparatov za potujoče čebelarske učitelje in za sposobne čebelarske mojstre; za 10 slušateljev v velikonočnem tednu – sredi, četrtek in petek (3. do 5. april), prijave do 20. marca.
2. Tečaj o hudi gnilobi čebelje zalege, ki bo v soboto 23. junija dopoldne od 8. do 11. ure za 40–50 slušateljev.
3. Celodnevni glavni tečaj za šolanje čebelarških učiteljev in čebelarških mojstrov od 9. do 23. junija 1912, dnevno zjutraj od pol osme ure do 7. ure zvečer; število 15–20 slušateljev, ki imajo najmanj triletno prakso, so nekaznovani in so dopolnili 20 let, prijave s podatki o popolni nacionalnosti je treba poslati najkasneje do 10. maja v pisarno združenja, Dunaj I, Helferstorferstrasse 5, nakar bodo prosilci do 20. maja obveščeni o sprejetju ali nesprejetju. Združenje bo naredilo potrebne korake pri odgovarjajočih višjih uradih, da bo preskrbelo štipendije za nepremožne.
4. Tečaj za vzrejevalce matic bo od 29. do 30. junija na čebelarški šoli na Dunaju; število slušateljev: 20; prijave do 15. junija.
5. Poljubni tečaj za začetnike in laike ob popoldnevih 22., 25. in 29. maja, 1., 8., 26. in 27. junija in 18., 21. in 25. septembra.
6. Tečaj za ravnanje s panji z ležečimi sati, ki bo 2. junija od 9. do 12. ure in od 2. do 5. ure; število slušateljev: 30; prijave do 25. maja.
7. Železničarski tečaj 5., 6. in 7. julija
8. Tečaj za šolanje za čebelarske sodnike, ki bo 16. junija od 9. do 12. ure in od 2. do 5. ure; prijave do 8. junija.

22. junija 1912 popoldne ob drugi uri bodo čebelarški izpiti, h katerim lahko poleg slušateljev glavnega tečaja pristopijo tudi drugi čebelarji. Izpitno spričevalo potrjuje sposobnost za čebelarskega učitelja, eventualno za čebelarskega mojstra. Posamezni tečaji in izpiti so brezplačni.

Čebelarški izpiti so bili razpisani za 18. junij. Programi, nacionalni obrazci in podrobnosti so na voljo v pisarni združenja, Dunaj I, Helferstorferstrasse 5.

Učiteljsko osebje, ki sodeluje na tečajih, si na predpisane načine pridobi potreben dopust.

Zanimiv je tudi dogodek na čebelarški šoli na Dunaju, ki ga opisuje Slapšak (1907). Zapisal je:

Celo ime so vzeli naši čebeli. Učitelj Mayer s koroškega je na čebelarškem tečaju na Dunaju predlagal, naj se ne imenuje več naša svetovnoznana čebela — „kranjska čebela“, nego „die norische Biene“. In v resnici na avstrijski čebelarški šoli na Dunaju ne poznajo več „Krainer-Biene“ ampak „die norische Biene.“ Našinci ubijajo naši čebeli slavo, ptujci ji kradejo ime; ali ne propadamo? Ali se ne zbirajo, da odpojo naši čebeli „requiem?“

Slovenski čebelar, 1907, str. 134, vir 188

Slovenski učitelji čebelarstva - absolventi Dunajske čebelarske šole

Od slovenskih čebelarjev so na Dunajski čebelarski šoli med drugimi obiskovali glavni tečaj in opravili izpit za učitelja čebelarstva: Frančišek Rojina (leta 1900), Tomo Kurbus in Frančišek Kašca (leta 1901), Ivan Jurančič in Julij Slapšak (leta 1902), Domicijan Serajnik in Josip Verbič (1908) ter Franc Vidmar (19??). Adamič (2009) poroča, da se je Josip Verbič na čebelarski šoli na Dunaju ter na tečajih iz kmetijstva, sadjarstva in čebelarstva usposobil za pouk na kmetijskih nadaljevalnih in srednjih šolah. Deželna vlada na Kranjskem ga je leta 1909 imenovala za izvedenca v čebelarstvu.

Rojina (1904) je objavil članek »Vrednost in pomen čebelarstva za ljudskega učitelja.« Omeniti je treba tudi prispevek Kašca (1901), ki je v Slovenskem čebelarju objavil sestavek »Kmetovalci, oprimate se naprednega čebelarstva« in predlaga, da naj se ustanovi »čebelarsko šolo po zgledu one na Dunaju, in sicer v Ljubljani, v središču Slovenije. Dokler pa nimamo take šole, naj bi deželni odbori poslali iz vsakega političnega okraja po enega inteligentnega čebelarja v čebelarsko šolo na Dunaju, kjer bi se v stranskih in glavnih tečajih popolnoma izurili v čebelarski stroki, ker čebelarska šola na Dunaju je res vzgledna, o čemer sem se letos osebno prepričal ... da se v vsakem političnem okraju ustanovi vzgleden čebeljak, pri katerem se bodo vsako leto vršili čebelarski tečaji. Seveda bi morali voditi take vzgledne čebeljake le strokovno naobraženi čebelarji, kateri bi prirejali vsako leto teoretična in praktična predavanja v čebelarski stroki.«

Slovenski učitelji čebelarstva, ki so se usposobili na Dunajski čebelarski šoli, so po vrnitvi spodbujali usposabljanja slovenskih čebelarjev. Na čebelarskih tečajih in predavanjih so poučevali čebelarje o umnem čebelarjenju, kar potrjujejo številne objave in poročila v tedanjem časopisju. Tako so veliko doprinesli k razvoju slovenskega čebelarstva. Nekateri (Jurančič) so postali potovalni učitelji čebelarstva. Slovenski čebelar (Drobiž ..., 1920) sporoča, da ga je deželna vlada tudi po prvi svetovni vojni imenovala za čebelarskega potovalnega učitelja za Štajersko in Prekmurje. Bili so tudi neutrudni predlagatelji, da bi se tudi pri nas ustanovila čebelarska šola in postavili vzorni čebeljaki. Lapajne (1910) je predstavil vplive Dunajske čebelarske šole na naše čebelarstvo, ki jih lahko strnemo v:

1. slušatelji so spoznali kranjsko čebelo,
2. porasla je zahteva, da bi imeli tudi pri nas tako ustanovo (čebelarsko šolo),
3. povečalo se je število dobro usposobljenih čebelarjev.

Čebelarski shodi in tečaji (1902–1914)

Sotošek (1902a) poroča o prvem čebelarskem tečaju na Slovenskem, ki je bil 6. in 7. oktobra v Šmarju pri Jelšah in ga je organiziral Tomislav Kurbus, ki je bil poleg Janeza Jurančiča tudi predavatelj. Udeležilo se ga je 19 ljudi in med njimi je bilo 13 učiteljev. Glonar (2009) v biografiji Ivana Jurančiča poroča, da je leta 1903 postal potovalni učitelj Čebelarskega društva za spodnje Štajersko. Slovenski čebelar (Jurančič ..., 1903a) je objavil program za II. slovenski čebelarski tečaj dne 28. in 29. junija 1903 pri sv. Andražu v Slovenskih goricah, ki ga je sklical Jan Jurančič.

Vspored čebelarškega tečaja

dne 28. in 29. junija t. l.

pri Sv. Andražu v Slov. goricah.

Predvečer (27. junija): Vsprejem iz daljave došlih udeležencev v gostilni gosp. Tom. Toš-a (tik cerkve).

28. junija predpoldnem:

Od 8.—10. ure predavanje v šoli;

„ 10.—12. ure razkazovanje djansko in v besedi, na čebelnem stališču, gosp. I. Matjašič-a.

Popoldne:

Od 2.—4. ure predavanje;

„ 4.—6. „ praktično razkazovanje na čebelnem stališču prireditelja

29. junija predpoldnem:

Od 8.—10. ure predavanje;

„ 10.—12. ure čebelarška opravila na čebelnem stališču g. Jož. Jurančič-a.

Popoldne:

Od 2. 3. ure znanstvena razprava: „Napačni nazori in krivi nauki na polju čebelarstva“.

Od 3.—4. ure zborovanje in posvetovanje glede čebelarške organizacije za Spodnje Štajersko.

Il koncu zabavni večer z blagovoljnim sodelovanjem vrliga domačega pevskega zbora

Opomba povodom prihranitve mnogih nepotrebnih odgovorov:

Udeležbo treba le naznaniti, ne pa za vsprejem prositi in odgovora čakati, kajti pristop je vsakemu prost. Nujno se prosi, da vsakdo naznani udeležbo prireditelju do 20. junija, da se zamore preskrbeti pripraven prostor in spleh vse potrebno ukreniti.

Pri Sv. Andražu je ta čas samo ena sv. maša in sicer zjutraj ob 6. uri; bolj oddaljeni udeleženci torej naj pridejo že na predvečer, da tečaj ne bo v verski dolžnosti nikogar oviral.

Najbližnja železnična postaja je Ptuj, od koder je še blizu 3 ure peš hoda, sicer po jako dobri cesti; razun tega je zveza vozne pošte iz Ptuj-a vsak dan ob 1. uri popoldne.

Kaker že dosedaj kažejo oglasi, bodo zastopani čebelarji iz vseh krajev Slov. Štajerske; vsi todaj, tudi že stareji in skušeni čebelarji, kojim je napredek in povzdiga slovenske čebeloreje na srca, pridite radi — vsaj 29. junija — se posvetovat o važnih zadevah naše čebeloreje; začetniki pa in manj veščji čebelarji, zlasti iz onih krajev, kjer je še čebeloreja na nizki stopnji, pridite pogledat, kako se čebelarji po novejem načinu in z boljšim uspehom ter nabirat znanosti v tej že od najstarejih časov tako priljubljeni panogi kmetijstva!

Na veselo svidenje!

Sv. Andraž v Slov. goricah, 1. junija 1903.

Jan Jurančič.

(Ptuj, Štajersko)

Slovenski čebelar, 6(1903a)6, str. 103–104, vir 92

V poročilu o tečaju (Jurančič. Poročilo ..., 1903b) je zapisano, da se je tečaja udeležilo okoli dvesto ljudi iz vse tedanje slovenske Štajerske. Rajšp (1903) je tudi poročal o tečaju in ocenjuje, da se je ob otvoritvi tečaja zbralo okoli 100 ljudi. Pater (1904) piše, da je bilo čebelarško znanje pri nas nekdanj zelo razvito, pri tem se sklicuje na Antona Janšo in Jožefa Oblaka. Svetuje, da bi imela vsaka podružnica vzorni čebelnjak, ki bi ga najlaže vodili učitelji.

Ti bi bili istočasno tudi potovalni učitelji in organizatorji čebelarskih shodov in tečajev. Domovina (V Št. Martinu ..., 1904) poroča o dvodnevnem čebelarskem tečaju v Št. Martinu pri Slovenj Gradcu, ki se ga je udeležilo več kot sedemdeset ljudi in ga je sklical nadučitelj Šalamun. Poučeval je potovalni učitelj Jurančič. Ob tej priložnosti so ustanovili »Podružnico čebelarskega društva za spodnji Štajer v Št. Martinu pri Slov. Gradcu.« Jurančič je v Šoštanju sklical enodnevni čebelarski tečaj, poroča Domovina (Čebelarski ..., 1905). Čebelarska učiteljica Jurančič in Kurbus (Podružnica ..., 1905) sta predavala na poučnem tečaju iz čebelarstva na Slivnici. Čebelarski učni tečaj pri Sv. Andražu v Slov. goricah je bil tudi leta 1906, poroča Cvetko (1906). Tridnevnega tečaja se je udeležilo več kot 60 »ukaželjnih« čebelarjev. O tečaju je poročala tudi Domovina (Pri Sv. Andražu ..., 1906). Stabej (2009) piše, da je Anton Žnideršič v letih 1905–9 prirejal nedeljske tečaje, enodnevnne ogleda (t. i. čebelarske shode, kasneje tudi v sodelovanju s Slovenskim čebelarskim društvom), kjer so predavali najboljši strokovnjaki. V sestavku »Čebelarski shod v Ilirski Bistrici« - Slovenski čebelar (Čebelarski shod ... 1906) je urednik poročal o uspešnem čebelarskem tečaju, ki se ga je udeležilo več kot 50 čebelarjev. O celodnevem čebelarskem tečaju v Ilirski Bistrici 21. julija 1907 poroča Domoljub (Celodnevni ... 1907). Predavali so: nadučitelj Likozar (O organizaciji čebelarjev in glavnih napakah čebelarjev), nadučitelj Humek (O anatomiji čebel in o čebelnih boleznih) in Žnideršič (O vzreji matic za prodajo in praktično o točenju medu, kako se naredi umeten roj ter drugo). Udeleženci so občudovali njegovo vzorno čebelarstvo. Kmetovalec (Poročilo o delovanju ..., 1907) je objavil Poročilo glavnega odbora Kranjske kmetijske družbe na občnem zboru leta 1907 in v njem je zapisano, da podpira marljivo delo lovenskega čebelarskega društva in za leto 1906 mu je izposloval 1000 Kr. državne podpore in prispevek za prirejanje čebelarskih tečajev. Slovenski čebelar (Vabilo ..., 1909) je objavil vabilo za enodnevni čebelarski tečaj v Ilirski Bistrici:

Vabilo
k

enodnevni čebelarski tečaj

ki se bo vršil
v nedeljo, dne 18. julija 1909
pri vzornem čebelnjaku g. Antona Žnideršiča v Ilirski Bistrici.

DNEVNI RED:

*Dopoldne od 9. do 12. ure.

1. Pozdrav predsednika.
2. O vzgoji matic. Predava g. Anton Žnideršič.
3. O čebelarskih društvih in čebelarskih zadrugah. Predava gospod nadučitelj Anton Likozar.
4. Izkazovanje zanimive čebelarske stvari s skioptikonom. Izkazuje gospod profesor Josip Verbič.

Popoldne od 2. do 4. ure.

5. Praktično razkazovanje v vzornem čebelnjaku g. Žnideršiča in čebelarskih mojstrov.

Želeti je mnogobrojne udeležbe. Podružnice naj pošljejo vsaj po enega člana na ta poučni shod, da bo lahko potem doma poučeval umno in napredno čebelarstvo.

O tečaju je poročal Zirkelbach (1909). Tretjega tečaja, ki ga je pripravil Žnideršič 18. julija 1909, se je udeležilo nekaj več kot 50 čebelarjev iz raznih krajev Kranjske, Primorske in Štajerske. Na tečaju je Žnideršič predstavil svoj preurejeni Albertijev panj. O XII. občnem zboru »Slovenskega osrednjega čebelarkega zbora« poroča v Slovenskem čebelarju tajnik Zirkelbach (1910). V letu 1909 je odbor priredil 33 čebelarskih shodov in glavni predavatelj je bil društveni potovalni učitelj g. Anton Likozar. Na občnem zboru je g. Likozar menil, »kako potrebno bi bilo, da bi se ustanovila slovenska čebelarska šola v Ljubljani. Ker pa tega v doglednem času ni pričakovati, predlaga: Glavnemu odboru se naroča, da stopi v dogovor s štajerskim čebelarskim društvom, da se skupno obrneta na poljedelsko ministrstvo, da bi isto dalo podporo, da čebelarsko društvo ustanovi na tukajšnjem c. kr. učiteljišču o počitnicah vsaj 14-dnevni čebelarski tečaj v izobrazbo čebelarskih mojstrov in čebelarskih učiteljev. Predlog je bil soglasno sprejet.« O čebelarskem tečaju za čebelarje začetnike v Ilirski Bistrici v letu 1910 je obvestil Slovenski čebelar (Čebelarski ..., 1910). O tečaju je poročal Kenič (1910). Na tečaju, kjer je bilo število udeležencev omejeno, so predavali: Žnideršič, Verbič in Rojina. Praktični del tečaja je potekal v Žnideršičevem čebelnjaku. Angelus (1910) piše o enodnevnom čebelarskem tečaju v Kamniku. Zirkelbach (1911) je objavil poročilo o XIII. občnem zboru »Slovenskega osrednjega čebelarkega zbora.« Na zboru je bil predstavljen program ukrepov za izboljšanje čebelarstva na Kranjskem, ki so ga predložili deželnemu odboru. Uvodoma menijo, da bi bil najprimernejši ukrep ustanovitev čebelarske šole. Ker pa to zaenkrat ni dosegljivo, so predlagali:

1. podporo čebelarskemu društvu za izvajanje potovalnega pouka,
2. subvencioniranje vzornih čebelnjakov (skupaj 10), kjer bi potekali dvo- do tridnevni tečaji,
3. določitev 12 ustanov, kjer bi potekali 14-dnevni tečaji za usposobitev čebelarskih mojstrov in učiteljev čebelarstva. Posebej so zaprosili za ustanovitev 14-dnevnih tečajev za učitelje na ljudskih šolah in duhovnike na ljubljanskem učiteljišču,
4. poseben kredit v višini najmanj 4000 kr. za pomoč čebelarjem in čebelarskim podružnicam.

Miklavčič (1911) v Slovenskem čebelarju poroča o enodnevnom čebelarskem tečaju v Bitnjah pri Bohinjski Bistrici, dne 9. julija 1911, ki se ga je udeležilo več kot 60 čebelarjev. Lapajne (1911) pa o delovanju kmetijske šole na Grmu za napredek čebelarstva. Šola je priredila dvodnevni čebelarski tečaj in prvi dan se ga je udeležilo 31, drugi dan pa 25 čebelarjev. Organizirala je še sedem čebelarskih predavanj v različnih krajih na Dolenjskem. Zirkelbach (1912) poroča tudi o XIV. občnem zboru. V letu 1911 je odbor skrbel za teoretični in praktični pouk članov. Poročilo je dodan seznam 22 čebelarskih shodov, na katerih je večinoma predaval društveni potovalni učitelj Anton Likozar, poleg njega še Janko Strgar, Josip Verbič, Anton Žnideršič in Frančišek Rojina. Zanimivo je sporočilo o usodi predlogov za povzdigo čebelarstva, ki so bili sprejeti na predhodnem občnem zboru. Delegacije čebelarskega društva, ki je želela povprašati deželnega odbornika gospoda grofa Barbota o reševanju predlogov za izboljšanje čebelarstva, ta ni imel časa sprejeti. Pomagal pa je državni poslanec dr. Janez Evangelist Krek, ki je kranjskim čebelarjem pridobil pomoč v višini 4000 kr. V letu 1912 so izvedli dvodnevni čebelarski tečaj v Marijanišču v Ljubljani, poroča Slovenski čebelar (Dvodnevni ..., 1912), kjer je bilo vključenih devet predavateljev. Lapajne (1912) je pisal o pomenu strokovnega pouka za povzdigo našega čebelarstva. Poudarja, da mora naše čebelarstvo dobiti strokovno izobražene čebelarske učitelje, in v tem

vidi zanesljivo pot za napredek čebelarstva, ki bo potem dajalo tisočem čebelarjev zaslužek in bo tudi moralno vplivalo na krepostno življenje naroda. Gorica (Čebelarški shod ..., 1912) in Soča (Čebelarški shod ..., 1912) sta poročali o čebelarškem shodu v Rihenbergu, kjer je predaval Franc Vidmar, ki je obiskoval čebelarško šolo na Dunaju. Zbralo se je 35 čebelarjev. Primorski gospodar (Čebelarški tečaj ..., 1913) obvešča o dvodnevem čebelarškem tečaju na kmetijski šoli na Grmu. V Marijanišču v Ljubljani so v letu 1913 ponovili čebelarske tečaje:

Slovensko osrednje čebelarstvo v
Ljubljani
priredi
**dva dvodnevna čebelarška
tečaja**
v Marijanišču v Ljubljani
in sicer

1. tečaj dne 6. in 7. julija 1913 za začetnike;
2. tečaj dne 16. in 17. julija 1913 za napredne čebelarje, ki se žele seznaniti z modernim čebelarstvom.

Začetek vsak dan ob 8. uri zjutraj in ob 2. uri popoldne.

Prijave sprejema »Slovensko osrednje čebelarstvo v Ljubljani« do zadnjega junija t. l.

Ker bo število udeležencev omejeno, se o sprejetju v tečaj obvesti pismeno.

Odbor.

Slovenski čebelar, 16(1913)6, str. 97, vir 189

Za Gorenjsko so v letu 1913 sklicali enodnevni čebelarški tečaj v Šmartnem pri Kranju – Slovenski čebelar (Enodnevni ..., 1913). Zirkelbach (1913) je poročal o delovanju Slovenskega osrednjega čebelarškega društva v letu 1912, ko je bilo skupaj 19 čebelarških shodov (priložen je seznam o času, kraju in vsebini predavanj). V poročilu piše tudi o pripravi čebelarškega zakona, da bi ohranili trgovino s kranjsko čebelo. Nič pa ni zapisano o usodi predlogov za povzdigo čebelarstva iz leta 1911. Štupar (1913) v obsežnem sestavku »Čebelarstvo na Kranjskem« v tretjem nadaljevanju predlaga, da se »... ustanovi zavod, ki bi prevzel dolžnost, da vzgoji najizbornejšo čebelo, da izobrazuje praktične čebelarje in prireja posebne čebelarske tečaje ...«

Sedmi mednarodni kmetijski kongres (1907) in resolucija o čebelarških šolah

Na Dunaju je bil v času od 21. do 25. maja 1907 sedmi mednarodni kmetijski kongres (VII. Internationaler ..., 1907), kjer je bila na programu tudi razprava na temo: »Vpliv čebelarške šole na dvig čebelarstva«. Po obširni razpravi je bila sprejeta naslednja resolucija:

1. Ustanovitev in vzdrževanje takoimenovanih čebelarških šol je glavno sredstvo za razširjanje in dvig čebelarstva.
2. Čebelarške šole bi morale biti v vsaki državi, in sicer ali kot državna inštitucija ali pa pod nadzorom države z močno državno podporo.
3. Vzdrževanje več čebelarških šol v eni državi se ne priporoča.
4. Na čebelarških šolah se mora pod državnim nadzorom vsako leto organizirati tako imenovane čebelarške izpite.
5. Državne čebelarške šole so pri čebelarških vprašanjih najvišja instanca.
6. S čebelarškimi šolami so povezane raziskovalne oziroma poskusne ustanove.

Janez Gregori

Zaključne misli

Slovensko čebelarstvo je imelo v 18. stoletju nekaj umnih čebelarjev, in med njimi sta Peter Pavel Glavar in Anton Janša, ki smo ju v naši raziskavi tudi predstavili, svetovno znana: prvi je bil izobražen (duhovnik) z dolgoletno čebelarsko prakso, drugi pa preprost, a nadarjen mlad kmečki sin. V razpravi smo uvodoma na kratko tudi omenili Valvasorja (1689), ki je v Slavi vojvodine Kranjske pisal o čebelarjenju na Kranjskem, in Ivana Antona Scopolija ter njegovi deli (1763 in 1770), povezani s kranjsko čebelo in čebelarjenjem na Kranjskem.

Na splošno lahko zapišemo, da smo imeli Slovenci pri začetkih poučevanja čebelarstva izredno pomembno, ali bolje, rečemo lahko celo odločilno vlogo. Prvi tak doprinos je iz leta 1768, ko je Glavar napisal znameniti »Odgovor« (ta dokument in ostale, navedene v nadaljevanju, hrani Arhiv Republike Slovenije; Mihelič je »Odgovor« prevedel in v celoti objavil v svoji knjigi leta 1934). To ni bilo samo mnenje in odgovor na predloge za pospeševanje čebelarstva, ki ga je razposlala dunajska dvorna pisarna, ampak je prvi podroben in strokoven opis kranjskega čebelarstva, ki so mu dodani številni predlogi za odpravo ovir na poti njegovega razvoja. Poudarjen je pomen poučevanja čebelarjev, čebelarskih šol, čebelarske zakonodaje in slovenske čebelarske literature. Glavar že v »Odgovoru« obljublja, da bo kmetom ob nedeljah in praznikih ob prostih urah ustno razlagal čebelarski nauk. Obenem se je tudi ponudil, da bi čebelarsko znanje zapisal v domačem jeziku. Z Odgovorom je bil seznanjen tudi Dunaj in sodimo lahko, da so bili Glavarjevi predlogi za odpravo ovir pri razvoju čebelarstva ena od vsaj posrednih spodbud za ustanovitev Dunajske čebelarske šole (1770) in izdajo čebelarskega patenta Marije Terezije (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775). Glavar je prevedel in dopolnil Janševo delo Razprava o rojenju čebel (Janša ..., 1771) in tako spisal prvo čebelarsko knjigo v slovenskem jeziku: Pogovor o čebelnih rojih (Glavar ..., 1776). Mihelič (1976) piše: »*Glavarjev rokopis Pogovora šteje skupaj 691 oštevilčenih odstavkov in od tega je 233 originalnih Janševih, 162 Janševih odstavkov je Glavar dopolnil, 296 odstavkov pa je originalnih od Glavarja*«. Glavar je rokopis 26. julija 1779 oddal Kranjski kmetijski družbi, da bi ga natisnila, kar pa se ni zgodilo, ker naj bi se rokopis »izgubil«. Leta 1951 je bil rokopis najden in izdan šele leta 1976 v knjigi »Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu«. Pomen Glavarjeve knjige je razložil Mihelič (1976) med drugim takole: »*Glavar je pisal za preprostega, kakor pravi sam, za neukega slovenskega čebelarja ... Glavarjev Pogovor o čebelnih rojih ni le prvi slovenski poljudno strokovni tekst in čebelarski učbenik, ki po svoji izčrpnosti, samostojnosti in pristnem slovenskem izrazju prekaša domala vse v 18. stoletju izdane slovenske poljudno strokovne tekste, ampak veliko več. V njem je namreč podana tudi realna podoba tedanjega čebelarstva na Kranjskem, njegove odlike in ovire ... skratka tudi vse tisto, kar je nakazal že leta 1768 v Odgovoru ...*«. Še posebej je za razpravo »*Poučevanje čebelarstva na Kranjskem*« pomembno gradivo »*Predlogi za dvig čebelarstva na Kranjskem*«, ki ga je Glavar dne 17. 12. 1781 naslovil na Kranjsko kmetijsko družbo. Obsežnemu gradivu s predstavitvijo kranjskega čebelarstva so priložena pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšperžu:

- osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva,
- osnutek za vajence,
- načrt za splošnokoristno čebelarsko vrtnarsko šolo pod gospodstvom Lanšprež,
- pouk za skrbnika.

Pravil za čebelarsko šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, po doslej znanih podatkih nismo zasledili. Glavarjeva pravila so prevedena in v knjigi predstavljena v celoti. Poudariti je treba, da je bilo s pravili med drugim določeno, da bo **pouk v deželanskem (slovenskem) jeziku**.

Glavar ni čakal na uradno dovoljenje za čebelarsko šolo in da bi bil imenovan za čebelarskega učitelja, kar tudi ni bilo nikoli uradno rešeno (ukinitev javnih učiteljev čebelarstva z dvornim dekretom dne 31. 10. 1781), ampak je že v letu 1781 začel s čebelarskim poukom, kar je razvidno iz njegovega pisma Tomlju dne 28. 11. 1781 – Gregorič (1982).

K povedanemu o Glavarju dodajmo še, da je deloval na Kranjskem. Njegovo delo in zasluge za slovensko čebelarstvo, še posebej za poučevanje čebelarstva na Kranjskem in posredno tudi drugod, pa še niso našle pravega mesta v čebelarski zgodovini, tako slovenski kot tudi svetovni.

V istih letih je na Dunaju deloval Slovenec Anton Janša, ki je bil tam leta 1769 imenovan za čebelarja pri Spodnjeavstrijski družbi. Cesarica Marija Terezija ga je 6. aprila 1770 imenovala za prvega c. kr. učitelja čebelarstva. Učil je na prvi c. kr. čebelarski šoli, ki so jo odprli maja 1770 v Augartnu na Dunaju. Šolo je lahko obiskoval brezplačno vsakdo, ki se je zanimal za čebelarstvo. Janšev čebelarski nauk, ki je temeljil na znanju in izkušnjah gorenjskih čebelarjev, in obilni pridelki medu in voska, tudi zaradi uvedenega prevažanja čebel na ajdovo pašo, so vzbudili veliko zanimanja in posnemovalcev. Kratzer (1774) je Janšev način čebelarjenja poimenoval novi avstrijski način gojenja čebel. Marija Terezija je leta 1775 v instrukcijah za učitelje čebelarstva ukazala, da se sme v javnih čebelarskih šolah učiti samo po preskušanih načelih, po katerih je učil prvi učitelj čebelarstva Janša. Veliko priznanje kranjskemu čebelarstvu in prvemu c. kr. učitelju čebelarstva Antonu Janši! Če k temu dodamo še, da je Janša v nemškem jeziku napisal dve čebelarski knjigi, boljše, dva čebelarska učbenika: Razprava o rojenju čebel (Janša ..., 1771) in Popolni nauk o čebelarstvu (Janša ..., 1775 – izdano dve leti po Janševi smrti), ki sta bili v naslednjih letih večkrat ponatisnjena ter prevedena tudi v slovenski jezik, potem dobimo popolno sliko o velikem prispevku Antona Janše k razvoju svetovnega čebelarstva in še posebej k poučevanju čebelarstva.

Janšev čebelarski nauk je nadaljeval tudi Martin Kuralt, rojen v Žabnici, ki je leta 1806 zasnoval čebelarsko šolo v Lvovu. Poskrbel je tudi za tretji ponatis Janševega Popolnega nauka, ki je bil izdan leta 1807.

Za poznavanje poučevanja čebelarstva je pomemben čebelarski patent, ki ga je izdala Marija Terezija (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775) in v katerem je določeno, da se na Dunaju ustanovi glavna, v drugih deželah pa manjše čebelarske šole. Pomembne so tudi zakonu

dodane inštrukcije za čebelarstvo, kjer je bilo zaukazano, da se čebelarstvo uči po Janševem čebelarstvu. Drugi prav tako pomemben odlok je bil izdan v letu 1854, ko so bili v poučevanje čebelarstva vključeni učitelji na ljudskih šolah na podeželju. Ta odlok je bil z odredbo Kranjske deželne vlade št. 11144 z dne 13. 9. 1857 (kopijo odredbe hrani Arhiv Republike Slovenije) vpeljan tudi na Kranjskem. Takrat je Jurij Jonke na prošnjo Kranjske kmetijske družbe napisal inštrukcije za poučevanje čebelarstva na ljudskih šolah in kot učbenik za čebelarstvo določil svojo knjigo Kranjskega zibelarzhika (1844). Po letu 1857 so spodbujanja in podpore razvoju čebelarstva na Kranjskem potekala prek ljudskih šol in učiteljev. Kranjska kmetijska družba je v sedemdesetih letih 19. stoletja s sredstvi iz državne subvencije pospeševala čebelarstvo s premijami in brezplačno delitvijo panjev, pri katerih so imeli prednost učitelji čebelarstva na ljudskih šolah.

V sedemdesetih letih 19. stoletja so bile za poučevanje čebelarstva na Kranjskem še druge spodbude, katerih glavni predlagatelj je bil baron Emil Rothschütz iz gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Na zboru čebelarjev leta 1872 v Salzburgu je imel zelo odmeven govor, v katerem je obrazložil, kaj lahko naredi vlada za pospeševanje čebelarstva. Posebej je izpostavil pomen poučevanja v čebelarstvu s predlogom, da se ustanovi deželne čebelarske šole. Zbor čebelarjev v Salzburgu je sprejel posebno peticijo, ki je vključevala vse Rothschützeve predloge. Tudi pri ustanovitvi Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873) je bil med pobudniki baron Emil Rothschütz. V vabilu za vstop v društvo so zapisali: *»Naša glavna pozornost bo namenjena pouku čebelarstva v ljudskih šolah, ki ga bomo pospeševali z delitvijo štipendij, poukom in premijam učiteljem ...«* Baron Emil Rothschütz, prvi predsednik, je že leta 1873 naredil korak naprej, ko je predlagal Kranjski kmetijski družbi ustanovitev čebelarske šole na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Kranjski kmetijski družbi je 20. 2. 1874 naslovil podroben predlog za čebelarsko šolo, ki je napisan v nemškem jeziku in vključuje 11 listin, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije. Program za čebelarsko šolo, ki naj bi potekala v poletnih mesecih v slovenskem in nemškem jeziku, vključuje teoretične in praktične vsebine. Učitelji iz vseh slovenskih pokrajin naj bi se podučili o čebelarjenju v dvajsetdnevni tečajih. Predavanja bi vodil Emil Rothschütz, praktične vaje pa njegov prvi čebelarski mojster. V času reševanja predloga za čebelarsko šolo so prispele že prijave učiteljev, ki so jih vnaprej tudi rešili. Vendar pa vloži za čebelarsko šolo ni bilo ugodeno in vsa prizadevanja so splavala po vodi.

Poučevanje v čebelarstvu je bilo osnovno izhodišče za njegov napredek tudi v 18. in 19. stoletju. Velik doprinos so pri tem na Kranjskem, v Avstro-Ogrski in po svetu imeli Peter Pavel Glavar, Anton Janša in Emil Rothschütz. Kranjski način čebelarjenja pa je Marija Terezija v letu 1775 predpisala v tedanjih čebelarskih šolah.

V dodatku je predstavljena tudi čebelarska šola na Dunaju, ki so jo ustanovili leta 1900, in njen vpliv na čebelarstvo na Kranjskem. Slovenski učitelji čebelarstva, ki so se usposobili na Dunajski čebelarski šoli, so na čebelarskih tečajih in predavanjih poučevali čebelarje o umnem čebelarjenju in tako veliko doprinesli k razvoju slovenskega čebelarstva. Na sedmem mednarodnem kmetijskem kongresu na Dunaju leta 1907 je bila sprejeta resolucija, ki pritrjuje temu, da je ustanovitev in vzdrževanje čebelarskih šol glavno sredstvo za razširjanje in dvig čebelarstva.

Janez Gregori

Povzetek - Zusammenfassung - Summary

Povzetek

Slovensko čebelarstvo je imelo v 18. stoletju nekaj umnih čebelarjev, in med njimi sta Peter Pavel Glavar in Anton Janša svetovno znana čebelarja. V razpravi smo uvodoma tudi na kratko omenili Valvasorja (1689), ki je v Slavi vojvodine Kranjske pisal o čebelarjenju na Kranjskem, in Ivana Antona Scopolija ter njegovi deli (1763 in 1770), povezani s kranjsko čebelo in čebelarjenjem na Kranjskem.

Na splošno lahko zapišemo, da smo imeli Slovenci pri začetkih poučevanja čebelarstva izredno pomembno, ali bolje, rečemo lahko celo odločilno vlogo. Prvi tak doprinos je iz leta 1768, ko je Glavar napisal znameniti »Odgovor« (ta dokument in druge navedene v nadaljevanju hrani Arhiv Republike Slovenije). To je bil prvi podroben in strokoven opis kranjskega čebelarstva, ki so mu dodani številni predlogi za odpravo ovir na poti njegova razvoja. Poudarjen je pomen poučevanja čebelarjev, čebelarskih šol, čebelarske zakonodaje in slovenske čebelarske literature. Glavar že v »Odgovoru« obljublja, da bo kmetom ob nedeljah in praznikih ob prostih urah ustno razlagal čebelarski nauk. Obenem se je tudi ponudil, da bi čebelarsko znanje zapisal v domačem jeziku. Z »Odgovorom« je bil seznanjen tudi Dunaj in Glavarjevi predlogi za odpravo ovir pri razvoju čebelarstva so bili verjetno vsaj ena od spodbud za ustanovitev Dunajske čebelarske šole (1770) ter izdajo čebelarskega patenta Marije Terezije (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775). Glavar je prevedel in dopolnil Janševo delo Razprava o rojenju čebel (Janša ..., 1771) in tako spisal prvo čebelarsko knjigo v slovenskem jeziku: Pogovor o čebelnih rojih (Glavar ..., 1776). Mihelič (1976) piše: »*Glavarjev rokopis Pogovora šteje skupaj 691 oštevilčenih odstavkov in od tega je 233 originalnih Janševih, 162 Janševih odstavkov je Glavar dopolnil, 296 odstavkov pa je originalnih od Glavarja*«. Rokopis je 26. julija 1779 oddal Kranjski kmetijski družbi, da bi ga natisnila, kar pa se ni zgodilo, ker naj bi se rokopis »izgubil«. Leta 1951 je bil rokopis najden in izdan šele leta 1976 v knjigi »Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu«. Mihelič (1976) meni: »*Glavar je pisal za preprostega, kakor pravi sam, za neukega slovenskega čebelarja ... Glavarjev Pogovor o čebelnih rojih ni le prvi slovenski poljudno strokovni tekst in čebelarski učbenik, ki po svoji izčrpnosti, samostojnosti in pristem slovenskem izrazju prekaša domala vse v 18. stoletju izšle slovenske poljudno strokovne tekste, ampak veliko več. V njem je namreč podana tudi realna podoba tedanjega čebelarstva na Kranjskem, njegove odlike in ovire ... skratka tudi vse tisto, kar je nakazal že leta 1768 v Odgovoru ...*«. Pomembno je tudi gradivo »Predlogi za dvig čebelarstva na Kranjskem«, ki ga je Glavar dne 17. 12. 1781 naslovil na Kranjsko kmetijsko družbo. Obsežnemu gradivu s predstavitvijo kranjskega čebelarstva so priložena pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu: osnutek za delo čebelarskih učiteljev, osnutek o pouku učencev, načrt za splošnokoristno čebelarsko vrtnarsko šolo pod gospodstvom Lanšprež in pouk za skrbnika. Pravil za čebelarsko šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, po

doslej znanih podatkih nismo zasledili. Poudariti je treba, da je bilo s pravili med drugim določeno, da bo **pouk v deželanskem (slovenskem) jeziku**.

Glavar ni čakal na uradno dovoljenje za čebelarško šolo in da bi bil imenovan za čebelarškega učitelja, kar tudi ni bilo nikoli uradno rešeno (ukinitev javnih učiteljev čebelarstva z dvornim dekretom dne 31. 10. 1781), ampak je že v letu 1781 začel s čebelarskim poukom, kar je razvidno iz njegovega pisma Tomlju dne 28. 11. 1781 – Gregorič (1982).

K povedanemu o Glavarju dodajmo še, da je deloval na Kranjskem. Njegovo delo in zasluge za slovensko čebelarstvo, še posebej za poučevanje čebelarstva na Kranjskem in posredno tudi drugod, pa še niso našle pravega mesta v čebelarski zgodovini, tako slovenski kot tudi svetovni.

V istih letih je na Dunaju deloval Slovenec Anton Janša, ki je bil tam leta 1769 imenovan za čebelarja pri Spodnjeavstrijski družbi. Cesarica Marija Terezija ga je 6. aprila 1770 imenovala za prvega c. kr. učitelja čebelarstva. Učil je na prvi javni c. kr. čebelarski šoli, ki so jo odprli maja 1770 v Augartnu na Dunaju. Janšev čebelarski nauk, ki je temeljil na znanju in izkušnjah gorenjskih čebelarjev, in obilni pridelki medu in voska, tudi zaradi uvedenega prevažanja čebel na ajdovo pašo, so vzbudili veliko zanimanja in posnemalcev. Kratzer (1774) je Janšev način čebelarjenja poimenoval novi avstrijski način gojenja čebel. Marija Terezija je leta 1775 v instrukcijah za čebelarske mojstre ukazala, da se sme v javnih čebelarskih šolah učiti samo po preskušeni načelih, po katerih uči prvi učitelj čebelarstva Janša. Veliko priznanje kranjskemu čebelarstvu in prvemu c. kr. učitelju čebelarstva Antonu Janši! Če k temu dodamo še, da je Janša napisal dve čebelarski knjigi, boljše dva čebelarska učbenika: Razprava o rojenju čebel (Janša ..., 1771) in Popolni nauk o čebelarstvu (Janša ..., 1775 – izdano dve leti po Janševi smrti), ki sta bili v naslednjih letih večkrat ponatisnjeni ter prevedeni v slovenski in druge jezike, potem dobimo popolno sliko o velikem prispevku Antona Janše k razvoju svetovnega čebelarstva in še posebej k poučevanju čebelarstva.

Janšev čebelarski nauk je nadaljeval tudi Martin Kuralt, rojen v Žabnici, ki je leta 1806 zasnoval čebelarško šolo v Lvovu. Poskrbel je tudi za tretji ponatis Janševega Popolnega nauka, ki je bil izdan leta 1807.

Za poznavanje poučevanja čebelarstva je pomemben čebelarski patent, ki ga je izdala Marija Terezija (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775), kjer je določeno, da se ustanovi na Dunaju glavna, v drugih deželah pa manjše čebelarske šole. Pomembne so tudi zakonu dodane inštrukcije za čebelarske mojstre, kjer je bilo zaukazano, da se čebelarstvo uči po Janševem čebelarskem nauku. Drugi prav tako pomemben odlok je bil izdan v letu 1854, ko so bili v poučevanje čebelarstva vključeni učitelji na ljudskih šolah na podeželju. Ta odlok je bil z odredbo Kranjske deželne vlade števil 11144 z dne 13. 9. 1857 (kopijo odredbe hrani Arhiv Republike Slovenije) vpeljan tudi na Kranjskem. Takrat je Jurij Jonke na prošnjo Kranjske kmetijske družbe napisal instrukcije za poučevanje čebelarstva na ljudskih šolah in kot učbenik za čebelarstvo določil svojo knjigo Krajnski zhbelaarzhik (1844). Po letu 1857 so spodbujanja in podpore razvoju čebelarstva na Kranjskem potekala prek ljudskih šol in učiteljev. Kranjska kmetijska družba je v sedemdesetih letih 19. stoletja s sredstvi iz dr-

žavne subvencije pospeševala čebelarstvo s premijami in brezplačno delitvijo panjev, pri katerih so imeli prednost učitelji čebelarstva na ljudskih šolah.

V sedemdesetih letih 19. stoletja so bile za poučevanje čebelarstva na Kranjskem še druge spodbude, katerih glavni predlagatelj je bil baron Emil Rothschütz iz gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Na zboru čebelarjev leta 1872 v Salzburgu je imel zelo odmeven govor, v katerem je obrazložil, kaj lahko naredi vlada za pospeševanje čebelarstva. Posebej je izpostavil pomen poučevanja v čebelarstvu s predlogom, da se ustanovi deželne čebelarske šole. Zbor čebelarjev v Salzburgu je sprejel posebno peticijo, ki je vključevala vse Rothschützeve predloge. Tudi pri ustanovitvi Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873) je bil med pobudniki baron Emil Rothschütz. V vabilu za vstop v društvo so zapisali: *»Naša glavna pozornost bo namenjena pouku čebelarstva v ljudskih šolah, ki ga bomo pospeševali z delitvijo štipendij, poukom in premijam učiteljem ...«* Baron Emil Rothschütz, prvi predsednik, je že leta 1873 predlagal Kranjski kmetijski družbi ustanovitev čebelarske šole na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Kranjski kmetijski družbi je 20. 2. 1874 naslovil podroben predlog za čebelarsko šolo, ki je napisan v nemškem jeziku in vključuje 11 listin, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije. Program za čebelarsko šolo, ki naj bi potekala v poletnih mesecih v slovenskem in nemškem jeziku, vključuje teoretične in praktične vsebine. Učitelji iz vseh slovenskih pokrajin naj bi se podučili o čebelarjenju v dvajsetdnevnih tečajih. Predavanja bi vodil Emil Rothschütz, praktične vaje pa njegov prvi čebelarski mojster. V času reševanja predloga za čebelarsko šolo so prispele že prijave učiteljev, ki so jih vnaprej tudi rešili. Vendar pa vlogi za čebelarsko šolo ni bilo ugodeno in vsa prizadevanja so splavala po vodi.

Poučevanje v čebelarstvu je bilo osnovno izhodišče za njegov napredek tudi v 18. in 19. stoletju. Velik doprinos so pri tem na Kranjskem, v Avstro-Ogrski in po svetu imeli Peter Pavel Glavar, Anton Janša in Emil Rothschütz. Kranjski način čebelarjenja pa je Marija Terzija v letu 1775 predpisala v tedanjih čebelarskih šolah.

V dodatku je predstavljena tudi čebelarska šola na Dunaju, ki so jo ustanovili leta 1900, in njen vpliv na čebelarstvo na Kranjskem. Slovenski učitelji čebelarstva, ki so se usposobili na Dunajski čebelarski šoli, so na čebelarskih tečajih in predavanjih poučevali čebelarje o umnem čebelarjenju in tako veliko doprinesli k razvoju slovenskega čebelarstva. Na sedmem mednarodnem kmetijskem kongresu na Dunaju leta 1907 je bila sprejeta resolucija, ki pritrjuje temu, da je ustanovitev in vzdrževanje čebelarskih šol glavno sredstvo za razširjanje in dvig čebelarstva.

Zusammenfassung

Die slowenische Bienenzucht hatte im 18. Jahrhundert einige kluge Imker, unter ihnen sind Peter Pavel Glavar und Anton Janša weltbekannte Bienenzüchter. In der Abhandlung haben wir anfangs auch Valvasor (1689), der in der Ehre des Herzogtums Krain über die Bienenzucht in Krain schrieb, und Ivan Anton Scopoli und seine mit der Krainer Biene und der Bienenzucht in Krain verbundenen Werke (1763 und 1770) kurz erwähnt.

Wir könnten im Allgemeinen sagen, dass wir Slowenen bei den Anfängen des Bienenzuchtunterrichts eine außerordentlich wichtige oder vielleicht sogar entscheidende Rolle hatten. Der erste solche Beitrag ist aus dem Jahre 1768, als Glavar seine berühmte »Antwort« schrieb (dieses Dokument und die anderen hier genannten werden im slowenischen Staatsarchiv verwahrt). Das war die erste ausführliche und fachliche Beschreibung der Krainer Bienenzucht, die mit vielen Vorschlägen für die Beseitigung von Hindernissen für ihre Entwicklung ergänzt ist. Besonders wird die Bedeutung des Unterrichts für Bienenzüchter, von Imkerschulen, Bienenzuchtgesetzen und slowenischer Bienenzuchtliteratur betont. Glavar verspricht schon in seiner »Antwort«, dass er den Bauern an Sonntagen und Feiertagen die Bienenzuchtlehre mündlich erklären wird. Gleichzeitig hat er auch angeboten, das Wissen über die Bienenzucht in der Landsprache niederzuschreiben. Auch Wien wurde über die »Antwort« unterrichtet und Glavars Vorschläge für die Beseitigung von Hindernissen bei der Entwicklung der Bienenzucht waren wahrscheinlich mindestens eine von den Anregungen für die Gründung der Wiener Imkerschule (1770) und die Herausgabe des Bienenzuchtpatents der Maria Theresia (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775). Glavar übersetzte und ergänzte Janšas Werk *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* (Janša ..., 1771) und verfasste so das erste Bienenzuchtbuch auf Slowenisch: *Pogovor o čebelnih rojih* (Gespräch über Bienenschwärme, Glavar ..., 1776). Mihelič (1976) schreibt: »*Glavars Manuskript des Gesprächs hat insgesamt 691 nummerierte Absätze, davon sind 233 original von Janša, 162 Janšas Absätze hat Glavar ergänzt, und 296 Absätze sind original von Glavar*«. Das Manuskript gab er am 26. Juli 1779 der Krainer Landwirtschafts-Gesellschaft, die es drucken sollte, was aber nicht geschah, da das Manuskript »verloren« wurde. Im Jahre 1951 wurde es wiedergefunden und erst 1976 in dem Buch »*Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu*« (Zum 200-Jahrestag des geschriebenen Wortes in der slowenischen Bienenzucht) herausgegeben. Mihelič (1976) meint: »*Glavar schrieb für den einfachen, oder wie er selber sagt, den ungebildeten slowenischen Imker ... Glavars Gespräch über Bienenschwärme ist nicht nur der erste slowenische populär-fachliche Text und Bienenzuchtlehrbuch, das mit seiner Ausführlichkeit, Unabhängigkeit und echter slowenischer Ausdrucksweise fast alle slowenischen populär-fachlichen Texte, die im 18. Jahrhundert erschienen sind, übertrifft. Es zeigt nämlich auch ein reelles Bild der damaligen Bienenzucht in Krain, ihre Vorzüge und Hindernisse ... also all das, was er schon in seiner Antwort im Jahre 1768 andeutete ...*« Wichtig ist auch das Material »*Vorschlag für die Erbauung der Bienenzucht in Krain*«, das Glavar am 17. 12. 1781 an die Krainer Landwirtschafts-Gesellschaft sendete. Dem umfangreichen Material mit der Vorstellung der Bienenzucht in Krain sind Regeln für die Imker-Gärtnerschule auf Landspreis beigefügt: Entwurf der Regelung für staatliche Bienenzuchtlehrer, Entwurf

für Lehrlinge, Plan für eine gemeinnützige Bienenzucht-Gärtnerschule unter dem Gut Landspreis und Unterricht für den Besorger. Dem Inhalt und der Form nach ähnliche Regeln für eine Bienenzuchtschule, wie Glavar sie entworfen hat, haben wir nach den bisher bekannten Daten nicht entdeckt. Es muß betont werden, dass die Regeln unter anderem auch bestimmten, dass der **Unterricht in der Landessprache (Slowenisch) stattfinden soll**.

Glavar wartete nicht auf eine amtliche Erlaubnis für die Bienenzuchtschule und Bestellung als Bienenzuchtlehrer, was auch nie amtlich entschieden wurde (Aufhebung der öffentlichen Bienenzuchtlehrer mit dem Hofdekret am 31. 10. 1781), sondern fing schon im Jahre 1781 mit dem Bienenzuchtunterricht an, was aus seinem Brief an Tomelj vom 28. 11. 1781 ersichtlich ist – Gregorič (1982).

Fügen wir noch dazu, dass Glavar in Krain tätig war. Seine Arbeit und Verdienste für die slowenische Bienenzucht, besonders für den Bienenzuchtunterricht in Krain und dadurch auch anderswo, haben jedoch noch keine richtige Stelle in der Bienenzuchtgeschichte gefunden, sowohl im slowenischen Raum als auch weltweit.

Im selben Zeitraum war in Wien der Slowene Anton Janša tätig, der dort im Jahr 1769 zum Imker bei der Niederösterreichischen Gesellschaft ernannt wurde. Die Kaiserin Maria Theresia ernannte ihn zum ersten K. u. K. Lehrer der Bienenzucht. Er unterrichtete auf der ersten K. u. K. Imkerschule, die im Mai 1770 in Augarten in Wien eröffnet wurde. Janšas Bienenzuchtlehre gründete sich auf dem Wissen und Erfahrungen der Imker aus Oberkrain, und die reichlichen Honig- und Wachsernten, die auch aus der von ihm eingeführten Wanderung mit Bienen in der Buchweizenracht hervorgingen, erweckten viel Interesse und hatten viele Nachahmer. Kratzer (1774) nannte Janšas Bienenzuchtmethod die neue österreichische Methode der Bienenzucht. Maria Theresia verordnete 1775 in den Instruktionen für Imkermeister, dass man in den öffentlichen Imkerschulen nur nach den erprobten Methoden, nach denen auch der erste Lehrer der Bienenzucht Janša lehrt, unterrichten darf. Eine große Würdigung für die Krainer Bienenzucht und den ersten K. u. K. Lehrer der Bienenzucht Anton Janša! Wenn wir noch zufügen, dass Janša zwei Bücher über die Bienenzucht bzw. zwei Lehrbücher über die Bienenzucht schrieb: Abhandlung vom Schwärmen der Bienen (Janša, 1771) und Vollständige Lehre von der Bienenzucht (Janša ..., 1775 – zwei Jahre nach Janšas Tod herausgegeben), die in den nächsten Jahren mehrmals nachgedruckt und in die slowenische und andere Sprachen übersetzt wurden, bekommen wir ein ganzheitliches Bild über den großen Beitrag von Anton Janša zu der Entwicklung der Bienenzucht in der Welt und insbesondere zum Bienenzuchtunterricht.

Janšas Bienenzuchtlehre wurde von dem in Žabnica geborenen Martin Kuralt, der im Jahre 1806 eine Imkerschule in Lemberg gründete, fortgesetzt. Er veranlasste auch den dritten Nachdruck der Vollständigen Lehre von Janša, die 1807 herausgegeben wurde.

Für die Kenntnis des Bienenzuchtunterrichts ist das von Maria Theresia herausgegebene Bienenzuchtpatent wichtig (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775), das bestimmt, dass in Wien die Hauptimkerschule, und in der anderen Ländern kleinere Imkerschulen gegrün-

det werden sollen. Wichtig sind auch die dem Gesetz zugefügten Instruktionen für Bienenzuchtmeister, die verordneten, dass die Bienenzucht nach Janšas Lehre unterrichtet werden soll. Eine weitere ebenso wichtige Verordnung wurde im Jahre 1854 herausgegeben, als die Lehrer auf ländlichen Volksschulen in den Bienenzuchtunterricht einbezogen wurden. Diese Verordnung wurde mit dem Erlass der Krainer Landesregierung Nr. 11144 vom 13. 9. 1857 (eine Zweitschrift wird im slowenischen Staatsarchiv verwahrt) auch in Krain eingeführt. Damals hat Georg Jonke auf das Ersuchen der Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain Instruktionen zum Bienenzuchtunterricht in Volksschulen verfasst und sein Buch *Krajnski zhbelaarzhik* (Theoretische und practische Anleitung zur Behandlung und Pflege der Bienen, Jonke, 1844) als Lehrbuch vorgeschrieben. Nach 1857 verliefen die Ermunterungen und Unterstützungen der Bienenzucht in Krain über die Volksschulen und Lehrer. Die Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain hat in den Siebzigerjahren des 19. Jahrhunderts die Bienenzucht mit Mitteln aus Staatssubventionen durch Prämien und die Verteilung von kostenlosen Bienenstöcken gefördert, wobei Lehrer der Bienenzucht in Volksschulen Vorrang hatten.

In den Siebzigerjahren des 19. Jahrhunderts gab es auch noch andere Ermunterungen für die Bienenzucht in Krain, deren Hauptvorleger der Baron Emil Rothschütz aus dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora war. Bei der Imkerversammlung im Jahre 1872 in Salzburg hatte er eine vielbeachtete Rede, in der er erläuterte, was die Regierung für die Förderung der Bienenzucht tun kann. Besonders hob er die Bedeutung des Unterrichts in der Bienenzucht hervor mit dem Vorschlag, Landesimkerschulen zu gründen. Die Imkerversammlung in Salzburg beschloss eine Sonderpetition, die alle Vorschläge von Rothschütz enthielt. Auch bei der Gründung des Krainer Vereins für kluge Bienenzucht (1873) war der Baron Emil Rothschütz unter den Anregern. In der Einladung für neue Mitglieder stand es: *»Unsere hauptsächliche Aufmerksamkeit wird dem Unterricht der Bienenzucht in Volksschulen gelten, den wir mit der Verteilung von Stipendien, Unterricht und Prämien an Lehrer fördern wollen ...«* Der Baron Emil Rothschütz als erster Vorsitzender schlug schon 1873 der Krainer Landwirtschafts-Gesellschaft die Gründung einer Imkerschule auf dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora vor. Er schickte der Krainer Landwirtschafts-Gesellschaft am 20. 2. 1874 einen detaillierten Vorschlag für die Imkerschule in deutscher Sprache auf 11 Blättern, die vom slowenischen Staatsarchiv verwahrt werden. Das Programm der Imkerschule, die in den Sommermonaten in der slowenischen und deutschen Sprache verlaufen sollte, umfasste theoretische und praktische Inhalte. Lehrer aus allen slowenischen Provinzen sollten über die Bienenzucht in zwanzigtägigen Kursen lernen. Die Vorlesungen würde Emil Rothschütz halten, die praktischen Übungen sein erster Imkermeister. Während sein Vorschlag erledigt wurde, kamen auch schon die ersten Anmeldungen von Lehrern an, die auch vorweg erledigt wurden. Jedoch wurde dem Antrag für die Imkerschule nicht stattgegeben und alle Bemühungen gingen den Bach hinunter.

Der Unterricht in der Bienenzucht war der Ausgangspunkt für ihren Fortschritt auch im 18. und 19. Jahrhundert. Einen großen Beitrag dabei leisteten in Krain, in Österreich-Ungarn und auch weltweit Peter Pavel Glavar, Anton Janša und Emil Rothschütz. Die Krainer Bienenzuchtmethode wurde von Maria Theresia 1775 in den damaligen Imkerschulen vorgeschrieben.

Im Anhang sind auch die 1900 gegründete Imkerschule in Wien und ihr Einfluss auf die Bienenzucht in Krain präsentiert. Slowenische Bienenzuchtler, die auf der Wiener Imkerschule geschult wurden, unterrichteten Bienenzüchter durch Kurse und Vorträge über kluge Imkerei und trugen so viel zu der Entwicklung der slowenischen Bienenzucht bei. Bei dem siebten internationalen Landwirtschaftskongress in Wien 1907 wurde eine Resolution beschlossen, die bestätigt, dass die Gründung und Aufrechterhaltung von Imkerschulen die Hauptmethode für die Verbreitung und Erbauung der Bienenzucht ist.

Summary

Slovene apiculture had a number of capable beekeepers in the 18th Century, among which Peter Pavel Glavar and Anton Janša are known world-wide. In the initial stages of the discussion, brief mention was also made of Janez Vajkard Valvasor (1689), who wrote about apiculture in his *Slava Vojvodine Kranjske*, and Ivan Anton Scopoli's works about the Carniolan Honey Bee and beekeeping in the region (1763 and 1770).

In general, it is correct to say that Slovenes had a very important role, or perhaps even a decisive role, in the beginnings of the teaching of beekeeping. The first significant contribution is from 1768, when Glavar wrote his monumental "Response" (this text and others cited below is kept by the Archive of the Republic of Slovenia). This was the first-ever survey of beekeeping in Carniola done at a high level of detail and expertise, and includes numerous proposals to remove obstacles which prevent its further development. It stresses the need to educate beekeepers, create beekeeping schools, legislation, and literature in Slovene. As early as the "Response", Glavar promises to orally give farmers free advice on beekeeping during his free time on Sundays and Holidays. At the same time, he proposed to write down beekeeping knowledge in Slovene. Vienna was also aware of his "Response", and it is likely that Glavar's proposals for the removal of obstacles to development of beekeeping were one of the factors behind the formation of the Vienna school of beekeeping (1770) and the proclamation of the Apiculture Patent by Maria Theresa (*Bienenzuchtverbreitung ...*, 1775). Glavar translated and supplemented Anton Janša's *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* (Discussion of the swarming of the bees) - Janša (1771), and thus wrote the first book on beekeeping in Slovene, *Pogovor o čebelnih rojih* (Discussion About Bee Swarms) - Glavar (1776). Mihelič (1976) writes: *"Glavar's manuscript of the "Discourse" is divided into 691 numbered paragraphs, of which 233 are from Janša's original, 162 are from Janša but were supplemented by Glavar, while 296 are Glavar's original work"*. He submitted his manuscript on 26 July 1779 to the Carniolan Agricultural Society for printing, which did not happen, as the manuscript was claimed to have been "lost". In 1951, it was found, and was finally published in 1976 in a book entitled *"At the 200th Anniversary of the Written Slovene Word on Apiculture"*. Mihelič (1976) writes: *"Glavar wrote with the simple, or as he put it, uneducated Slovene beekeeper in mind ... Glavar's "Discussion About Bee Swarms" is much more than just the first learned text and beekeeping guide in Slovene, which eclipses all other similar texts from the 18th*

Century with its thoroughness, independence and true Slovene terminology. It contains a real survey of the state of apiculture in Carniola at the time, its merits and limits ... in essence, all that which he had implied in his "Response" in 1768". The "Proposals to Develop Carniolan Apiculture", addressed by Glavar on 17 December 1781 to the Agricultural Society, are also important. This is a large work presenting Carniolan apiculture, and also including his guide for a school of beekeeping and horticulture, a draft guide for the teachers of beekeeping, a draft guide for lessons, a plan for a general purpose school of beekeeping and horticulture at the Lanšprež estate, and a guide for the caretaker. A guide to developing a school of beekeeping and horticulture similar to that written by Glavar has not been found according to available data. It should also be stressed, that the guide prescribed that **the teaching language should be the regional language (Slovene).**

Glavar did not wait for his school of beekeeping to be approved, or for himself to be appointed a beekeeping teacher, neither of which was never officially resolved (a imperial decree from 31 October 1781 abolished public beekeeping teachers), but proceeded with lessons in 1781, as seen from his letter to Tomelj from 28 November 1781 (Gregorič 1982)

In addition to what has been said about Glavar, it should be added that he worked in Carniola. His work and merit for Slovene beekeeping, particularly for teaching of beekeeping in Carniola and elsewhere, have not yet found their proper place in apiculture history, in Slovenia or the world.

In the same period, the Slovene Anton Janša was active in Vienna, where he was employed as a beekeeper with the Lower Austria Society in 1769. On 6 April 1770, Empress Maria Theresa chose him to be the first imperial teachers of beekeeping. He taught at the first public imperial beekeeping school, opened in May 1770 in Augarten, Vienna. His beekeeping methods, based on the knowledge and experience of Carniolan beekeepers, garnered much attention and imitation due to the great amount of honey and wax produced, partly as a consequence of the bees being led to buckwheat pasture. Kratzer (1774) named his method "the new Austrian method of beekeeping". In her instructions to beekeeping teachers from 1775, Maria Theresa ordered that only the tried and tested methods used by the first teacher Janša are to be taught in public beekeeping schools. A great commendation to Carniolan apiculture and the first imperial beekeeping teacher Anton Janša! In addition to this, Janša also wrote two works on beekeeping, or better, two manuals: *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen* (Discussion of the swarming of the bees) - Janša (1771) and *Vollständige Lehre von der Bienenzucht* (The Complete Guide to beekeeping) – Janša (1775, published two years after his death). These were reprinted several times and translated into Slovene and other languages. This provides a complete image of the great contribution of Anton Janša to the development of beekeeping globally, and particularly to its instruction.

Janša's method of beekeeping was continued by Martin Kuralt, born in Žabnica, who in 1806 designed the first school of beekeeping in Lvov. He also arranged a third reprint of Janša's Complete Guide, published in 1807.

The Apiculture Patent proclaimed by Maria Theresa (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775) is a key step in studying the history of teaching of beekeeping, as it ordered a main school to be established in Vienna, and smaller schools in other parts of the Empire. Also important are the instructions for beekeeping teachers included with the Patent, where it was ordered that beekeeping be taught following Janša's methods. Another equally important act was published in 1854, when teachers at countryside public schools were included in teaching of beekeeping. This act was also implemented in Carniola on 13 September 1857 by the Regional Government in Decree No. 11144 (a copy is kept by the Archive of the Republic of Slovenia). At this time, Jurij Jonke provided instructions for teaching of beekeeping at public schools at the request of the Carniolan Agricultural Society, and designated his own book "The Carniolan Beekeeper" (Krajnski zhbelaarzhik, 1844) as the textbook. After 1857, encouragement and support for the development of Carniolan beekeeping was carried out by public schools and teachers. In the 1870s, the Carniolan Agricultural Society used state funds to create grants and distribute beehives free of cost, with beekeeping teachers at public schools being given priority.

In the 1870s, other stimuli were available teaching of beekeeping in Carniola, with Baron Emil Rothschütz of the Podsmreka Castle near Višnja Gora being their main supporter. At the beekeepers assembly in Salzburg in 1872, he made a very influential speech, in which he explained what the government could do to support beekeeping. He especially stressed the importance of teaching of beekeeping, with the additional proposal that regional beekeeping schools be established. The assembly in Salzburg passed a special petition which included all of Rothschütz's proposals. The Baron was also one of the supporters of the Carniolan Society for Scientific Apiculture at its establishment in 1873. The invitation to the Society read: *"Our main attention will be devoted to teaching beekeeping in public schools, which will be accelerated by awarding grants, instructions, and premiums to teachers ..."* As early as 1873, Baron Emil Rothschütz proposed to the Carniolan Agricultural Society that an beekeeping school be established at the Podsmreka Castle near Višnja Gora. He addressed a detailed proposal to the society, written in German, and including 11 documents conserved by the Archive of the Republic of Slovenia. The programme for the beekeeping school, which was to be held during the summer months in Slovene and German, includes theoretical and practical contents. Teachers from all Slovene lands were to be educated about beekeeping in 20-day courses. The lectures would have been given by Rothschütz, and the practical lessons by his first master beekeeper. During the planning stage, applications by teachers were already received, and the teachers were accepted, however the proposal was ultimately rejected and all efforts to organise the school proved futile.

Beekeeping teaching was an excellent starting point for its further development in the 18th and 19th Centuries. Major contributions in Carniola, Austria-Hungary and the world at this time were made by Peter Pavel Glavar, Anton Janša, and Emil Rothschütz. The Carniolan method of beekeeping was designated to be used in all beekeeping schools by Maria Theresa in 1775.

In the appendix, the beekeeping school in Vienna, established in 1900, is presented, along

with its influence on beekeeping in Carniola. Slovene beekeeping teachers educated at the Vienna school taught beekeepers about scientific beekeeping at various courses, and thus made a great contribution to the development of Slovene apiculture. At the 7th International Agricultural Congress in Vienna in 1907, a resolution was passed which affirms that the establishment and maintenance of beekeeping schools is the main method of spreading and developing beekeeping.

Janez Gregori

Splošno navodilo:

Kadar je pri viru zapisano: <http://www.dlib.si>, to pomeni, da je ta objava dostopna na digitalni knjižnici Slovenije in jo je mogoče poiskati s pomočjo bibliografskih podatkov. Enako velja za druge objavljene splošne spletne naslove.

1. 200-letnica rojstva Antona Janše, početnika znanstvenega čebelarstva. 17(1934)21, str. 1, Domovina (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
2. Abhandlungen und Erfahrungen der gnädigst bestätigten physikalisch-oekonomischen Bienengesellschaft in Oberlausitz (Band 3. 1768/69). Leipzig 1770, 157 strani (<http://gdz.sub.uni-goettingen.de/dms/load/toc/?PPN=PPN682495395> – 19. 2. 2014)
3. Abhaltung von Lehrkursen an der österreichischen Imkerschule in Wien. 131(1912)49, str. 454, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
4. Abhaltung von Bienenzucht-Lehrkursen an der österreichischen Imkerschule in Wien im Jahre 1913. 132(1913)43, str.385–386, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
5. Abram, G. L. Kako naj bi učitelj pospeševal čebelorejo? Str. 239–244. V: Pedagoški letnik. I. leto, 1887, Pedagogičsko društvo v Krškem. Ljubljana 1887, 251 strani (<http://dlib.si> – 30. 10. 2013)
6. Adamič, France. Verbič Jože. Slovenski biografski leksikon (elektronski vir). Ljubljana 2009 (<http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/elektronski-viri/slovenski-biografski-leksikon> - 15. 12. 2012)
7. Aleš, Peter. Zveden kmet ali najpotrebniši nauki kmetijstva za nedeljske šole po deželi. Trst 1856, 168 strani
8. Angelus, P. Poročilo o enodnevnem tečaju v Kamniku. 13(1910)6, str. 98–100, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
9. Anton, mladi slovenski kmet, ces. kralj. profesor čebelarstva na Dunaji. 37(1879)20, str. 154–155, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
10. Anton Janša. Obris njegovega življenja. str. 1–5. V: Anton Janša. Popolni nauk o čebelarstvu. Prevod Frančišek Rojina. Ljubljana 1906, 139 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-91XPSB31> – 22. 2. 2014)
11. Anton Janša – slovenski čebelar. 65(1934)1, ovitek in str. 15–16, Vrtec: slovenski mladini
12. Anton Janscha – Wikipedia. (http://de.wikipedia.org/wiki/Anton_Janscha – 24. 1. 2013)
13. Aufschrift eines Bienenhauses. 1819, str. 149, Illyrisches Blatt zum Nutzen und Vergnügen (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
14. Auszug aus dem Preiscourant des Baron Rothschütz'schen Krainer Handelsbienenstandes (und Bienenzuchtschule) zu Post Pösendorf bei Laibach. 1(1873)2, str. 16, Der Bienen-Freund an der Salzach und am Inn (http://books.google.si/books?id=JKhYAAAACAAJ&dq=krainer+bienne&as_brr=1&ie=ISO-8859-1&redir_esc=y – 23. 3. 2014)
15. Becker, Rudolf Zacharias. Kmetam sa potrebo inu pomozh, ali uka polne vesele, inu shalofne pergodbe te vasy Mildhajm. Sa mlade, inu ftare ludy (poslovenil Marko Pohlin). Dunaj 1789, 445 strani

16. Bericht über die allgemeine Versammlung der k. k. Landwirtschaft-Gesellschaft im Laibach 5. Mai 1858. Mittheilungen der k. k. Landwirtschaft-Gesellschaft in Krain. Ljubljana 1858, 40 strani
17. Bienensubventionen – **(SI AS 533 SB 10-5 - Bienensubventionen)**
18. Bienenzuchtsverbreitung, 8. april 1775. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786-1787, zvezek VII, št. 1680, str. 204-208 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&page=205&size=45> – 4. 9. 2013)
19. Bienenzucht, Seidenzucht. Str. 133–137. V: Hlubek, F.X. Die Landwirtschaft des Herzogthumes Steiermark. Gratz 1846, 144 strani (<http://books.google.si/books?id=JMplAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=hlubek+xaver&hl=sl&sa=X&ei=qcuUUeDXG4fLOOragNAI&ved=0CCoQ6AEwAA#v=onepage&q=hlubek%20xaver&f=false> – 16. 5. 2013)
20. Bienenzucht=Lehrkurse an der österreichischen Imkerschule in Wien. 119(1900)132, str. 1109, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
21. Das Bienenzuchtbüchlein von Pfarrer Georg . X(1913)7, str. 52, Gottscheer Bote
22. Bienenzucht=Lehrkurse an der österreichischen Imkerschule in Wien. Zentralverein fuer Bienenzucht in Oesterreich. Dunaj 1904, 1 stran
23. Bleiweis, Janez. Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c. k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767. do konca leta 1867. Ljubljana 1867, 40 strani
24. Borko, Marko (ur.). Peter Pavel Glavar: Zbornik prispevkov iz simpozija Grm, Novo Mesto 2009. Lukovica 2009, 142 strani
25. Celodnevni čebelarski tečaj v Ilirski Bistrici. 20(1907)31, str. 31, Domoljub (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
26. Cvetko. Čebelarski učni tečaj pri Sv. Andražu v Slov. goricah. 9(1906)8, str. 119–121, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
27. Čebelarski pouk v Šoštanju. 15(1905)47, 4. stran, Domovina (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
28. Čebelarski shod v Ilirski Bistrici. 9(1906)7, str. 107–108 in št. 9, str. 139–141, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
29. Čebelarski shod v Rihenbergu. 42(1912)1, 3. stran, Soča (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
30. Čebelarski shod v Rihenbergu. 13(1912)1, 3. stran, Gorica (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
31. Čebelarski učni tečaji na avstrijski čebelarski šoli na Dunaju. 5(1902)4, str. 59, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
32. Čebelarski učni tečaji na avstrijski čebelarski šoli na Dunaju. 6(1903)4, str. 70 - 71, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
33. Čebelarski tečaj na Dunaju. V(1902)7, str. 84–85, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
34. Čebelarski tečaj. 13(1910)6, str. 77, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
35. Čebelarski tečaj na Grmu. 9(1913)9, str. 141, Primorski gospodar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
36. Debevec, Leopold. Ali veste ... 53(1951)7-8, str. 158–160, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
37. Debevec, Leopold. S čebelami in čebelarji skozi stoletja. Ljubljana 1967, 36 strani
38. DEDI – Enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem. (<http://www.dedi.si/> - 8. 8. 2012.)

39. Demšar, Viktorijan. Peter Pavel Glavar, življenjepis. str. 7–19. V: Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani
40. Delovodnik Kranjske kmetijske družbe za leto 1857 – števil. 150 in 347 (**AS 533, vložni zapisnik 2 Exhibiten protokol**)
41. Der Zentralausschuss der krainischen Landwirtschafte Gesellschaft. 4 februar 1874, št. 27, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
42. Der zweite Handelsbienenstand in Krain. (1870)42, str. 285, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
43. Die österreichische Imkerschule. 32(1900)6, str. 106–109, Bienen-Vater
44. Dimnik, Jakob. Teme in teze pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah I. 1901. 1(1901), str. 79–88, Pedagoški letopis (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
45. Dimnik, Jakob. Teme in teze pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah I. 1903. 3(1903), str. 147–164, Pedagoški letopis (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
46. Dimnik, Jakob. Teme in teze pedagoških in drugih poročil za leto 1906. 6(1906), str. 104–148, Pedagoški letopis (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
47. Dimnik, Jakob. Teme in teze poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah leta 1903. 11(1911), str. 113 - 142, Pedagoški letopis (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
48. Dimitz, August. Habsburžani v deželi Kranjskej : 1282–1882 : slavnosten spis ob godovanji šeststoletnice od združitve Kranjske zemlje z Avstrijo. Ljubljana 1883, 78 strani – (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ZMSD8ENE> – 22. 11. 2012)
49. Die Theresianische Imkerschule. (http://www.bienenzuchtverein-sulzbach-rosenberg.de/fileadmin/daten_40812/Die_Theresianische_Imkerschule.pdf - 26. 9. 2013)
50. Dolenc, Milan. Bibliografija rokopisnih ljudsko-medicinskih bukev in zapisov s slovenskega etničnega območja. 31(1983/1987), str. 31–74, Slovenski etnograf (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
51. Dolenc, R. O novih šolah za poduk v kmetijstvu. 26(1868)33, str. 259–260, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
52. Drobž. Ivan Jurančič. 23(1920)11, str. 168, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
53. Družbena naznanila. 2(1874)4, str. 32, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
54. Dvodnevni čebelarški tečaj. 15(1912)6, str. 101–102, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
55. Einladung zum Eintritte in den »Krainer Bienenzucht-Verein«. (1873) priloga, 1 stran, Die Krainer Biene (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
56. Enodnevni čebelarški tečaj za Gorenjsko. 16(1913)7, str. 119, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
57. Erlass des hohen k. k. österr. Unterrichts-Ministeriums vom 14. Juli 1854, betreffend die Förderung der Bienenzucht durch die Schullehrer. 14(1855)1, str. 68-69, der Deutsche Schulbote (<http://goobiweb.bbf.dipf.de/viewer/resolver?urn=urn:nbn:de:0111-bbf-spo-12384936> – 16. 02. 2014)
58. Erker, Josef. Georg Jonke als Prister, Bienenzüchter und Patriot. 11(1914a)4, str. 25–26 in 5, str. 33–34 in 6, str. 41–43 in 7, str. 49–51 in 8, 57–58, Gottscheer Bote.
59. Erker, Josef. Georg Jonke als Prister, Bienenzüchter und Patriot. (1914b), str. 265, Carniola (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)

60. Eyrich, Johann Leonhard. Entwurff der vollkommensten Bienenpflege für alle Landes-Gegenden. Ussenheim, 1766, 63 strani (<http://dfg-viewer.de/v2/?set%5Bimage%5D=3&set%5Bzoom%5D=default&set%5Bdebug%5D=0&set%5Bdouble%5D=0&set%5Bmets%5D=http%3A%2F%2Fdigitale.bibliothek.uni-halle.de%2Ffoai%2F%3Fverb%3DGetRecord%26metadataPrefix%3Dmets%26identifier%3D7029423> – 6. 12. 2013)
61. Gemeinnützige Arbeiten der Churfürstl. Sächsis. Bienengesellschaft in Oberlausitz : die Physik und Oeconomie der Bienen betreffend, nebst andern dahin einschlagenden natürlichen Dingen. Erster Band. Berlin in Leipzig, 1773, 451 strani (http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs2/object/display/bsb10293787_00090.html - 19. 2. 2014)
62. Gesetze und Verfügungen über die Bienenzucht. 1(1873)10-11, str. 76–79 in 12, str. 95–96 in 2(1874)1–2, str. 6–8, Die Krainer Biene (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
63. Glavar, Peter Pavel. Vorschlag Beantwortung zur Verbesserung der Bienenzucht in den Kaysl. Königl. Erb-ländern (Prevod: Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah). Iz leta 1768, 26 strani. (**AS SI 869 Glavar Peter Pavel, 1751–1784**)
64. Glavar, Peter Pavel. Das grausame Bienen Mord. Extract aus eienen Schreiben des wohl-lerwürdig. Herrn Peter Glavar (Prevod: Okruten umor čebel. Izvleček iz pisanja častitljivega gospoda Petra Glavarja). Iz leta 1768, 4 listi (**AS SI 869 Glavar Peter Pavel, 1751–1784**)
65. Glavar, Peter Pavel. Pogovor o čebelnih rojih. 1776 (<http://www.dedi.si/dediscina/460-pogovor-o-cebelnih-rojih> - 6. 8. 2012)
66. Glavar, Peter Pavel. Hochlöbliche Kais. Königliche Ackerbauss und Künste Geselschaft (Predlog za dvig čebelarstva). V dodatku pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Iz leta 1781, 55 listov (**Zbirka rokopisov – ARS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941**)
67. Glavar, P.P. Odgovor na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah. str. 11–38. Napisano 1768, prevod Mihelič Stane. V: Mihelič, Stane. Anton Janša. Slovenski čebelar. Čebelarsko društvo za Slovenijo. Ljubljana 1934, 163 strani
68. Glavar, Peter Pavel. Pogovor o čebelnih rojih. 1776. Jezikovno posodobil Mihelič Stane. str.79 - 260. V: Martin Mencej. Ob 200-letnici p isane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani
69. Glavna šola v Črnomlji. 23(1865)31, str. 247–248, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
70. Glavni čebelarski tečaj na čebelarski šoli na Dunaju. X(1907)3, str. 41, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
71. Glede izvrševanja lanskih in letošnjih zborovih sklepov.. Ljubljana 1873, letnik 1871, zvezek 1, str. 4 - 18, Naznanila-Mittheilungen
72. Glonar, Joža. Peter Pavel Glavar. 41(1938)7, str. 105–109 in št. 8, str. 121–123 in št. 9, str. 139–140 in št. 10, str. 152–154 in št. 11, str. 169–171 in št. 12, str. 185–186, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
73. Glonar, Jože. Jurančič Ivan. Slovenski biografski leksikon (elektronski vir). Ljubljana 2009 (<http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/elektronski-viri/slovenski-biografski-leksikon> - 15. 12. 2012)
74. Gregori, Janez. Začetki prodiranja kranjske čebele v svet. CVI(2004)5, str. 163 in št. 6, str. 191 in štev. 7-8, str. 226–228, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
75. Gregori, Janez. Peter Pavel Glavar in njegovo mesto v slovenskem čebelarstvu. CXII(2010)2, str. 55–56, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)

76. Gregori, Janez. Kratek pregled čebelarstva zgodovine. str. 483–502. V: Zdešar, Pavle (ur.). Slovensko čebelarstvo v tretje tisočletje. 2. Lukovica 2011a, 516 strani
77. Gregori, Janez. Kratek pregled čebelarstva zgodovine do 21. stoletja. Ljubljana 2011b, 9 strani; ([http:// 863.gvs.arnes.si/fck_files/image/Dogodki11/TE/zgodovina.pdf](http://863.gvs.arnes.si/fck_files/image/Dogodki11/TE/zgodovina.pdf) – 25. 7. 2012)
78. Gregorič, Jože. Pisma Petra Pavla Glavarja Jožefu Tomlju 1761–1784. Acta Ecclesiastica Sloveniae. Ljubljana, 1982, 255 strani
79. Helfert, Joseph Alexander. Die österreichische Volksschule. Geschichte, System, Statistik. Dritter Band: System der österreichische Volksschule. Prag 1861, 652 strani (<http://books.google.de/books?id=n-IMAAAACAAJ&printsec=frontcover&dq=volksschule+geschichte&hl=sl&sa=X&ei=kfblUpD4NMfetAbYkICABQ&ved=0CDwQ6AEwAA#v=onepage&q=1854&f=false> – 27. 1. 2014)
80. Helfert, Joseph Alexander. Die österreichische Volksschule. Geschichte, System, Statistik. Erster Band: Die Gründung der österreichischen Volksschule durch Maria Theresia. Prag 1860, 679 strani (<http://google.si/books?id=GCIBAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=sl#v=onepage&q&f=false> – 17. 3. 2014)
81. Hermann, Benedikt Franz. Abriß der physikalischen Beschaffenheit der österreichischen Staaten u. des gegenwärtigen Zustandes der Landwirtschaft, Gewerbe, Manufacturen etc. in denselben. St. Petersburg; Leipzig 1782, 348 strani. (http://books.google.si/books?id=RZIYAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=benedikt+franz+hermann&hl=sl&sa=X&ei=5c-zUt6oElfpywONLYCQDw&redir_esc=y#v=onepage&q=benedikt%20franz%20hermann&f=false – 20. 12. 2013)
82. Hofdekret von 31. Weinmonat 1781. Handbuch aller ... Verordnungen und Gesetze. Erster Band. Wien 1885, str. 505 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=hvb&datum=1784&page=569&size=45> – 27. 9. 2013)
83. Instruktion für die Bienenmeister. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786-1787, zvezek VII, str. 208–210 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&size=45&page=209> – 4. 9. 2013)
84. Ipavska glavna šola. 23(1865)37, str. 297, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
85. Iz Ljubljane. 15(1857)23, str. 92, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
86. Janša, Anton. Abhandlung vom Schwärmen der Bienen. Wien 1771, 1774, 140 str. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GQIOTNUU> – 27. 9. 2013)
87. Janša, Anton. Razpravo o rojenju čebel /; poslovenil Avgust Bukovic . Ljubljana 1906, 86 strani
88. Janša, Anton. Vollständige Lehre von der Bienenzucht Wien 1775, 204 str. (<http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/15701> - 8. 8. 2012); Wien 1790, 204 str. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NNKCA1Z6> – 27. 9. 2013)
89. Janša, Anton, Goličnik, Janez. Antona Janshaja zessarskiga zhebellarja Popolnoma podvuzhenje sa vsse zhebellarje. Celje 1792. 200 str. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KDNTQLXE> – 27. 9. 2013)

90. Janša, Anton. Popolni nauk o čebelarstvu. Po Jož. Münzbergovi izdaji prestavil za slovenske čebelarje Frančišek Rojina, nadučitelj v Šmartnem pri Kranju in urednik Slov. Čebelarja. S 45 podobami. - Izdalo Slovensko osrednje čebelarsko društvo v Ljubljani. Ljubljana 1906, 139 str. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-91XPSB31> – 29. 9. 2013)
91. Jonke, Jurij. Krajnski Zhbelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhbéle rediti, n s' njimi prav ravnati. Is devét in tridesetlétnih skushinj spisal v' nemshkim, in tudi v' krajnski jesik prestavit dal J. Jonke etc. Drugi ... natis (poslovenil Lovro Pintar). Ljubljana 1844, 115 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VVE0PDA> – 28. 9. 2013)
92. Jurančič, Jan. Vspored čebelarskega tečaja dne 28. in 29. junija t.l. pri sv. Andražu v Slov. goricah. 6(1903a)6, str. 103–104, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
93. Jurančič, Jan. Poročilo o II. slovenskem čebelarskem tečaju dne 28. in 29. junija t. l. na spodnjem Štajerskem. 6(1903b)9, str. 141–145, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
94. Kako bi se pospešiti dala čbeloreja, in pa nekaj brez zamere o Metelkovih ustanovah. 29(1871)27, str.213, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
95. Kako bi zamogla vlada čebelarstvo pospeševati? (Govor bar. Rožiča v Solnemgradu). 2(1874)3, str. 17–19, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
96. Kašca, Frančišek. Kmetovalci, oprimate se naprednega čebelarstva! 4(1901)11, str. 143–146, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
97. Kenič, Andrej. Poročilo o dvodnevem čebelarskem tečaju v Ilirski Bistrici dne 11. in 12. junija t. l. 13(1910)8, str. 129–131, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
98. Kindermann, Joseph Carl. Repertorium der Steiermärkischen Geschichte, Geographie, Topographie, Statistik und Naturhistorie. Gratz 1798, 672 strani (http://books.google.si/books?id=TJwAAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=kindermann+joseph&hl=sl&sa=X&ei=nyRFUvHgNOek0AWVu4GQBA&redir_esc=y#v=onepage&q=kindermann%20joseph&f=false – 27. 9. 2013)
99. Klimma, Martin. Bienenschule für den Landmann in allen Gegenden. 1790, 51 strani. V: Allgemeine deutsche Bibliothek. 108(1792)1, str. 202–204. (<http://www.ub.uni-bielefeld.de/diglib/aufkl/adb/adb.htm> - 4. 1. 2013)
100. Konschegg, Valentin. Die Bienenzucht in Krain. (1840)23, str. 109–112 in 24, str. 117–118, Illyrisches Blatt (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
101. Koželj, Anton, Vida Koželj. Čebelarstvo v dolini Temenice in Mirne skozi stoletja: jubilejna publikacija, izdana ob 100-letnici Čebelarskega društva Trebnje. Trebnje 2009, 235 strani
102. Kratko poročilo II. občnega zbora čebelarskega društva v Ljubljani 7. aprila 1975. 3(1875)4, str. 29–32. Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
103. Kratzer, Johann Augustin. Physikalisch-praktische Diskurse über die sammtliche Bienenzucht zum Nutzen und Unterricht für alle ökonomischen Liebhaber der neu eingerichteten oesterreichischen Bienepflege. Wien, 1774, 154 strani (<http://gdz.sub.uni-goettingen.de/dms/load/img/?PPN=PPN636577872&IDD OC=613467> – 7. 4. 2013)
104. Kurbus, Tom. Glavni tečaj na avstrijski čebelarski šoli na Dunaju. IV(1901)7, str. 93–94, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
105. L. Nove šolske postave in potrebe kmečkega ljudstva. 12(1872)2, str. 17–18, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
106. Landwirtschaftliches. (1873)256, str. 1788, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)

107. Lapajne, A. Čebelarška šola na Dunaji in naše čebelarstvo. XIII(1910)9, str. 142–144, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
108. Lapajne, Anton. Letošnje delovanje kmetijske šole na Grmu za prospeh čebelarstva. 14(1911)8, str. 112–113, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
109. Lapajne, Anton. O pomenu strokovnega pouka za povzdigo našega čebelarstva. 15(1912)6, str. 107–109, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
110. Lehrkurse an der österreichischen Imkerschule in Wien. 123(1904)61, str. 490, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
111. Lehrkurse an der österreichischen Imkerschule in Wien pro 1904. Zentralverein fuer Bienenzucht in Oesterreich. Dunaj 1904, 1 stran
112. Lehrkurse an der österreichischen Imkerschule in Wien. 130(1911)44, str. 397, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
113. Letni zbor c. k. kmetijske družbe. 16(1858)19, str. 145–146, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
114. Linhart, Anton Tomaž: Versuch einer Geschichte von Krain und der übrigen südlichen Slaven Oesterreichs. Drugi zvezek. Ljubljana 1791, 367 str.
115. Locales. (1874)80, str. 568, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
116. Lorenz, Joseph Roman, Wessely, Joseph, Schwaeger, Arthur Adolf. Die Bodencultur-Verhaeltnisse Oestereichs: Gedenkgabe fuer die XXVI. Versammlung deutscher Land- und Forstwirthe zu Wien. Wien 1868, 316 str. (http://books.google.si/books?id=1YB5X0ktg48C&printsec=frontcover&dq=Lorenz+Joseph+Roman+1868&hl=sl&sa=X&ei=uINFUpjOBMiO4gSDmoCIDA&redir_esc=y#v=onepage&q=Lorenz%20Joseph%20Roman%201868&f=false – 27. 9. 2013)
117. Mencej, Martin. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 str.
118. Mihelič, Stane. Anton Janša. Slovenski čebelar. Njegovo življenje, delo in doba. Ljubljana 1934, 163 strani
119. Mihelič, Stane. Pregled slovenskega čebelarkega slovstva. V: Sodobno čebelarstvo. Teoretični del. Ljubljana 1955, str. I–XXIII
120. Mihelič, Stane. Čebelarstvo. str. 395–412. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih znanosti. I. zvezek: Agrarno gospodarstvo. Ljubljana 1970
121. Mihelič, Stane. Peter Pavel Glavar, čebelar, čebelarški pisec, učitelj in organizator. str. 20–65. V: Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani
122. Mihelič, Stane. Zgodovina slovenskega čebelarstva. str. 15–31. V: Makarovič, Gorazd in dr. Der Mensch und die Biene, Ljubljana 1989, 313 strani
123. Miklavčič, M. Enodnevni čebelarški tečaj v Bitnjah pri Bohinjski Bistrici, dne 9. julija 1911. 14(1911)7, str. 99–100, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
124. Ministerial Erlass vom 14. Juli 1854. Str. 80-81. V: Liden, Ambrosius. Die Natur und das Lob der Honigbienen. Dunaj 1858, 82 strani (<http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=wu.89098870769;view=1up;seq=89> – 16. 2. 2014)
125. Mit Bezug auf dem h. v. Erlass vom 5. März d.J. Z 4275. Copia, 11144. Laibach am 13. September. 1857, 6 strani (**AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen**)
126. Muck, Osw. Der 2 Haupt-Lehrkurs an der österreichischen Imkerschule. 33(1901)7, str. 137–141, Bienen-Vater

127. Nachricht. 10 zvezek. 4 marec 1771, str. 145 – 146 . K.K. Allerg. Privil. Realzeitung der Wissenschaften und Künste. http://books.google.si/books?id=tOpGAAAACAAJ&pg=PA635&dq=wiener+realzeitung+1771&hl=sl&sa=X&ei=bD3OUqSAIqnxygPG64CgAg&redir_esc=y#v=onepage&q=bienen&f=false – 09. 1. 2014)
128. Napis za čebelnjak. 9(1962), str. 206, Loški razgledi (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
129. Navratil, Ivan. Anton Janša, slavni kranjski čebelar. str. 139-166. V: Spomenik o šestoletnici začetka Habsburške vlade na Slovenskem. Matica Slovenska, Ljubljana 1883, 241 strani
130. Navratil, Ivan. Janša Lovro pa Valentin, slikarja slovenska. Str. 1–36. V: Lah(ur.) Lepotopis matice slovenske za leto 1884. Ljubljana 1884, 362 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-SPYDV8B0> – 22. 11. 2012)
131. Naznanila c. kr. kmetijske družbe na Kranjskem. Ljubljana 1869–1882, skupaj 24 zvezkov
132. Nichtamtlicher Theil. Triest. (1857)143, str. 579, Laibacher Zeitung (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
133. Nove šole za poduk v kmetijstvu. 26(1868)29, str. 227 in 30, str. 235, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
134. Novičar iz raznih krajev. 13(1855)54, str. 216, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
135. Oklic o brezplačni podelitvi panjev iz državne podpore kranjskim ljudskim učiteljem in manj premožnim čbelorejcem kmetiškega stanu. 30(1872)9, str. 67, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
136. Opominek za učitelja meseca sušca. 2(1862)5, str. 75, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
137. Oražem, France. Peter P. Glavar – čebelar. str. 177–186. V: Škulj, Edo (ur.). Glavarjev simpozij v Rimu. Celje 1999, 400 strani
138. Osnova učnega načrta za kmetijska nadaljevalna izobraževališča.(vzporedno v nemškem in slovenskem jeziku). Ljubljana 1876, 15 strani
139. P. Gesetze und Verfügungen über Bienenzucht. 2(1870)34, str. 418–419 in 35, str. 429–431 in 36, str. 441–443, Landwirtschaftliches Wochenblatt der k. k. Ackerbauministeriums
140. Pater. Predlog o čebelarških tečajih na občnem zboru.7(1904)4, str. 65–66, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
141. Pechhacker, Hermann. 10. Personen, die sich in Praxis und Wissenschaft um die Österreichische Bienenkunde verdient gemacht haben. XVI. Internationaler Bienenzüchter Kongress in Wien, 12. - 18. 8. 1956, str. 36 – 45. (http://81.10.184.26:9001/personen_add/%23Bienenkundler_DENISIA_0008.pdf – 13. 11. 2013)
142. Perc, Martin. Anton Janscha: erster kaiser. königl. Lehrer der Bienenzucht in Wien: 1775–1925. Celje 1925a, 23 strani
143. Perc, Martin. Pri Anton Janševih sorodnikih na Dunaju. 53(1925b)212, str. 2 in št. 213, str. 2–3, Slovenec (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
144. Peter Pavel Glavar – (**AS SI 869 Glavar Peter Pavel, 1751–1784**)
145. Petkovšek, Viktor. J. A. Scopoli, njegovo življenje in delo v slovenskem prostoru. Razprave XX/2, Ljubljana 1977, 104 strani
146. Pirjevec, Avgust. Janša Anton. Slovenski biografski leksikon (Elektronski vir) 1925–1991. Ljubljana 2009a. (<http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl/> - 3. 8. 2012)

147. Pirjevec, Avgust. Martin Kuralt. Slovenski biografski leksikon (Elektronski vir) 1925–1991. Ljubljana 2009b. (<http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl/> - 3. 8. 2012)
148. Podružnica »Slovenskega čebelarkega društva« za Spodnje Štajersko v Št. Juriju ob juž. žel. 19(1905)46, str. 2, Domovina (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
149. Poduk za začasne okrajne šolske oglednike. (1869)12, str. 171–173, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
150. Poročilo delovanja kranjskega čebelarkega društva od vstanovljenja 30. julija 1873 do občnega zboru 7. aprila 1875. 3(1875)5, str. 38–40, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
151. Poročilo o delovanju glavnega odbora c. kr. kmetijske družbe kranjske v letu 1906. občnemu zboru dne 17. junija 1907. 24(1907)14, str. 151-152, Kmetovalec (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
152. Posnetek iz zapisnika odborne seje v Smreku 23. marca 1874. 2(1874)7, str. 51–53, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
153. Postave in zaukazi o čebelarstvu. 1(1873)9, str. 68–70 in 12, str. 95–96 in 2(1874)1, str. 3–4, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
154. Pravila Kranjskega društva za umno čebelarstvo. (1873), 4 strani. (AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen)
155. Pregled državnih subvencij, ktere je kmetijska družba Kranjska doshimal prejela in jih v povzdigo posameznih kmetijskih oddelkov obrnila. Letnik 1871, zvezek II, str. 6–18, Ljubljana 1874, Naznanila
156. Pregled zneskov državne podpore, ki jih je Kranjska kmetijska družba od sl. ministerstva kmetijstva prejela od leta 1869 do konca leta 1875. 38(1875)47, str. 383–384, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
157. Pri Sv. Andražu v Slov. goricah. 16(1906)80, 3. stran, Domovina (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
158. Prosser, Josef. Festversammlung anlässlich des zehnjährigen Bestandes der österreichischen Imkerschule zu Wien. 42(1910)7, str.190–192, Bienen-Vater
159. Prosser, Josef. Geschichte der Bienenzucht in Oestereich und des Oesterr. Reichvereins für Bienenzucht. Wien 1915, 336 strani
160. Prošnja čebelarjev v Solnograškem zboru. 1(1873)5, str. 35–37, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
161. Proračun za l. 1874. 2(1874)6, str. 48, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
162. R. Petition der Bienenzüchter vom salzburger Congress. 1(1873)1, str. 6 - 7 in 2, str. 13–14 in 3, str. 21–22 in 4 - 5, str 32–34 in 6–7 , str. 47–49, Die Krainer Biene (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
163. R. Prošnja čebelarjev v Solnogradskem občnem zboru. 1(1873)1, str. 6–7 in 3, str. 18 in 5, str. 35–37, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
164. R. Anton Janša, slavni kranjski čebelar. 2(1884)2, str. 9–10 in 4, str. 25–26 in 5, str.33–34 in 6, str41–42 in 7, str.50, Slovenski čebelar in sadjerejec (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
165. Raič Slavko. Anton Janša. Njegovo življenje in delovanje. Ljubljana 1934, 8 strani
166. Rajšp J. Iz Ormoža (Čebelarski tečaj pri sv. Andražu v Slov. Gor.). 37(1903)29, str.2, Slovenski gospodar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
167. Razglas kmetijske družbe Kranjske. Ljubljana 1. januarja 1873. Oglasnik šte. 1 k 1. šte. Novic
168. Razglas čebelarjem. Ljubljana 11. marca 1874. Oglasnik šte. 8 k 10. šte. Novic

169. Razglas čebelarjem. 33(1875)3, str. 19, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
170. Razpis deželnega šolskega sveta za Kranjsko z dne 16. septembra 1876 leta, št. 940/dež. š. sv., o pospeševanju pouka v kmetijstvu na ljudskih šolah in o izdaji učnega načrta za kmetijske nadaljevanje šole. Str. 569–587. V: Heinz, Fr. Zbirka zakonov in ukazov o ljudskem šolstvu na Kranjskem. Ljubljana 1895, 790 strani
171. Rechfeld, Philipp Jacob. Peter Glavar. Eine biographische Scizze. Jahrgang 1848, zweites Quartal, str. 29–42, Mittheilungen des historischen Verein für Krain
172. Remeš, D. M. Abbe Martin Kuralt. 1912, XIV. zvezek, str. 1 - 48, Zbornik
173. Riem, Johann, Steinmetz, Johann Friderich, Loewe, Gotlieb. Physikalisch-oekonomische Bienenbibliothek. Erste Lieferung. Bresslau 1776, 128 str. (http://books.google.si/books?id=qI9IAAAAMAAJ&pg=PA121&dq=WIENER+REALZEITUNG+1771&hl=sl&sa=X&ei=uhZaUrWNN6nNOQW7t4CQBg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false – 13. 10. 2013)
174. Rihar, Jože. Način čebelarjenja na Slovenskem. Odkritja Slovencev o čebelah in čebelji botaniki. 100(1998)12, str. 350–363, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
175. Rojina, Fr. Učiteljem-čebelarjem. 38(1898a)9, str. 66, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
176. Rojina, Fr. O naprednem čebelarstvu. II. 1(1898b)2, str. 10–11, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
177. Rojina, Fran. Učitelj-čebelar. 39(1899)27, str. 198-199, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
178. Rojina, Francišek. Avstrijska čebelarska šola na Dunaju. III(1900)8, str. 62–64 in št. 9, str. 69–70 in št. 10, str. 81–82, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
179. Rojina, Francišek. Vrednost in pomen čebelarstva za ljudskega učitelja. VII(1904)7, str. 107–110, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
180. Rothschild, E. Bienenzuchtsschule. Smerek 1874, 11 strani. (**Bienensubventionen - SI AS 533 SB 10-5**)
181. Rudolf, Andrejka. Rojina Francišek. Slovenski biografski leksikon (elektronski vir). Ljubljana 2009 (<http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/elektronski-viri/slovenski-biografski-leksikon> - 15. 12. 2012)
182. Ruttner, Friedrich. Naturgeschichte der Honigbienen. 2. izdaja. München 2003, 357 strani
183. Sammlung der im Landesgesetz- und Regierungsblatte nicht erhaltenen Normalien, Instruktionen, Belehrungen, Weisungen &c., welche die k. k. Statthalterei Böhmens in dem Zeitraume vom Jahre 1850 bis Ende Jänner 1855 erlassen hat. Prag 1855, 690 strani (http://books.google.si/books?id=l7FDAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=sammlung+der+im+landesgesetz+und+regierungsblatte+nicht&hl=sl&sa=X&ei=y07jUriyJobMtAasv4DoDA&redir_esc=y#v=onepage&q=sammlung%20der%20im%20landesgesetz%20und%20regierungsblatte%20nicht&f=false – 25. 1. 2014)
184. Sartori, Franz. Skizzierte Darstellung der physikalischen Beschaffenheit und der Naturgeschichte des Herzogthumes Steiermark. Gratz 1806, 279 strani (http://books.google.si/books?id=CKA5AAAACAAJ&printsec=frontcover&dq=Sartori+Franz+1806&hl=sl&sa=X&ei=CntFUoKGIrL4ASs_oBw&redir_esc=y#v=onepage&q=Sartori%20Franz%201806&f=false – 27. 9. 2013)

185. Scopoli, Giovanni Antonio. *Entomologia Carniolica : exhibens insecta Carnioliae indigena et distributa in ordines, genera, species, varietates, methodo Linnaeana*. Vindobonae 1763, 420 strani (<http://books.google.si/books?id=66E-AAAACAAJ&printsec=frontcover&dq=Entomologia+Carniolica&hl=sl&sa=X&ei=VX5FUv7mFMrh4QsX-4CADg&ved=0CC8Q6AEwAA#v=onepage&q=Entomologia%20Carniolica&f=false> – 27. 9. 2013)
186. Scopoli, Giovanni Antonio. *Dissertatio de Apibus*. str. 7–47. V: *Annus IV. historico-naturalis*. Lipsiae 1770, 150 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-S0MLTISX> – 27. 9. 2013)
187. Skok, Marjan. Slovenski čebelarji in slovenska čebelarstva organizacija med drugo svetovno vojno in po njej. 100(1998)12, str. 338 - 348, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
188. Slapšak, Julij. Dajte nam čebelarskega nadzornika za Kranjsko. 10(1907)9, str. 132–134, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
189. Slovensko osrednje čebelarsko društvo v Ljubljani priredi dva dvodnevna čebelarska tečaja v Marjanišču v Ljubljani. 16(1913)6, str. 97, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
190. Sporočilo solnograjskega shoda čebelarjev. 1(1873)2, str. 14, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
191. Stabej, Jože. Stari zapisi o čebelah in čebelarstvu. VI. 57(1955)1-2, str. 30 – 32, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
192. Stabej, Jože. Pogovor od zhebelnih rojou/kusi. str. 66–78. V: *Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu*. Ljubljana 1976, 335 strani
193. Stabej, Jože. Žnideršič Anton. Slovenski biografski leksikon (elektronski vir). Ljubljana 2009 (<http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/elektronski-viri/slovenski-biografski-leksikon> - 15. 12. 2012)
194. Šolska letina. 5(1865)16, str. 252–253, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
195. Šolska sporočila. 24(1865)37, str. 295, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
196. Sotošek, M. Prvi čebelarski tečaj na Slovenskem. 5(1902)11, str. 138-139. Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
197. Sotošek, M. Prvi čebelarski tečaj na Slovenskem. 42(1902)22, str. 254, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
198. Šalehar, Andrej, Gregori, Janez. Nujno potrebujemo čebelarski zakon. CXI(2009)2, str. 45–46, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
199. Šalehar, Andrej. O spodbujanju čebelarstva v 18. stoletju. CXII(2010)9, str. 284 - 285, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
200. Šalehar, Andrej, Gregori, Janez (ur), Groznik, Pavel, Koželj, Anton, Šivic, Franc. *Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska*. Ivančna Gorica, Brdo pri Lukovici, 2011, 103 str.
201. Šalehar, Andrej, Gregori, Janez, Jaklitsch, Hans, Jaklitsch, Helena, Kordiš, Suzana. *Georg/Jurij Jonke – črmošnjiški župnik in kranjski čebelar*. Novo mesto, Občice , Brdo pri Lukovici 2012, 132 strani
202. Šalehar, Andrej. *Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781*. Rodica, Novo Mesto, 2013, 40 str. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GU6NHIQO> – 21. 10. 2013)

203. Štefan, Rozka. Slovenski razsvetljenec Martin Kuralt v Lvovski dobi. 1900, str. 81- 99, Slavistična revija (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
204. Štupar, Fr. Čebelarstvo na Kranjskem. III. 16(1913)4, str. 69–70, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
205. Tomšič, Ivan. Naloga in delovanje ljudskega učitelja, da si pridobi ljubezen in spoštovanje naroda. 13(1883)2, str. 17–20 in št. 3, str. 33 -34, Učiteljski tovariš (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
206. Ukaz ministra za bogočastje in uk od 20. avgusta 1870, s katerim se občnim ljudskim učilnicam razpisuje šolski in učni red. Državni zakonik za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane. 42. kos od 21. avgusta 1870, štev. 105, str. 219–233 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rsl&datum=18700304&seite=00000219> – 27. 9. 2013)
207. Umek, Ema. Kranjska kmetijska družba 1767–1787. 29(2006)1, str. 1-34, Arhivi (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
208. Unentgeltlicher Unterricht in der Bienenzucht im Jahre 1864. Verein zur Forderung der Bienenzucht in Nieder-Oesterreich. Wien 1864, 1 stran(http://archiv.onb.ac.at:1801/webclient/StreamGate?folder_id=0&dvs=1389678788477~693 – 14. 1. 2014)
209. V Št. Martinu pri Slov. Gradcu. 14(1904)56, str. 335, Domovina (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
210. V Vodichah. 11(1858)19, str. 151, Zgodnja Danica (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
211. Vabilo k enodnevniemu čebelarskemu tečaju. 12(1909)7, str. 101, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
212. Valvasor, Janez Vajkard. Die Ehre dess Herzogthums Crain. 4 zv. Ljubljana 1689 (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NQSKQM6> – 27. 11. 2013).
213. Valvasor, Janez Vajkard. Čast in slava vojvodine Kranjske (slovenski prevod Die Ehre dess Herzogthums Crain - 1689; prevod Doris Debenjak in drugi), 4 zv. Ljubljana, Zavod dežela Kranjska, 2009 – 2013.
214. Vrhovec, Ivan. Slavni Slovenci; II. Peter Pavel Glavar. 5(1885)6, Ljubljanski zvon. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-E2JUFDU3> – 27. 9. 2013)
215. Weidinger, Artur Franz. 10 Jahre Imkerschule. Dunaj 1910, 40 strani (http://books.google.si/books?id=_9RCAAAAYAAJ&q=10+Jahre+Imkerschule&dq=10+Jahre+Imkerschule&hl=sl&sa=X&ei=J4NFUvfyOIWr4ASJk4GgBw&redir_esc=y – 27. 9. 2013)
216. Weidinger, Artur Franz. Die Imkerschule zu Wien. 1900-1910. 42(1910)7, str. 185-189 , Bienen-Vater
217. Wytopil, Franz. Die Kaiserl. Königl. Bienenschule in Wien 1770–1781. 32(1900)6, str. 109-118, Bienen-Vater
218. VII. Internationaler landwirtschaftlicher Kongress. Referat 8. Die Einfluss der Imkerschule auf die Hebung der Bienenzucht. Wien 21.–25. Mai 1907 (http://books.google.si/books?id=QxNJAAAAMAAJ&dq=VII.%20Internationaler%20landwirtschaftlicher%20Kongress&hl=sl&source=gbs_similarbooks – 27. 9. 2013)
219. Zaletel, Pavel. Zgodovina slovenskega čebelarstva in čebelarske organizacije. Od prvih začetkov do leta 1941. 100(1998)12, str. 317-337, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
220. Zapisnik odborove seje 16. jun. 1874 v Ljubljani. 2(1874)9, str. 73–76, Slovenska čebela (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
221. Zbirka rokopisov – (SI AS 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941)

-
222. Zirkelbach, Hinko. 3. enodnevni čebelarški tečaj v Ilirski Bistrici. 12(1909)8, str. 116–120, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
223. Zirkelbach, Hinko. XII. Občni zbor »Slovenskega osrednjega čebelarskega društva« v Ljubljani. 13(1910)2, str. 28–33 in št. 3, str. 49 - 53, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
224. Zirkelbach, Hinko. XIII. Občni zbor »Slovenskega osrednjega čebelarskega društva« v Ljubljani. 14(1911)2, str. 23–26, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
225. Zirkelbach, Hinko. XIV. Občni zbor »Slovenskega osrednjega čebelarskega društva« v Ljubljani. 15 (1912)2, str. 27–35, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
226. Zirkelbach, Hinko. Poročilo o delovanju »Slovenskega osrednjega čebelarskega društva za Kranjsko, Koroško in Primorsko« v Ljubljani. 16 (1913)3, str. 51 - 59, Slovenski čebelar (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
227. Znamenita čebelarska obletnica. 1(1925)39, str. 2, Ilustrirani Slovenec (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)
228. Živinorejske subvencije; subvencije za rejo drobnice; subvencije za čebelorejo. Letnik 1875, zvezek I, Ljubljana 1876, str. 28 - 30, Naznanila-Mittheilungen.
229. Žnideršič, Anton. Zanimarjena gospodarska panoga. 58(1900)48, str. 466–467, Kmetijske in rokodelske novice (<http://dlib.si> – 29. 9. 2013)

Zahvala

Pri nastajanju knjige so pomagali:

Janez Gregori, prof. biol. – strokovni pregled, fotografije, predgovor in sodelovanje pri strokovni redakciji Glavarjevih pravil za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu,

France Baraga – branje in prevod Glavarjevih rokopisov,

Primož Debenjak – branje rokopisa Rothschildovega programa za čebelarsko šolo,

Anton Koželj – spodbude, spremljanje nastajanja knjige in vodenje realizacije izdaje,

Vida Koželj – zadnji pregled knjige pred tiskanjem.

Vsem se iskreno zahvaljujem.

Priloga 1 - Razpis brezplačnega pouka o čebelarjenju v letu 1864

Verein zur Förderung der Bienenzucht in Nieder-Oesterreich.

Unentgeltlicher
Unterricht in der Bienenzucht
im Jahre 1864.

Der Verein zur Förderung der Bienenzucht in Nieder-Oesterreich wird, wie im vorigen Jahre auch im Jahre 1864 einen **unentgeltlichen Unterrichts-Curs in der Bienenzucht** veranstalten, worüber auch Zeugnisse ausgestellt werden.

Dieser Unterricht wird von dem Ausschussrathe des Vereines Herrn med. und chirurg. Dr. **Ludwig Melicher**, im Gebäude der k. k. Normalhauptschule bei **St. Anna**, **Stadt Johannessgasse Nr. 1, 1. Stock**, Lehrzimmer der **1. Classe** abgehalten, am **1. Februar 1864** Nachmittags um 2 Uhr beginnen und bis zu Ende des Lehrlaufes, an **jeden Donnerstage von 1 — 3 Uhr Nachmittags und Sonntags von halb 9 — halb 10 Uhr Vormittags** stattfinden.

Der **practische Theil** des Unterrichtes wird in den **Sommermonaten** an dem **Bienenstande** des genannten Herrn Ausschuss-Rathes Dr. **Melicher**, **Alservorstadt, Marianengasse Nr. 22** abgehalten werden.

Der Zutritt zu diesen Vorlesungen ist sowohl **männlichen, als weiblichen Zuhörern ohne alles Entgelt**, bloß gegen frühere schriftliche (frankirte) Anmeldung im Vereinslocale, **Stadt, Herrngasse Landhaus Nr. 13**, und hierauf erfolgte Bewilligung des Vereins-Präsidenten, gestattet.

Es wird von dem gefertigten Vereine umso mehr eine zahlreiche Theilnehmung an diesem Unterrichte gewünscht, als derselbe den gemeinnützigen Zweck hat, durch Heranbildung tüchtiger Bienenzüchter, das Landvölk in Nieder-Oesterreich zum rationellen Betriebe der Bienenwirtschaft hinzuführen, die endliche Hebung dieses wichtigen Productionszweiges zu bewerkstelligen und auf diese Weise dem Kronlande Nieder-Oesterreich eine nicht unerhebliche Finanzquelle zu eröffnen. —

Die Vereins-Mitglieder bedürfen zur Theilnahme an diesen Vorlesungen bloß die Vorweisung der Mitgliederkarte. Wien, am 15. Jänner 1864.

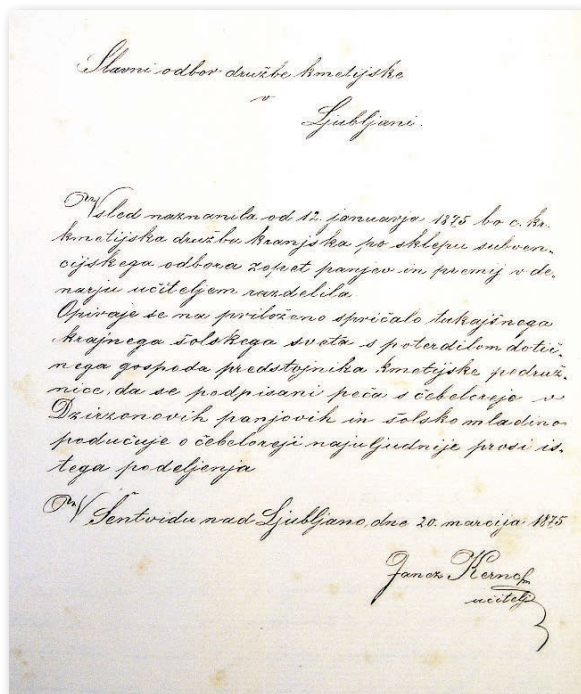
Vom Vereine zur Förderung der Bienenzucht in Nieder-Oesterreich.

Franz Josef Kolb,
Vereins-Präsident.

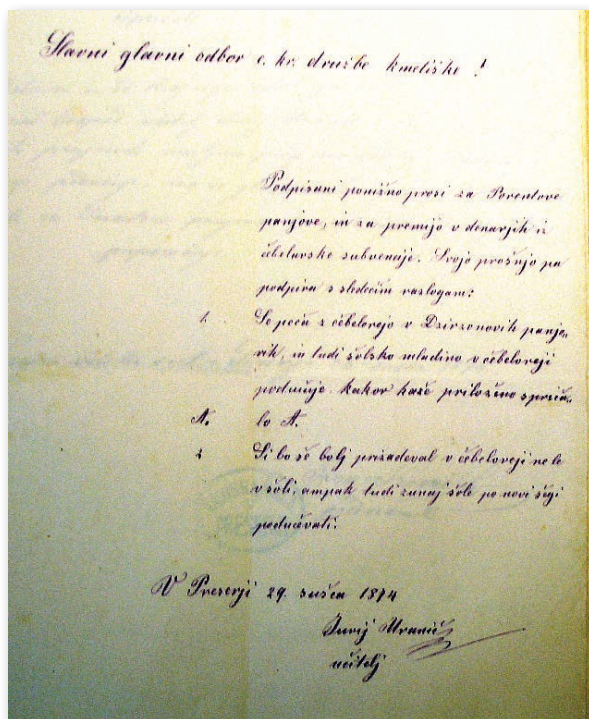
Don. Clemens Diwald,
Vice-Präsident.

Martin Leuschert,
Vice-Präsident.

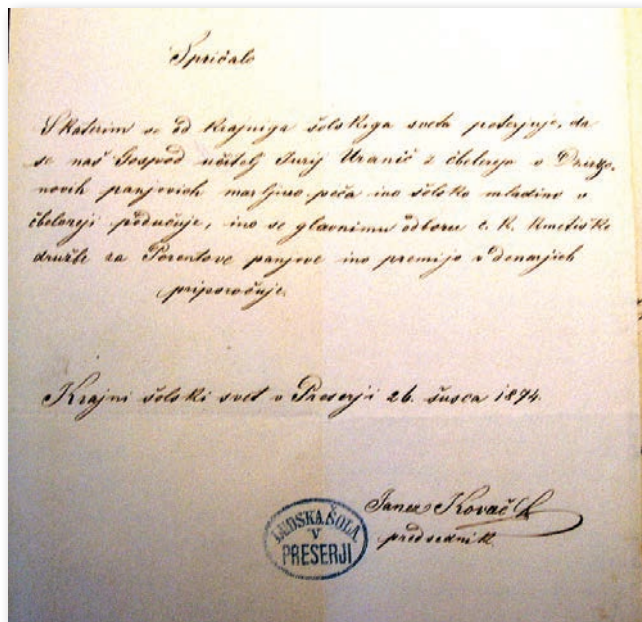
Priloga 2 - Primeri prošenj – učitelji (1872–1878)

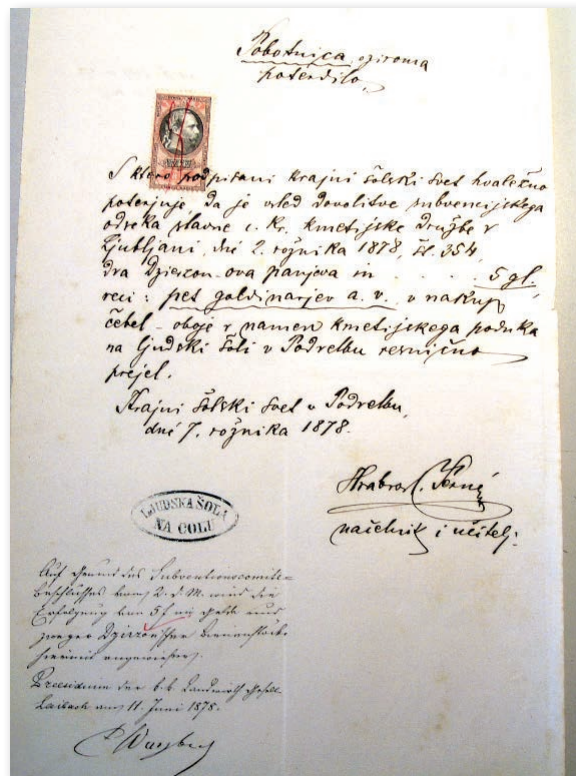
Prošnja, 1875, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 17

Prošnja, 1874, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 17

Spričevalo k prošnji, 1874, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 17

Pobotnica, 1878, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 17

Spričevalo.

Podpisano šolsko svetovalstvo spričuje, da je kufrajski učitelj gospod Ivan Šorenel marljiv čebelarjevec in da z dobrim uspehom podučuje ne le šolsko mladino, temveč je vnel tudi naše stare čebelarjeve za zboljšanje čebelarjeve po napravi novih panjev s premasljivimi satniki. Zaradi lanske slabe letne za čebele si nij jih mogel obdržati za tekoče šolsko podučevanje, več pa skor štiri panje s premasljivimi satniki Šorenlovih in Šumperjevih panjev. Sploh napreduje čebelarstvo v kufrajski okolici, od kar se podučuje naša šolska mladina na kufrajskem šolskem vertu v čebelarji.

Šolsko svetovalstvo na Menci dne 12. aprila 1874.

M. J. Šoren

Spričevalo k prošnji, 1874, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 17

Slavni odbor c. k. Kmetijske družbe!

Ljubljani.

Podpisani ravno zdaj izdeluje obratki /čebel/
nakl. za 50 parjev. Ker si bode le težko čebel
in potrebnega oročja nakupil, ima pa
posebno veselje do čebelorije, kakor priloženo,
sprisalo kaže prisi:

Slavni odbor c. k. Kmetijske družbe
v Ljubljani naj blagovoli podpisanim
kdatne podpore /premijske za čebelorije/ nakla-
niti.

V Imastnem pod Smarngoro
20. Marca 1874

Lepol Intendovnik
finski učitelj

Polovilo.

Gospod Leopold Schladobnik, učitelj na kuharski ljudski šoli, se
 pravo pridno in marljivo ponaša s čebelarstvom. Imajo danj 4 Sauerbrosen
 panjov in je tudi članovi ud. slovenskega čebelarstvenega društva.
 Gospod danj izdeluje na pravo primeren način navolnatek čebel,
 nabi za 50 panjev, da tude samogel šolehi in tudio s čebelarstvom
 podučevati. Znanstveni gosp. učitelj je vplet s svet za področje
 kmetijskega, posebno pa za sadjarstvo in čebelarstvo. Kar ga tude st,
 nab šolehi stál in so njegovi učiteljki dohodke pravo majhni
 in pičli, si tude pač biše čebel in panjev nadkupil.
 Glavni odbor c. k. kmetijskega društva s Sp. kmetijski naj blagoviti
 našemu gosp. učitelju za nadkup čebel in panjev pablaviti pre-
 mija za čebelarstvo, napisano s Dunghausom c. k. kmetijskega društva
 s Sp. kmetijski s. Marca 1874, ali katel drugo udavno podpora.
 Najni šolehi svet s Smartnim pod Smartno goro 20. Marca 1874.

Ant. Kramelj
 tajm. in predsednik.

Ljubljana Smartno pod Smartno goro 20. Marca 1874

Franc Rozarj
 Ljuban

Spričevalo k prošnji, 1874, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 17

Slavna c. k. kmetijska družba
v Ljubljani

Ponizno podpisani se predizne vjudne popra-
sati, slavna c. k. kmetijska družba, o Lacherje-
vih čebelarstvih podobah; ker bi sedaj prav dobro
ugajali pri podjetju v kmetijske najprejvalni
šoli, katero še zmiraj ob nedeljah in praznikih
po krščanskem nauku imamo, in sem sedaj ravno
"Umnno kmetovanje" končal. Mislim zopet o
čebelarji po Janketu razlagat, in Veršovčers
komije, kadar bo to končano zopet od boja
po "Umnno kmetovanje" prijeti.

Prejmi ali se boje po pošti poslati, ali hočem v
Ljubljano ktereza poslati da sprejme. Gotovo bo po
pošti nos pripravniši.

Z nac vjudnišem spoštovanjem ostane
mejn hvaležni za lepi dar

L. Jernaj 8. jannarja 1876

svani
Joan Lajp
nadučitelj

Priloga 3 - Kranjsko čebelarstvo društvo (1873)

Vabilo

na pristop k čebelarškemu društvu za Kranjsko in sosedne dežele.

Dandanašnji se povsod snujejo društva in kdo ne vé, koliko reči se je v kratkem „z združenimi močmi“ doseglo, ki bi se sicer ali nikoli ne bile dovršile, ali pa z neizmernim trudom še le v drugem ali tretjem rodu komaj dosegle. Tako je tudi s čebelarstvom. Veliko se je že govorilo o zboljšanju čebelarstva po knjigah in pisalo po časnikih; — marsikaj se je tudi res zboljšalo — al vendar umnega čebelarstva so se le posamesni sem ter tje poprijeli, za večji del čebelarjev pa je bilo govorjenje in pisanje izgubljeno. Čem bolj pa se čebelarji združimo, ter drug drugemu pomagamo — bodi si z zgledom, bodi si s podukom ali denarno pomočjo, tem večji uspeh bode imelo tudi naše delovanje za blagor posamesnih in celih dežel. Zato je nekaj prijateljev čebelarstva osnovalo priložena pravila za društvo umnega čebelarstva in ravno kar dobilo vladino potrjenje. Vljudno in lepo tedaj vabimo vse prijatelje čebelarstva po Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem, naj blagovolijo našemu društvu pristopiti, da dosežemo „z združenimi močmi“ toliko večji uspeh. Upamo, da tudi nam c. kr. vlada na pomoč pride z denarno podporo, s katero ona poslednje čase blagovoljno podpira skoro vsa gospodarska društva, in tudi čebelarska, n. pr. Česko, Moravsko, Tirolsko itd.

Prizadevanje današnjih časov se sploh obrača na zboljšanje in pomnoženje dohodkov, nekaj ker so stroški in davki če dalje večji, nekaj ker so tudi družinske okoljščine vse spremenjene, tedaj tudi družinske potrebe čedalje večje. Ne more se pa tajiti, da to prizadevanje je nasledek neke močnejše sile in hrepenenja po poduku, po vednosti in znanji v vseh rečeh, zlasti v do zdaj zanemarjenih kmetijskih strokah. Obojni tej želji: po zboljšanju in pomnoženju prihodkov in po vednosti in poduku si bode društvo marljivo vstrezati prizadevalo. Marljivo in vedno hočemo delati, da bi se skoro v znanji in dejanji čebeloreja po Dzierzonovem navodu s premakli-

2

vimi satovniki vdomačila in razširjevala, ker tako umno čebelarstvo ne dá le obilno veselja in kratkega časa, ampak tudi dvojni dobiček proti dozdanjemu delovanju z nepremakljivim satovjem. Pomočki k temu so naznanjeni v naših pravilih.

Konečno tedaj še enkrat prosimo vse prijatelje čebelarstva sploh, posebno pa prečestito duhovščino, koja se v čebelarstvu naj bolj odlikuje, skoro smemo reči po celem svetu; naj blagovolijo gospodje duhovniki društvu sami pristopiti, ter tudi druge čebelarje svoje okolice k temu nagniti, in če je treba, njih vpis sprejeti, ter ga nam poslati — komur je komu drago in priličniše.

Kar smo spregledali, ali kar bode v kateri okolici za potrebno spoznano, naj se nam blagovoli naznaniti, da se vse pripravi in vravna za prvi veliki zbor, kteri se bode v kratkem sklical.

Bog blagoslovi naše početje v prid posameznih čebelarjev, dežel in vseh Slovencev!

Meseca maja 1873.

Osnovni odbor:

Emil baron Rotschütz,
posestnik v Smreku, (Post Pösendorf)

Jožef Jerič,
župnik na Doboveci, (Post Trifail.)

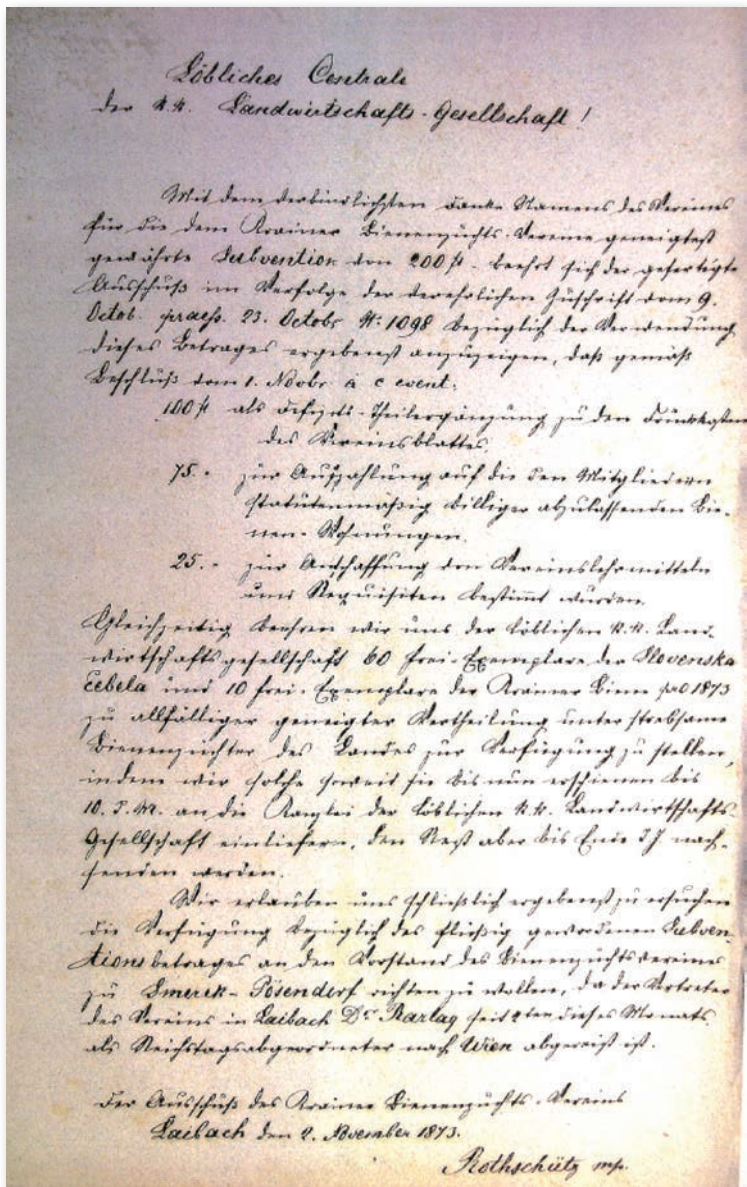
Dr. J. R. Razlag,
posestnik in odvetnik v Ljubljani.

Vabilo za pristop h Kranjskemu čebelarskemu društvu
AS 533, SB/10-5 Bienensubventionen, vir 17

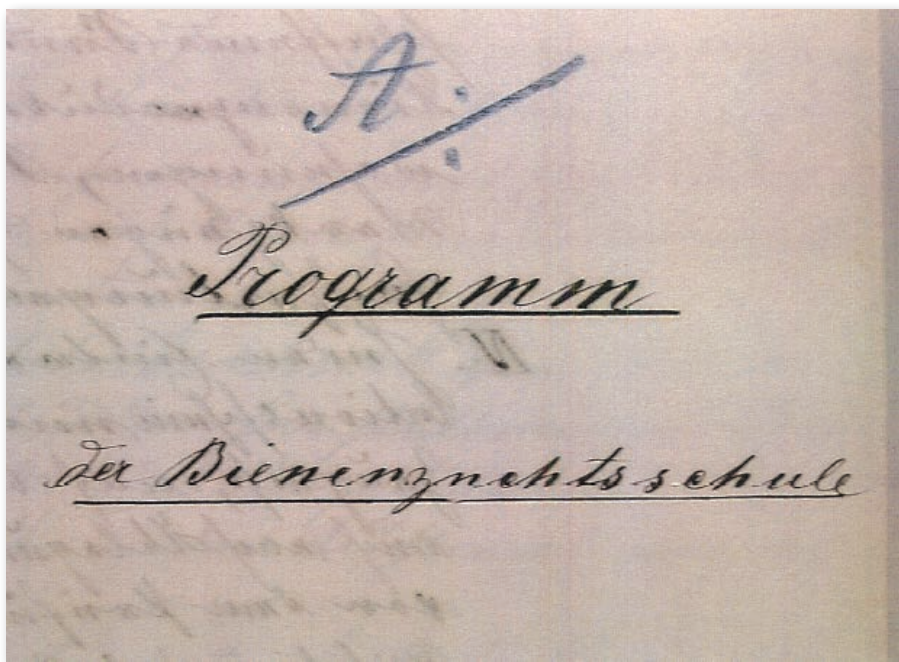
Znak slovenskega čebelarskega društva 1873 - v slovenskem in nemškem jeziku - na diplomi, ki jo je prejel Jožef Lomberger
Fotografirano v knjižnici Petra Pavla Glavarja v Komendi dne 3. 12. 2013

Priloga 4 - Dopis predsednika barona Rothschütza

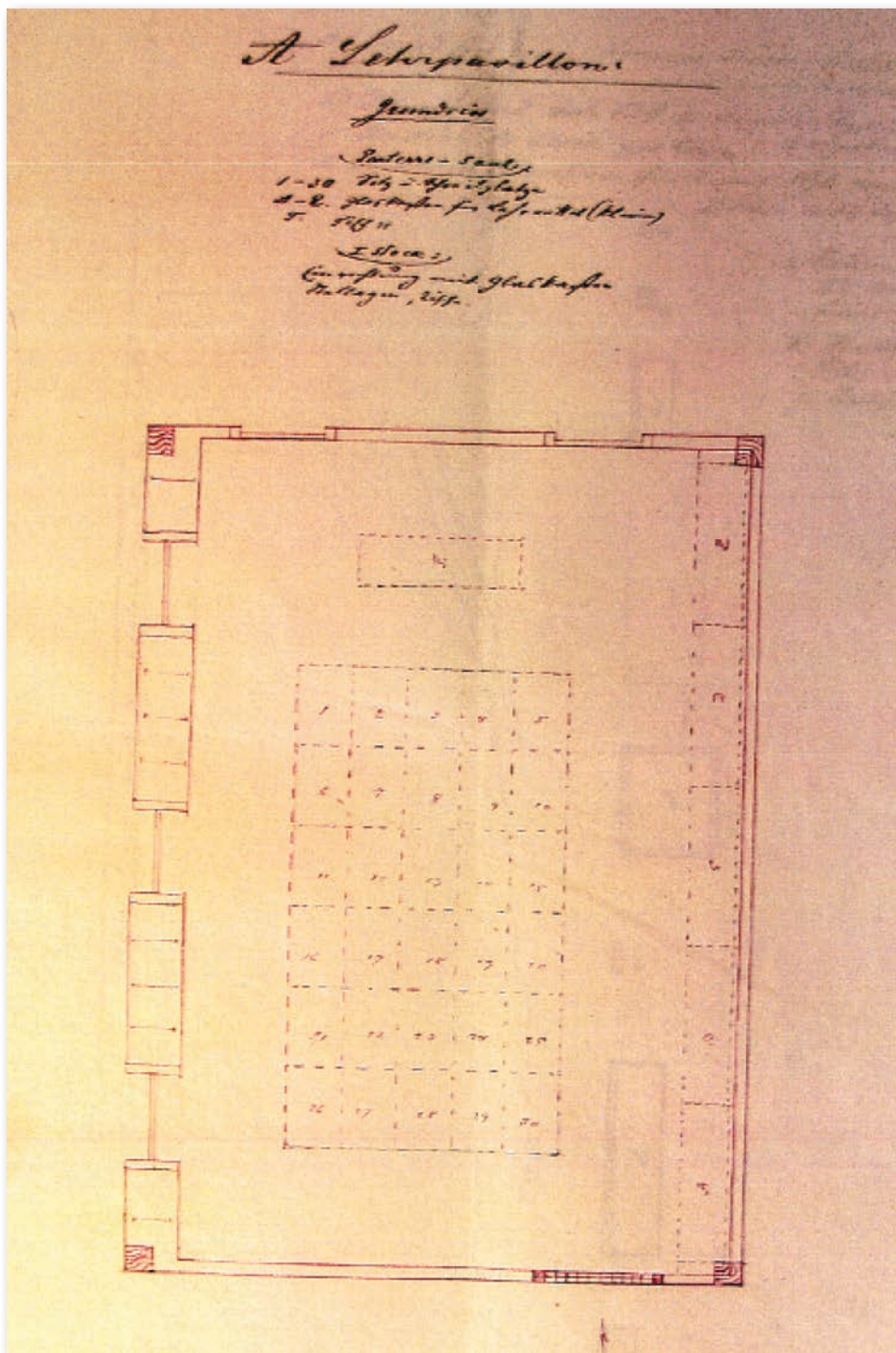

Dopis predsednika barona Rothschütza 2. novembra 1873 Kranjski kmetijski družbi
 AS 533, SB/10-5 Bienensubventionen, vir 17

Priloga 5 - Čebelarska šola na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1874)

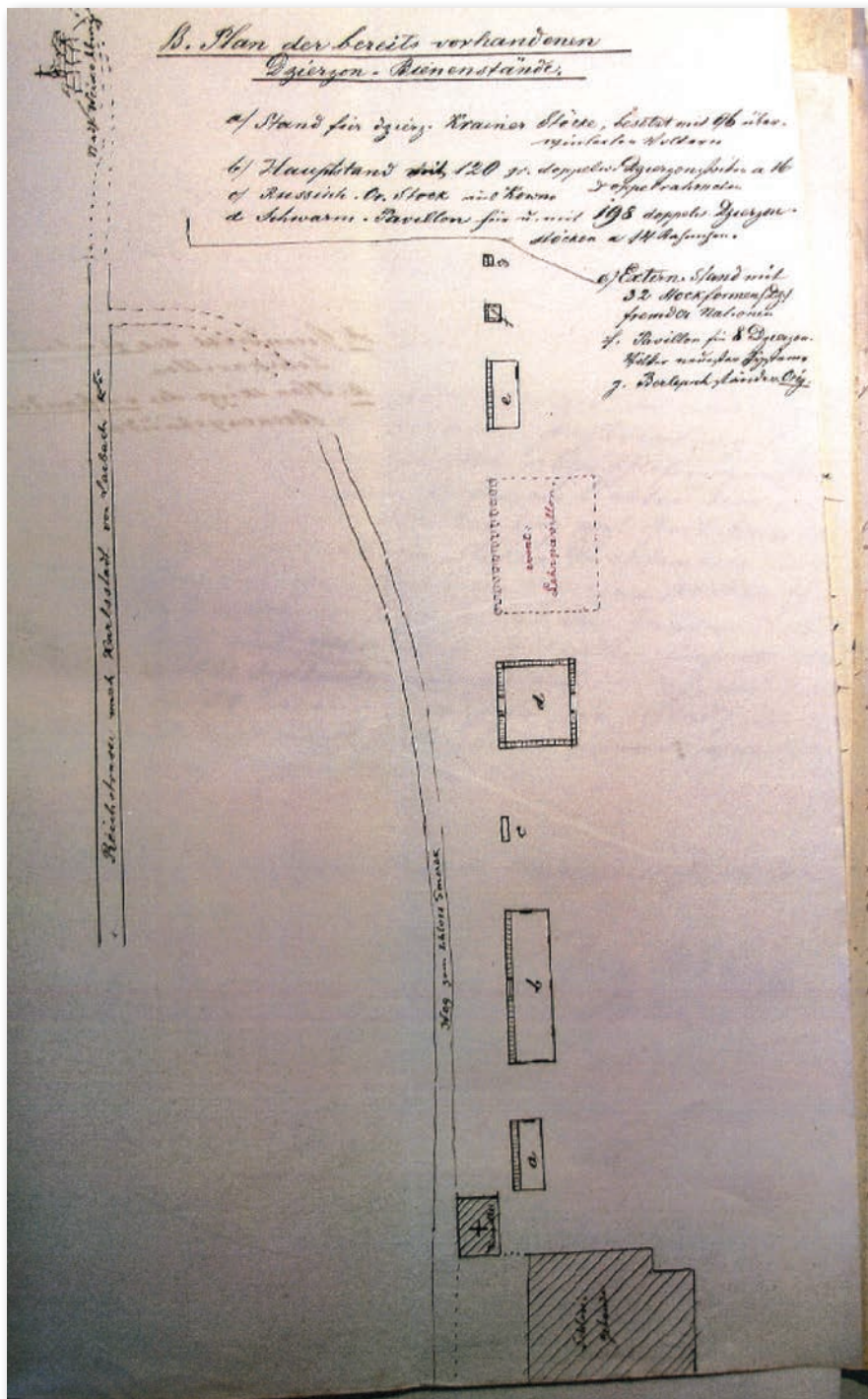

Priloga 6 - Tloris učilnice

Tloris učilnice za čebelarstvo šolo na gradu Podsmreka
SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 180

Priloga 7 - Načrt razporeditve čebelnjakov in učilnice

Načrt razporeditev obstoječih čebelnjakov in umestitev učilnice na gradu Podsmreka
SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen, vir 180

Priloga 8 - Poročilo o čebelarških učnih tečajih na čebelarski šoli na Dunaju v letu 1903

Bienenzucht-Lehrkurse

an der

österreichischen Imkerschule in Wien.

An der anlässlich des 50jährigen Regierungsjubiläums des Kaisers Franz Josef I. gegründeten österreichischen Imkerschule des Zentralvereines für Bienenzucht in Österreich finden im Jahre 1903 statt:

1. Ein Haupt-Kurs,

welcher die Heranbildung von Bienenzuchtmeistern und Bienenzuchtlehrern bezweckt; derselbe ist ganztägig und beginnt am Montag, den 8. Juni d. J. um 7 Uhr früh und endet am Sonntag, den 21. Juni d. J.

Der Unterricht erstreckt sich auf das gesamte Gebiet der Bienenzucht in Theorie und Praxis. Jeder Kurist erhält nach regelmäßigem Besuche ein Frequentationszeugnis. jene, welche sich an diesem Hauptkurse beteiligen wollen, müssen das 20. Lebensjahr zurückgelegt und die Fähigkeiten für den theoretischen und praktischen Unterricht haben. Solche, welche bereits längere Praxis in der Bienenzucht besitzen, werden bevorzugt. Es werden bloß 15–20 Kursteilnehmer aufgenommen.

Anmeldungen sind mit Angabe des Nationalität bis längstens den 1. Mai an die Vereinskasse, Wien, I., Schaulerstraße 6, zu richten, worauf bis 15. Mai den Ansuchenden Nachricht über die Aufnahme oder Nichtaufnahme zukommen wird.

Der Verein hat bereits Schritte unternommen, um für Unbemittelte bei den hohen Landesvertretungen Stipendien zu erwirken.

Am 20., eventuell 21. Juni wird eine Imkerprüfung abgehalten, zu welcher nicht allein Kuristen, sondern auch andere Imker Zutritt haben. Das Prüfungszeugnis dokumentiert die Befähigung zum Bienenzuchtmeister, eventuell zum Bienenzuchtlehrer.

Unterricht und Prüfung sind unentgeltlich.

Programm und Näheres durch die Vereinskasse.

2. Ein Neben-Kurs,

und zwar am 3., 6., 24., 27. Juni 1., 4., 8., 11. Juli und 19. und 23. September dieses Jahres.

Dieser geteilte Kurs findet an obbezeichneten 10 Tagen nachmittags von 4 bis 1/8 Uhr statt und bezweckt hauptsächlich die Einführung von Anfängern und Laien in das gesamte Gebiet der Bienenwirtschaft. Die Kuristen erhalten nach regelmäßigem Besuche ein Frequentationszeugnis.

Teilnehmer dieses Nebenkurses müssen das 18. Lebensjahr zurückgelegt haben, unbescholten sein und haben ihre Teilnahme bis längstens den 2. Juni in der Vereinskasse schriftlich oder mündlich zu melden.

Der Unterricht ist unentgeltlich.

Druck von Hier. Wih. Wolf & Co., Wien, IX., Berggasse 15.

Priloga 9 - Program čebelarskih učnih tečajev na čebelarski šoli na Dunaju v letu 1904

Lehrkurse an der österreichischen Imker- schule in Wien pro 1904.

An der vom Zentralvereine für Bienenzucht in Österreich anlässlich des fünfzig-jährigen Regierungs-Jubiläums unseres erhabenen Kaisers gegründeten österreichischen Imkerschule in Wien finden im Jahre 1904 folgende Lehrkurse statt:

1. **Ein apifischer Präparationskurs** für Wanderlehrer der Bienenzucht und tüchtige Imkermeister; Teilnehmerzahl 12, Zeit: Osterwoche, Mittwoch, Donnerstag, Freitag (30. März bis 1. April 1904) täglich von 8 Uhr früh bis 2 Uhr nachmittags. Anmeldungen bis 15. März 1904.

Program: a) Instrumentenkunde: Präparationsmikroskop, zusammengesetztes Mikroskop, Sonnemikroskop, Zeichenapparat, Mikrotom usw.; b) Herstellung von Chitinpräparaten: Rüssel, Stachel, Flügel, Beine, Stigmen, Abdominalsegmente usw.; c) Herauspräparieren der Eingeweide: Herz, Laströhrchen, Verdauungssystem, Darmkanal, Speicheldrüsen usw.; d) Herstellung von Schnittserien: Häuten, Färben, Einbellen, Schneiden Einlegen usw.

Anmerkung: Jeder Teilnehmer hat im Vorhinein K 2 — für Materialien zu erledigen; dagegen verbleiben die von ihm hergestellten Präparate dessen Eigentum.

2. **Je ein Faulbrutkurs** zu Ostern, am Samstag, den 2. April und Sonntag, den 19. Juni von 8 Uhr früh bis 3 Uhr nachmittag. Teilnehmerzahl 40—50. Anmeldung bis 15. März, respektive 1. Juni.

Anmerkung: Diese 2 Kurse finden in Wien außerhalb der Imkerschule statt.

3. **Ein ganztägiger Gerstungskurs**, gehalten von Herrn Pfarrer Gerstung aus Oßmannstedt. Zugänglich nur für tüchtige Praktiker und alle Hauptkursisten. Anmeldung bis 1. Mai. Teilnehmerzahl 40.

Die Kurstage (vorausichtlich im Juni) können erst später verkauft werden.

4. **Ein ganztägiger Hauptlehkurs** zur Heranbildung von Bienenzucht- Lehrern und Bienenzuchtmeistern vom 6. bis inklusive 19. Juni 1904, täglich von $\frac{1}{8}$ Uhr früh bis 7 Uhr abends; Teilnehmerzahl 15—20. Bedingung mindestens dreijährige Praxis, Unbescholtenheit und das zurückgelegte 20. Lebensjahr.

Der Unterricht erstreckt sich auf das gesamte Gebiet der Bienenzucht in Theorie und Praxis. Die Teilnehmer müssen die Fähigkeiten für den theoretischen und praktischen Unterricht haben. Solche, welche bereits längere Praxis besitzen, werden bevorzugt.

Anmeldungen sind mit Angabe des vollständigen Nationalen bis längstens 1. Mai an die Vereinskanzlei, Wien I. Schauffergasse 6, zu richten, worauf bis 10. Mai den Ansuchenden Nachricht über die Aufnahme oder Nichtaufnahme zukommen wird.

Der Verein unternimmt Schritte, um Unbemittelten bei den betreffenden hohen Landes- Vertretungen Stipendien zu ermöglichen. Bewerber aus Nieder-Österreich, welche eine solche Unterstützung erlangen wollen, müssen ein kurzes, ungekoppeltes Subventionsgesuch, an den hohen n.-ö. Landesauschuß gerichtet, sofort nach erfolgter Zulassung an die Vereinskanzlei einsenden.

Wer dem Hauptlehkurs regelmäßig beiwohnt, erhält ein frequentationszeugnis.

5. **Ein Nebenkurs** für Anfänger und Laien an den Nachmittagen am 22., 25. und 30. Juni, 2., 6., 9. und 13. Juli, 17., 21. und 24. September 1904.

Dieser geteilte Kurs findet an obbezeichneten 10 Tagen, nachmittags von 4 bis 7 Uhr, statt und bezweckt hauptsächlich die Einführung von Anfängern und Laien in das gesamte Gebiet der Bienenzucht. Die Kursisten erhalten nach regelmäßigem Besuche ein frequentationszeugnis. Bewerber müssen das 18. Lebensjahr zurückgelegt haben, unbescholten sein und haben ihre Teilnahme bis spätestens 8. Juni 1904 in der Vereinskanzlei schriftlich oder persönlich zu melden.

Am 18. Juni 1904 finden nachmittags 2 Uhr die **Imkerprüfungen** statt, wozu nicht allein die Hauptkursisten, sondern auch andere Imker Zutritt haben. Das Prüfungszeugnis dokumentiert die Befähigung zum Bienenzuchtlehrer eventuell zum Bienenzuchtmeister.

Sämtliche Kurse und auch die Prüfung sind unentgeltlich.
Programme, Nationalformulare und Näheres durch die Vereinskanzlei.

Der Zentralverein für Bienenzucht in Österreich
Wien, I., Schauffergasse 6.

Janez Gregori

Poučevanje čebelarstva na Kranjskem • 2014

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

PETER PAVEL GLAVAR
1768 - 1844

Poučevanje čebelarstva na Kranjskem

Odi Petra Pavla Glavarja (1768) in Antona Janše
(1770) do Emila Rothschütza (1874)

Peter Pavel Glavar

Anton Janša

Emil Rothschütz

Andrej Šalehar

Rodica, Novo mesto, 2014